

Åpen kanal; demokrati og ytringsfrihet

- En analyse av den norske offentlige debatten om åpen kanal-prinsippet

Av Velaug Bergum

Masteroppgave i medievitenskap høsten 2007

Institutt for informasjons- og medievitenskap

UNIVERSITETET I BERGEN

FORORD

Arbeidet som ligger til grunn for denne mastergradsstudien innebærer en intensiv, selvstendig og relativt ensom prosess. Det har vært lærerikt og spennende, men til tider også nokså krevende. Derfor har jeg også hatt mange hjelpere som jeg ikke hadde klart meg uten, og jeg vil benytte anledningen til å rette en spesiell takk til disse.

Aller først vil jeg gjerne få takke min veileder, professor Helge Østbye, for trygg og god oppfølging gjennom verdifulle innspill og konstruktive tilbakemeldinger.

Venner og søsken har også vært et godt støtteapparat gjennom både inspirasjon og omtanke, og ikke minst for nødvendig atspredelse underveis. Tusen takk for det!

Jeg vil også rette en spesiell takk til mine foreldre, for trøst og oppmuntring når arbeidet i de mest intense stunder overmannet meg, og det kunne føles som alt annet gikk meg imot.

En stor takk går også til Institusjonen Fritt Ord, som valgte å støtte dette masterprosjektet.

Bergen 30.november 2007

Velaug Bergum

Innholdsfortegnelse

FORORD	s. 1
Kapittel 1 : Innledning	s. 4
1.1 Presentasjon av tema og problemstilling	s. 4
1.2 Hva er, og hvorfor <i>åpen kanal</i> ?	s. 6
1.3 ”Gamle” tanker i ny innpakning	s. 8
Kapittel 2 : Metode	s.10
2.1 Metodisk tilnærming i studien	s.10
2.2 Studiens formål og utvalg	s.13
Kapittel 3 : Prinsipielle spørsmål og praktiske løsninger	s.14
3.1 Generell innledning	s.14
3.2 Ytringsfrihet	s.17
3.2.1 ”Enhver har rett til ytringsfrihet”	s.17
3.2.2 Ytringsfrihetskommisjonen og endringen av Grunnlovens § 100	s.20
3.2.3 Ytringsfrihetens begrunnelser	s.23
3.2.4 Ubetinget ytringsfrihet for alle?	s.24
3.3 Demokratiteori	s.27
3.3.1 Idealer og prinsipielle redegjørelser	s.27
3.3.2 Liberal demokratiteori og deliberativt demokrati	s.28
3.3.3 Habermas om deliberasjon og offentlighet	s.30
3.3.4 Democratic-participant media theory – Deltakelsesideologi	s.33
3.4 Den redigerende makt	s.34
3.4.1 Redaktørrollen – praktiske begrensninger for ytringsfrihet og demokrati	s.34
3.4.2 Den redigerende makt under press	s.36

Kapittel 4 : Dimensjoner i den norske debatten om en åpen kanal	s.39
4.1 Analysens tematisering og organisering	s.39
4.2 Fra passive mottakere til aktive medieprodusenter	s.41
4.3 Kanalvoktere og/eller frihet under ansvar?	s.44
4.4 Sivilt fjernsyn – ”Hvermannsenskanalen”	s.48
4.5 Kristen-TV	s.50
4.6 ”En såpekasse til allmenn benyttelse et sted hvor ingen går”?	s.52
4.7 Hensiktsmessig verdi for ytringsfrihet og demokrati?	s.55
4.8 Finansierungsproblemet	s.58
4.9 Åpen kanal: Litt rarere, særere og ”redaktørfri”?	s.60
4.10 Problembarnet YouTube	s.62
 Kapittel 5 : Avslutning	 s.65
5.1 Resymé	s.65
5.2 Mediedeltakelse: utjevning, tilspissing eller ny skeivfordeling?	s.66
5.3 Verdikonflikt	s.69
5.4 Redaksjonelt dilemma	s.70
5.5 Åpen kanal-debatten og medial polemikk	s.72
 Litteraturliste	 s.74
Artikler	s.77

Kapittel 1 : Innledning

1.1 Presentasjon av tema og problemstilling

Fjernsynet har lenge innehatt en sentral rolle som støttespiller for demokratiet over store deler av verden. TV-mediet har her til lands dessuten fungert som en sentral bidragsyter i etableringen av en nasjonal identitet, og i tillegg vært med på å danne grunnlaget for en form for felles kunnskapsbase hos brukerne, selv om dette først og fremst var så lenge *NRK* var alene om å være den dominerende kringkastingskanalen. Dette har bidratt både som en motivasjonsfaktor, som pågangsdriver for demokratisk deltakelse og for samfunnsdebatten generelt. Nå er det imidlertid ikke lenger bare snakk om at denne felles nasjonale kunnskapsbasen stadig utfordres gjennom et utall fjernsynskanaler, men at denne formen for tradisjonell analog allmennkringkasting står overfor noen nye markante endringer. Det dreier seg om en omstilling og omstrukturering fra analog til digital teknologi, som for øvrig også innebærer langt mer enn rent tekniske endringer. Fjernsynet, både som institusjon og som kulturell form har over lengre tid vært i endring, men vil i denne sammenhengen kunne komme til å bli ytterligere forandret i forhold til sin mer konvensjonelle skikkelse. Dermed er det snakk om endringer som både er mer komplekse og mindre forutsigbare enn teknologiutviklingen i seg selv (Gentikow 2004).

Blant endringene eller nyvinningene som vil komme i kjølvannet av den digitale fjernsynsutviklingen, er prinsippet om ikke-kommersiell kringkasting gjennom en såkalt *åpen* fjernsynskanal. Den 14.juni i år ble *Frikanalen*¹ stiftet til slikt formål her til lands. Kanalens fremste mål er som vi skal se å utvide ytringsfriheten, øke den allmenne deltakelsen, og dermed også medføre et styrket demokrati. Med hovedfokus på den norske offentlige debatten, først og fremst gjennom avisenes behandling av spørsmålene om en åpen kanal, vil denne studien imidlertid *også* diskutere hvorvidt framveksten av en slik åpen fjernsynsarena samtidig kan være en utvikling som kan ha uheldige konsekvenser for demokratiet. Studiens overordnede problemstilling lyder som følger: Hvilke holdninger finner vi i den offentlige debatten tilknyttet åpen kanal?

For å kunne ta fatt på denne diskusjonen skal vi aller først se nærmere på hva som ligger i de forskjellige begrepene: åpen kanal, demokrati og ytringsfrihet. Studien tar deretter sikte på å knytte debatten opp mot en rekke temaområder som spenner seg fra teoretiske

¹ Frikanalen ble stiftet i Oslo Kongressenter Folkets Hus av samarbeidsorganisasjonen Frivillighet Norge, pr. i dag bestående av 142 frivillige organisasjoner: <http://www.frivillighetnorge.no/Medlemsorganisasjoner/>

anliggender i form av tradisjonell medie- og demokratiteori, til mer praktiske utfordringer der tematikk rundt publikumsdeltakelse og redaksjonell praksis vil være aktuelle aspekter.

Muligheten for større og breiere publikumsdeltakelse gjennom en åpen kanal er i ferd med å bli realiteter gjennom utbyggingen av det digitale bakkenettet og digitaliseringen av fjernsynshverdagen, som nå også er i full gang i Norge etter at Stortinget våren 2007 ga sitt klarsignal. Det digitale sendenettet ble tatt i bruk i de første områdene denne høsten, med Rogaland fylke først ut den 1.september. Utbyggingen vil etterfølges av en avvikling av de analoge sendingene, og vil etter hvert medføre en fullstendig overgang til en digital fjernsynsplattform, for samtlige husstander i Norge. Overgangen vil kunne gi publikum et stadig større tilbud av fjernsynskanaler, samtidig som kringkasterne også blir utfordret av helt nye aktører, slik som den åpne kanalen; Frikanalen (St.meld. nr.30 2006-2007 : 7).

Vi står midt oppe i prosessen med etableringen og realiseringen av en åpen kanal i Norge, og det vil derfor i denne masteroppgavens forbindelse være mest aktuelt å gripe fatt i spørsmålene knyttet til åpen kanal-TV gjennom en analyse av diskusjonen om den allmenne og politiske deltakelsen rundt emnet, slik den har kommet fram i den mediale offentligheten. I den sammenhengen er det her valgt å fokusere på dette emnefeltet spesielt i tilknytning til demokrati- og ytringsfrihetsproblematikk, som representerer et par svært grunnleggende motiver for opprettelsen av en slik kanal i utgangspunktet. Vil åpen kanal som mediebidrag medføre en økt demokratisering og utvidet ytringsfrihet, eller er det kanskje fare for økt banalisering av samfunnsdebatten?

Siden temaet om åpen kanal i Norge også er relativt upløyd mark både i litterær og faglig sammenheng, har jeg derfor valgt å forme denne studien på grunnlag av aktuelle diskusjoner og kritiske blikk som har vært oppe i mediene, men framstillingen er på samme tid også tett knyttet opp mot Stortingets og Kultur- og kirkedepartementets behandling av saken. Til tross for at åpningen av det digitale bakkenettet som nevnt allerede er i gang, vil ikke hele landet være klart for mottak av digitale TV-signaler gjennom det digitale bakkenettet som *Norges Televisjon* (NTV) bygger ut før i november 2008. Frikanalen plasserer seg et sted midt i mellom den første og siste lanseringsdatoen, og regner med å være klare med prøvesendinger til 1.mai 2008.² Målsettingen her er å følge dette temaet i mediene så tett opp mot Frikanalens realisering som mulig.

² Se utfyllende plan for utbygging av det digitale bakkenettet: <http://www.rikstv.no/Nar-kommer-det/> og Frikanalens hjemmeside: www.frikanalen.no

1.2 Hva er, og hvorfor *åpen kanal*?

Prinsippene som ligger til grunn for en åpen kanal kan i korte trekk introduseres med at det skal være en mer eller mindre "fristilt" kanal som skal operere i allmennhetens tjeneste. En slik kanal vil være fristilt i forhold til eierskap og spesielle krav til innhold men vil i likhet med andre kringkastere fortsatt måtte forholde seg til og følge det norske lovverket. I praksis skal Frikanalen blant annet innebære en utvidelse av ytringsfriheten, ved at den skal gjøre det lettere å få muligheten til å ytre seg via fjernsynet, også for mannen i gata. Ytringsfrihet i denne sammenhengen, går også utover den rene meningsbrytningen. Det er samtidig snakk om ytringsfrihet som representasjonsform for et større mangfold, der ikke bare stemmer og meninger, men også tema, kulturelle aspekter og samfunn som tidligere kanskje ikke har vært tilgjengelige i offentligheten vil kunne bli synliggjort. Spørsmålet om åpen kanal (ofte også omtalt som *public-* eller *open access tv*) har dukket opp som et interessant tilskudd i diskusjonen om moderne informasjons- og kommunikasjonsteknologiers potensielle muligheter blant annet nettopp når det gjelder en (ytterligere) realisering av demokratiske ytrings- og informasjonsfrihetsidealer. Men det har også vært et viktig tema for Kultur- og kirkedepartementet (KKD) som poengterer at formålet med i det hele tatt å gi plass til en åpen kanal i det nye digitale bakkenettet:

er å sikre at ikke-kommersielle tilbud kan slippe til i et mediebilde som for en stor del er dominert av kommersielle krefter. Målsettingen er at den åpne kanalen skal skape et verdifullt tilskudd til ytringsmangfoldet. En åpen kanal gir mulighet for produsentene (frivillige organisasjoner mv.) til å formidle sine egenproduserte programmer (St.meld. nr. 30 2006-2007 : 139-140).

Departementet mener det må være rom for ikke-kommersielle aktører i det nye og mer ressurssterke digitale fjernsynsnett. De legger imidlertid til at myndighetene ikke kan stå for etableringen av et slikt tilbud. Videre framdrift vil derfor hvile på en forutsetning om at de interesserte aktørene selv klarer å utarbeide en plan for hvordan dette skal realiseres, både i forhold til hva som er realistisk og dessuten i tråd med de politiske intensjonene for en slik ordning (St.meld. nr. 30 2006-2007 : 140). Siktemålet med slike såkalte åpne kanaler er altså blant annet at de skal fungere som utvidede demokratiske goder, på en måte som enkelte mener at man i tilsvarende grad hittil ikke har fått dekket gjennom mer tradisjonell kringkastning. Det er nettopp slike spørsmål som vil være sentrale for denne masteroppgaven.

Dagens mediesamfunn preges dessuten av at en stadig større andel av mediekanalene blir kontrollert av et lite antall store, men desto mektigere mediekonsern. Dette er en utvikling som også innebærer en økende innskrenkning av muligheter til aktivt å kunne påvirke det samfunnet vi lever i. At mediehverdagen og offentligheten domineres av et fåtall store konsern, er med på å understreke nødvendigheten av å ha fokus på, og avdekker kanskje også et behov for en videreutvikling av de demokratiske rettighetene. Det er i møte med slike tankerekker at prinsippet om "public-access" eller allmenn tilgang, i en kanal for ikke-kommersiell kringkasting, kommer inn. Den relativt nyfødte Frikanalens formål er altså at det skal være et sted der alle i prinsippet skal kunne ytre seg, gjennom å få tilgang til å publisere egenprodusert materiale. I tilknytning til framveksten av denne kanalen, har det i praksis først og fremst blitt vektlagt som en arena for en samlet norsk frivillighet og deres organisasjoner. I motsetning til de større kringkastingskanalene, som produserer, kjøper inn, og tilbyr noen programmer for flertallet, skal åpen kanal være arenaen som kan bidra med smalere produkter, der alle programmer kanskje snarere blir aktuelle for ulike mindretall.

En ikke-kommersiell aktør som Frikanalen skal dermed kunne tilby publikum noe som markedet for øvrig ikke frambringer, men KKD understreker samtidig at denne kanalen i realiteten vil fungere som en ny fjernsynskanal (St.meld. nr. 30 2006-2007 : 141). Andre oppfatter imidlertid ikke den åpne kanalen, dens rolle og samfunnsposisjon som en tradisjonell kringkaster, men omtaler den snarere som: "en infrastruktur for allmennhetens adgang til fjernsynsmediet.[...] Å etablere en åpen kanal er med andre ord det samme som å innføre en slags allemannsrett i etermediet, som først og fremst omfatter kringkasting."³ Slike tanker sirkler inn en av mange utfordringer vedrørende den nye kanalen.

Ideelt sett skal den norske åpne kanalen være en arena som i tråd med det relativt nye 6. leddet i Grunnlovens § 100, det såkalte *infrastrukturkravet*, som tilrettelegger for en mer åpen, informert og kunnskapsrik samtale (www.openchannel.no⁴). Et krav som fastslår statens ansvar for å sikre norske borgeres faktiske muligheter til å kunne ytre seg ved å poengtere at: "Det påligger Statens Myndigheter at lægge forholdene til Rette for en aaben og oplyst offentlig samtale" (Grl. § 100, siste ledd).

Det prinsipielle grunnlaget for opprettelse av åpne kanaler er derimot verken nytt eller spesielt banebrytende. I flere europeiske land og i USA har det blant annet eksistert denne typen distribusjon i mange år. I internasjonal sammenheng er det derimot svært vanlig at det opereres med flere åpne kanaler som eksisterer side om side, der alle som regel er av mer

³ Slik omtales konseptet om åpen kanal på Wikipedia: http://no.wikipedia.org/wiki/%C3%85pen_kanal

⁴ www.openchannel.no er Foreningen åpen kanals hjemmeside.

lokal art. I Norge er det i motsetning ønskelig å ha kun én slik kanal, den skal være riksdekkende og blir i utgangspunktet tilgjengelig for hele landet gjennom det gratistilbudet som det digitale bakkenettet for fjernsyn vil kunne tilby. Det blir et alternativ til annen kringkastning, som opererer som et eget kanaltilbud i tillegg til det vi kjenner som lokal-TV.

Hva en åpen kanal skal være er det dermed være gitt et slags svar på, også fra myndighetenes side: et utvidet offentlig rom for ytringer som dermed også skal kunne være fruktbart for den demokratiske deltakelsen. Det er imidlertid et interessant spørsmål *hvem* denne kanalen faktisk etableres for, hvem som blir tilgodesett ved oppretting av en slik allmenn tilgjengelig åpen kanal. Er det publikum eller de som vil være sendere, og som skal fylle denne kanalen med en eller annen form for innhold, som begunstiges gjennom en kanal som Frikanalen? Og begrunnes for eksempel debatten om åpen kanal i individenes rettigheter til en utvidet ytringsfrihet, eller ut fra en større nytteverdi for samfunnet?

1.3 ”Gamle” tanker i ny innpakning

Det skal sies at det har vært en lang og seig prosess for å få i gang en åpen kanal i Norge. Mange av de samme ideene dannet fundamentet for etableringen av ikke-kommersiell nærradio tidlig på 80-tallet, men selve initiativet til dagens åpne TV-kanal tok til på slutten av 90-tallet, med et knippe nokså framstående ildsjeler med blant andre filosofen Arne Næss i spissen. I 2001 hadde han sammen med en rekke andre kulturpersonligheter opprettet Foreningen Åpen kanal.⁵ Den forutsettende tanken for Næss og co. den gangen, var å bekjempe det de anså som ”kommersialisme og forflatning i fjernsynsmediet” og et ønske om ”å nå de som ikke er begeistret for tullet på TV [...] og som med glede ser og lytter på noe som utfordrer ens tanke- og føleevne på ordentlig” (Dagens Næringsliv 29.03.2001).

Motivasjonen bak en åpen kanal skal altså være et litt annerledes, og tenkelig også mer demokratisk bidrag til en medieverden som er preget av kommersiell dominans. Kanalen ønsker å sikre at ikke-kommersielle aktører skal få slippe til gjennom mer ubyråkratiske rammer. Men det er altså først i dag at man ser konkrete tegn til etablering og strukturering av det man kanskje kan omtale som *sivilfjernsyn*. Tilbudet skal optimalt sett gjøre åpen kanal til en demokratifremmende og kunnskapsformidlende base, der frivillige organisasjoner, kunnskapsinstitusjoner og andre ikke-kommersielle virksomheter skal kunne tildeles sendetid på spesielt rimelige vilkår:

⁵ http://no.wikipedia.org/wiki/%C3%85pen_kanal

En mindre del av kapasiteten, inntil 2Mbit pr/s, skal stilles til rådighet på rimelige vilkår for en ikke-kommersiell kringkaster eller såkalt åpen kanal. Formidlingsplikten vil kunne omfatte én eller flere ikke kommersielle interessenter som opererer innenfor samme reklamefrie kanal.⁶

Ifølge en av de mest ivrige forkjemperne for denne typen kringkasting på fjernsyn; Foreningen Åpen kanal, råder en oppfatning om at det allerede nevnte prinsippet om ytringsfrihet, nedfelt i § 100 i Grunnloven, per i dag ikke utfylles i tilstrekkelig grad. De mener alle skal kunne ytre seg under eget ansvar og dessuten uten forhåndssensur, og dette skal virkeliggjøres gjennom en åpen kanal. De vil skape en plattform for samtale og debatt, der alle skal ha mulighet til å nå fram med sitt budskap til alle, i et medium de mener generelt sett er nokså elitepreget (www.openchannel.no). Ifølge den samme foreningen, som i nyere tid har påtatt seg rollen som ”et rådgivende organ om åpen kanal-konseptet”, sies det dessuten følgende om hva som videre er deres intensjon og bakgrunn for dette ønske om etablering av en allmenn og åpen fjernsynskanal:

Ingen av de 100 fjernsynskanalene utfyller Grunnloven § 100 om ytringsfrihet som fastslår at ALLE borgere over 18 år kan være redaktør. ALLE kan ytre seg under eget ansvar uten forhåndssensur. ALLE kan vi snakke for oss selv. ALLE har vi én stemme til å brukes mer enn hvert fjerde år. Uten å bli forhåndsrefusert, fratatt ansvar eller forvist til en bortgjemt internettside. Norges åpen kanal skal gi din samfunns- og kulturinnsats en plass der alle kan nå alle - like så fram til de samme stuer og stoler dit de ferdigtygde meningene når. Slik at din tanke og motmening får den samme tilstedeværelsens rett.⁷

Uttalelser som dette skulle med andre ord tilsi at ALLE, eller ”hvermannsen” bør, eller kanskje til og med skal, få tilgang til å distribuere egne produksjoner. Selv om det imidlertid kanskje kan diskuteres hvorvidt det er ønskelig at absolutt alle skal kunne bruke riksdekkende fjernsyn til å formidle sine tanker og budskap. For spørsmålet er jo også hva som vil skje dersom ”hvermannsen” mer eller mindre ukritisk får slippe til med eget materiale. Kan man ikke da stå i fare for å distribuere søple-tv av helt nye dimensjoner? Vil dette talerøret kunne misbrukes, og hva slags andre negative ringvirkninger kan en slik utvidelse av ytringsfriheten eventuelt medføre? Spørsmålene er interessante, og slike synspunkt er representert blant kritikere av et konsept som åpen kanal, men også de som prøver å løse problemet med

⁶ Utdrag fra Pressemelding 56/2006 KKD 02.06.2006 kap.3.4, ang. Konesjon for digitalt bakkenett: tilgjengelig på http://odin.dep.no/filarkiv/283856/Konesjon_digitalt_bakkenett.pdf

⁷ Utdraget er hentet fra Foreningen Åpen kanals nettsider: www.openchannel.no, under overskriften *Konseptet om åpen kanal*.

hvordan en slik kanal skal kunne realiseres og organiseres kretser som vi skal se rundt denne typen spørsmål. Tidligere styreleder i Foreningen Åpen kanal, Ola Tellesbø, har blant annet møtt denne formen for skepsis på følgende måte:

Det kommer til å bli femti prosent søppel og tjue prosent ålreit. Det som vil komme frem her, er det vanlige folk tenker. Men når man lar folk snakke fritt, vil de også få trening, og programmene vil etter hvert bli bedre (Morgenbladet 31.03.2006).

I dag kan nærmest hvem som helst produsere audiovisuelt innhold som teknisk sett er av god kvalitet. Og det skal i prinsippet være like enkelt å laste opp bidrag til en åpen kanal som det er på internettplattformen *YouTube*, så lenge alle formaliteter er i orden, slik som registrering og betaling av deltakeravgift. Det har stadig blitt henvist til at dette må være en pris som alle kan betale, slik at tilbudet faktisk stilles til rådighet for alle, under rimelige vilkår, slik Stortinget i sin tid uttrykte det. På stiftelsesmøtet for Frikanalen, ble deltakerprisen for små og store organisasjoner foreslått til henholdsvis 500 og 5000 kroner, og at den skal vurderes etter hvor mye penger aktørene disponerer. I tillegg til dette er forslaget at alle produksjonsutgifter, og eventuelt andre omkostninger tilknyttet slik produksjon, også må betales av de enkelte deltakende aktørene eller foretakene (www.frivillighetnorge.no/Frikanalen).

Denne innledende delen av oppgaven har beskrevet bakgrunnen for, og dessuten lansert noen spørsmål og momenter tilknyttet åpen kanal-fjernsyn. Videre i denne oppgavebesvarelsen skal vi se at vi også finner mange av disse igjen i den diskusjonen som har funnet sted i mediene om organisering og tilrettelegging for den åpne kanalen. Men først skal det følgende kapittelet innlate seg på å gi en innføring i hva slags metodiske redskaper og motiver som tas i bruk for den videre analysen av anmodninger og argumentasjoner som avtegner seg i denne aktuelle debatten.

Kapittel 2 : Metode

2.1 Metodisk tilnærming i studien

Frikanalens realisering er altså fortsatt på et nokså tidlig stadium i utviklingen, og man vil på nåværende tidspunkt ikke kunne se resultater av at fjernsynsringkasting nå skal åpnes for en litt breiere del av befolkningen. Dette bidraget vil derfor snarere ta form som en kvalitativ

tekstanalyse av den offentlige debatten rundt spørsmål knyttet til prinsippene om en åpen kanal, og gjennom dette skal det foretas en systematisering og analysering av det innholdsmessige utvalget. Det vil etterstrebes å få en brei dekning av tematikken, med fokus på å få fram heterogene holdninger og overbevisninger om hva slags posisjon en åpen kanal i teorien skal, og i praksis potensielt vil kunne oppta og innfri som ledd i norsk offentlighet.

Det kan være problematisk å jobbe med et materiale og et felt av en type som denne masteroppgaven baserer seg på. For det første fordi elementer knyttet til en endelig stiftelse av den åpne kanalen stadig har endret seg. For det andre fordi åpen kanal-debatten dermed har utviklet seg parallelt med progresjonen av studien. På den måten kan det også være en viss fare for at temaer, motiver og konklusjoner som behandles her, både kan ha blitt foreldet og eventuelt også ugyldige for det som blir Frikanalens ”sluttresultat” våren 2008. Studien tar imidlertid, som formulert i problemstillingen, sikte på å gi en analytisk beskrivelse av hva slags holdninger og argumentasjoner denne debatten har produsert, og skal ikke konkludere med en improvisasjon av hvordan dette tilbudet kommer til å bli. Hallvard Moe påpekte dessuten følgende i forbindelse med en tilsvarende situasjon under sitt arbeid med utredningen; *Digitaliseringen av fjernsyn og allmennkringkastingens skjebne*:

Hvis utgangspunktet derimot er ønsket om å se nærmere på det vide spekteret av faktorer og krefter, som på ulike måter kan virke inn på fjernsynets utvikling, kan problemet med foreldelse bli mindre. Samtidig kan en historisk tilnærming være til hjelp. Ved å trekke linjer til tidligere utvikling kan man for eksempel forsøke å vise at dagens prosesser ikke er isolerte og enestående, men inngår i medienes og institusjonenes stadige utvikling (Moe 2003: 16).

Spørsmål og problemstillinger som dukket opp sammen med de første tankespirene og ambisjonene for denne norske allmenne formidlingsarenaen, kan derfor likevel betraktes som vesentlige i forhold til denne framstillingens hovedanliggende. Til tross for at disse altså kan ha blitt avskrevet eller har endret seg underveis, kan det kanskje bidra til å få fram en viss dynamikk både i utviklingen og i debatten. Det er dessuten nettopp dette som er kjernen her; å gi et bredt bilde av debattens holdninger, og se på hvordan diskusjonsmomentene har formet seg i mediene i denne premature fasen til åpen kanal-TV. For det andre bidrar dette til å gjøre det enklere å forstå utviklingsprosessene i en mer helhetlig kontekstuell og historisk sammenheng. For det tredje gjør det også selve debatten rundt åpen kanal-spørsmålene mer håndgripelig, og er dermed for det fjerde med på å forklare både hvordan og hvorfor vi i dag

står overfor det som er en tenkelig utvidelse av publikumsdeltakelsen og ytringsfriheten gjennom realiseringen av ”folkekanalen”, Frikanalen.

Den amerikanske sosiologen Bernhard Berelson var opphavsmannen bak *innholdsanalysen*. Gjennom en kvalitativ tekststudie vil en slik analyse utgjøre det tilnærmingsmessige landskapet for denne masteroppgaven. I denne sammenhengen kunne jeg ha gjennomført en studie av åpen kanal, ved å intervju sentrale aktører som har deltatt i debatten. Jeg har imidlertid valgt å gå rett til debatten, der et utvalg av forskjellige skriftlige dokumenter av det man gjerne kaller *ikke-litterær* type, vil ligge til grunn for den analytiske delen (Schwebs & Østbye 2001: 178, 180-181). For å kunne etterstrebe en diskusjon knyttet til den innledende problemstillingen har jeg dermed valgt en *tekst- og dokumentanalytisk* tilnærming som metodisk verktøy. Tekstmaterialet vil først og fremst innebære avisartikler som dekker tematikk rundt åpen kanal-problematikken. Det konkrete utvalget vil beskrives nærmere i et eget avsnitt under dette metodekapittelet. Mange av de utvalgte tekstene har også som fellestrekk å være av en argumenterende diskurstype. Men også andre typer skriftlige kilder og audiovisuelle dokumenter blir benyttet som analytisk materiale.

Det er ikke her snakk om analyse i den forstand at tekstene så og si fysisk skal plukkes fra hverandre og analyseres. Det er snarere snakk om å trekke fram og diskutere de synspunktene som fremmes i tekstene, og dessuten se dem i lys av både støttende og motstridende argumentasjoner. Målsettingen er således beslektet med en såkalt *sympatisk* lese måte som innlater seg på å lokalisere opphavsmannens eller –kvinnens intensjoner og meninger med teksten. Den metodiske tilnærmingen ligger kanskje likevel enda nærmere en *symptomal* lese måte, der det vektlegges: ”å løfte fram disse motsetningene, avdekke dem og diskutere deres samfunnsmessige grunnlag” (Østbye mfl. 2002: 64 og 71-72).

Teksten er en rik informasjonskilde og det vil være naturlig å velge ut visse aspekter ved de tekstene som skal analyseres her. På grunnlag av studiens utvalg, benyttes noen av de redskapene som tilhører innholdsanalysens metode, med det formål å få tak på de aktuelle tekstenes argumentasjoner knyttet til spørsmål om en åpen kanal. Metoden brukes altså som et verktøy i oppgavens arbeid med å trekke ut viktige aspekter ved tekstene, for så også å stille spørsmål til dem.

Til tross for at debatten i den norske offentligheten har vist seg å ikke være dannet på bakgrunn av så mange interessenter, er brorparten av de som har deltatt og fortsatt også gjør dette, i høy grad det man må kunne kalle brennende engasjert i åpen kanal-saken. Disse formidler kanskje først og fremst en stor tro på det demokratiske aspektet ved en slik kanal og en positiv holdning til et rom for ytterligere publikumsdeltakelse i den mediale offentligheten.

Foreningen Åpen kanal som allerede er nevnt her flere ganger, var tidlig ute med visjoner om en åpen, norsk tv-kanal, og har dessuten vist seg å være en av de mest hyppige og ivrigste deltakerne i denne studiens empiriske materiale.

2.2 Studiens formål og utvalg

Formålet med denne mastergradsstudien er altså å få en klarhet i, og en oversikt over hva slags posisjon det er ønske om at åpen kanal skal få og hvordan den kan komme til å plassere seg i det norske medielandskapet og i offentligheten generelt. Blant hovedanliggende er også å få en oppklaring i hvordan dette skal kunne bidra i forhold til den intenderte oppgaven; nemlig å styrke demokrati og allmenn deltakelse, og dessuten hva slags rolle en åpen kanal vil kunne spille i ytringsfrihetens tjeneste. Dette blir først og fremst tolket ut fra debatten rundt temaet, hovedsakelig slik den har kommet fram i avismediene.

Det redaksjonelle arkivet ATEKST⁸ har blitt brukt som søkekilde i jakten på anvendelig materiale, med søkestrengene ”åpen kanal” og ”Frikanalen”. Dette har resultert i et utvalg nokså sporadiske skriftlige bidrag som strekker seg over en lang tidsperiode, fra en tidlig planleggingsfase i 2001, til utforming og realisering på høstparten 2007.

Det har imidlertid blitt påpekt at ATEKST som kilde, kan være nokså villedende, da den ikke alltid stemmer overens med mikrofildatabasen av de enkelte papirutgavene. Den dekker heller ikke alle artiklene som kommer fra de respektive avisene. Når man benytter seg av ATEKST som søkekilde bør man dermed ha følgende advarsel i bakhodet: ”ATEKST-utgavene av norske aviser er ikke representative for de avisene publikum leser i papirform”.⁹ Selv om dette trolig ikke er noe problem i forhold til den begrensede størrelsen det er på åpen kanal-debatten i mediene, har jeg likevel valgt å bruke de forskjellige nettavisenes arkiver og dessuten enkelte papirutgaver i tillegg til ATEKST. Samtidig har jeg ved flere tilfeller eksempelvis anvendt Morgenbladet som kilde, som er blant avisene som ikke inkluderes av denne ”søkemotoren”. Også andre aktuelle artikler, skriftlige bidrag og flere nettsteder (blant annet regjeringen.no, openchannel.no, frikanalen.no og frivillighetnorge.no) har vært viktige kilder og utgangspunkt for å få en størst mulig bredde i denne framstillingen.

⁸ Aviser som er representert i ATEKST-arkivet er: Adresseavisen, Advokatbladet, Aftenposten, Agderposten, Avis1, Bergens Tidende, Bladet Tromsø, Brønnøysunds Avis, Dagbladet, Dagens Næringsliv, Dagligvarehandelen, Dagsavisen, Fædrelandsvennen, Handelsbladet FK, Harstad Tidende, Journalisten, Klassekampen, Kommunal Rapport, Nationen, Nordlys, NTBtekst, Stavanger Aftenblad, Teknisk Ukeblad, Troms Folkeblad, VG, Vårt Land og Økonomisk Rapport.

⁹ **Urzula Srebrowska**, *ATEKST kan lede på villspor*, Norsk medietidsskrift nr 01 2005, s.40 og 42.

Det er foretatt et *strategisk* utvalg av medietekster i den forstand at jeg på forhånd har vurdert hva slags tekster som tenkelig både gir mest og best informasjon knyttet til problemstillingen jeg står overfor i denne studien. Samtidig er det også vektlagt å få representert ulike synspunkter i saken og en bredde i argumenter som benyttes, og således ligger også en *representativ* utvelgelse til grunn for forskningsmaterialet (Østbye mfl. 2002: 49). Siden det her som nevnt begrenser seg til et relativt lite materiale som faktisk er tilgjengelig om temaet, innebærer det derfor likevel ikke noen generaliserende representativitet.

I denne studiens sammenheng har det blant annet vist seg at det ikke har vært så mange som har vært aktive i diskusjonen i mediene. Dette er problematisk og innebærer dermed at debatten heller ikke kan brukes til å si noe generelt om oppslutningen om de ulike standpunktene. Oppgaven fordrer derfor snarere å gi et litt mer samlet overblikk over de temaene som de engasjerte deltakerne trekker fram i tilknytning til en åpen kanals mer deltakerorienterte medieutvikling, og forsøker å sette dem inn i en samfunnsmessig og medieteoretisk kontekst.

Med denne studien ønsker jeg altså å finne ut av hva slags argumenter som styrer den offentlige debatten. Disse vil komme fram gjennom forskjellige grader og nyanser av både positive og negative innstillinger til tiltaket om en åpen TV-kanal. Forkjemperne som står bak Foreningen Åpen kanal er naturlig nok, som vi skal se, nokså utelukkende positive til opprettelsen av en slik kanal – men om en realisert praksis vil være like god som teorien og visjonene, ser også ut til å danne mye av grunnlaget for mer skeptiske og motstridende tanker hos andre deltakere i diskusjonen om åpen kanals posisjon, funksjon og eventuelle framtid.

Kapittel 3 : Prinsipielle spørsmål og praktiske løsninger

3.1 Generell innledning

Et vilkår for at et moderne demokrati skal kunne fungere, er medier som til en viss grad sikrer publikum informasjon. Dermed kan man kanskje si at et viktig karaktertrekk ved medier og kringkasting, er denne tilknytningen til et velfungerende demokratisk samfunn. Informasjonsfunksjonen i seg selv er imidlertid ikke nok. I et moderne norsk samfunn, der en allmenn stemmerett råder, er det nødvendigvis også essensielt å ha den konkrete muligheten til å kunne utøve denne retten. Demokratisk ytringsrett kommer blant annet til uttrykk

gjennom jevnlig stemmesedler man disponerer ved kommune-, fylkes- og stortingsvalg. Men mediene kan på et mer indirekte demokratisk vis bidra til denne rettigheten. For eksempel ved at de utover det å informere og kontrollere borgerne, også skal sette folket i forbindelse med den sentrale offentligheten. Slik kan de gjøre folk bedre rustet til å danne egne oppfatninger og foreta egne valg og handlinger på bakgrunn av kunnskap de tilegner seg om kultur og samfunn (Gripsrud 2002: 284).

Demokratibegrepet er i tillegg knyttet tett opp mot selve kommunikasjonsprosessen, og berører sådan alle de tre størrelsene i den velkjente *lineære kommunikasjonsmodellen*; sender – budskap – og mottaker (Gripsrud 2002: 109). På sendersiden innebærer det blant annet en rett for alle til å dele sitt budskap, altså det vi gjerne omtaler som *ytringsfrihet*. Ytringsfrihet impliserer dessuten også retten til å *motta*, til å *ha* og til å kunne *uttrykke* synspunkter, holdninger osv., og er viktige elementer for demokratiet. De kan dessuten kobles tett opp mot budskapet. Hva som videre ligger i ytringsfrihetsbegrepet skal vi komme nærmere tilbake til. På mottakersiden innebærer demokrati selve retten til tilgang på viktig informasjon. De tre punktene må dermed kunne anses som vesentlige forutsetninger for et velfungerende moderne demokrati.

I denne sammenhengen er også mediene bærere av en potensiell tilskuddsrolle i demokratisk tilknytning, som også kan oppfattes tredelt. For det første kan mediene bidra til å sikre folkets ytringsfrihet, ved å la alle (eller i alle fall et utvalg av dem) som har meninger og ytringer de ønsker å bidra med få anledning til å slippe til med disse. For det andre skal de sørge for diversitet og mangfold i det de medierer. For det tredje har mediene et potensial til å gi alle folkegrupper mulighet til å holde seg informert gjennom sine kanaler, der også grupper som er mer underprivilegerte når det kommer til kommunikativ deltakelse, har rett på tilgang til informasjon om slike viktige saker i samfunnet (Schwebs & Østbye 2001: 236-237).

Det er imidlertid ikke til å stikke under en stol at et mediums ønske om å nå fram til så mange som mulig nødvendigvis også vil få konsekvenser for deres budskap. Når form og innhold blir tilpasset for å bli så attraktivt som mulig, snakker man gjerne om en *kommersialisering* av mediene, der det som vil skaffe størst publikum står hevet over selve innholdet (Schwebs & Østbye 2001: 239). Dette kan derimot virke svekkende på demokratiet, ved at en større bredde og mangfold i budskapene dermed kan bli truet. I tilknytning til etablering av en åpen kanal, brukes nettopp økt kommersialisering som et argument for behovet for denne nye alternative og ikke-kommersielle ”kringkasteren”.

Både i nasjonal og internasjonal sammenheng er dessuten brorparten av alle TV-kanaler som tilbys i dag kommersielle aktører, som avhenger av reklamepenger, og dermed

også på et visst antall seere for å få inn de nødvendige reklamekronene. En ikke-kommersiell aktør er naturlig nok også avhengig av seere for å kunne utfylle sin rolle som et alternativt talerør, men trenger derimot ikke den samme mengden mottakere for å opprettholde sitt mer ideelle prosjekt. I diskusjonen om en ikke-kommersiell åpen kanal, brukes dessuten styrking av den diversiteten som kreves for å opprettholde et sterkt demokrati, som et tungtveiende argument. Argumentet benyttes for å beskrive nettopp hvorfor det nå er ønskelig at alle skal ha en reell mulighet til å slippe til, også i fjernsynsmediet. Stortingsmelding nr 39, *Frivillighet for alle*, understreker hvordan “De frivillige, ikke-kommersielle organisasjonenes bidrag til medietilbudet er en viktig komponent for å oppnå sentrale mediepolitiske mål om mediemangfold og ytringsmuligheter” (St.meld. nr. 39 2006-2007: 214).

I forbindelse med ytringsfrihetens stilling i Norge, bærer dermed også mediepolitikken med seg noen prinsipielle utfordringer for den framtidige mediale offentligheten. Målsettingen for norsk mediepolitikk har i denne konteksten spesielt to aspekter ved seg, som på den ene siden er defensiv, ved å etterstrebe å forhindre uønskede budskap. På den annen side er dette offensive mål, ved at mediene både skal fungere styrkende og samtidig utvidende for ytringsrett og –frihet for alle grupper mennesker i samfunnet (Schwebs & Østbye 2001: 250). Disse to elementene kommer imidlertid ofte i konflikt med hverandre:

Skal demokrati og ytringsfridom ha noka mening, må også ekstreme standpunkt få kome fram. Men samfunnet må òg ha rett til å verne institusjonane sine, til dømes ytringsfridommen, mot dei som ønskjer å bryte dei ned (Schwebs & Østbye 2001: 250).

Dette er dessuten en verdikonflikt som kan gi assosiasjoner til *deliberativ demokratiteori*. Såkalt deliberativt demokrati er en medieteori som bygger på en lignende form for ”dikotomi”, eller motsetningsforhold i sin oppfatning av hvordan et demokrati skal og bør fungere. Den har vært mye anvendt i forbindelse med forskning av publikumsdeltakelse i mediene og vil også ha en vesentlig posisjon i denne oppgaven. Vi skal vende tilbake til denne teorien i mer utdypende detalj litt seinere.

En UNESCO-rapport fra 2004, har også presentert en sammenfatning av medienes viktigste samfunnsoppdrag:

Key roles for independent media must be to provide information, act as a government watchdog, scrutinise others who wield power and provide a forum for public debate about the choices facing a society (Puddephatt 2004: 22).

Denne oppsummeringen av medienes nøkkelrolle, kan også forstås som en tredeling av hva dette samfunnsoppdraget faktisk innebærer. Første ledd omhandler *informasjonsfunksjonen*, og impliserer således medienes oppdrag om å sørge for spredning av informasjon om viktige samfunnsspørsmål. En annen viktig funksjon er medienes rolle som den fjerde statsmakt, eller den såkalte *vaktbikkjefunksjonen*. Dette gjelder altså medienes ansvar for å utøve en kritisk overvåkning av statlige og andre mektige institusjoner i samfunnet, og at de følgelig skal være et indirekte redskap for mannen i gata, ved å kikke mer mektige mennesker i kortene (Olsen 1996). Til slutt trekkes *arenafunksjonen* fram som en av medienes viktigste oppgaver, der mediene nærmest gjøres direkte ansvarlig for å stå den offentlige debatten til rådighet.

Det er først og fremst gjennom arenafunksjonen at man kan argumentere for at tradisjonell kringkasting kanskje har vært litt for begrenset i sitt oppdrag. De arenaene som TV-mediet tilbyr i dag er ikke nødvendigvis helt åpne for offentlig debatt. Svært ofte er det allerede etablerte mediepersonligheter og interessefelt som får slippe til i fjernsynsmediet, samtidig som innholdet i stor grad også påvirkes og styres av redaksjonelle ledere. I denne sammenhengen kan altså åpne, frie kanaler i Frikanalens ånd potensielt sett representere en utvidelse av denne arenaen, den medborgerlige aktiviteten, og dermed også kanskje medføre en styrking av demokratiet. Som nevnt er ytringsfriheten blant annet en vesentlig forutsetning for en mulig utvidelse av det offentlige rommet, og dermed også for arenafunksjonen. Ytringsfrihet og -rett, brukes dessuten nærmest som en fanesak i sin relasjon med åpen kanal. Vi skal nå se nærmere på dette demokratiske grunnprinsippet.

3.2 Ytringsfrihet

3.2.1 ”Enhver har rett til ytringsfrihet”

En menneskerettslov utformet av den europeiske menneskerettskonvensjonen (heretter omtalt som EMK) ble opprettet med den hensikt å beskytte menneskers rettigheter og andre grunnleggende friheter. I denne loven inngår blant annet ytringsfrihet som et eget punkt, noe som dermed også gir uttrykk for dens sterke betydning. På samme tid understreker EMK at ytringsfriheten ikke kan være betingelsesløs, men at den dessuten innebærer forpliktelser og ansvar overfor det demokratiske samfunnet.

1. Enhver har rett til ytringsfrihet. Denne rett skal omfatte frihet til å ha meninger og til å motta og meddele opplysninger og ideer uten inngrep av offentlig myndighet og uten hensyn

til grenser. Denne artikkel skal ikke hindre stater fra å kreve lisensiering av kringkasting, fjernsyn eller kinoforetak.

2. Fordi utøvelsen av disse friheter medfører plikter og ansvar, kan den bli undergitt slike formregler, vilkår, innskrenkninger eller straffer som er foreskrevet ved lov og som er nødvendige i et demokratisk samfunn av hensyn til den nasjonale sikkerhet, territoriale integritet eller offentlige trygghet, for å forebygge uorden eller kriminalitet, for å beskytte helse eller moral, for å verne andres omdømme eller rettigheter, for å forebygge at fortrolige opplysninger blir røpet, eller for å bevare domstolenes autoritet og upartiskhet.¹⁰

Denne konvensjonen stammer fra 1950, men ytringsfrihetens posisjon i dagens samfunn har røtter mye lenger tilbake i historien. Ytringsfrihetens stilling er dessuten nokså omfattende, og den skal ikke utbroderes i detalj i denne sammenhengen. Det er imidlertid noen viktige begreper knyttet til ytringsfrihetens begrunnelser og rammebetingelser, som vil være vesentlige å greie ut om for å kunne forstå grunnlaget for det ordskiftet som tas for seg i denne oppgavens analysekapittel, og disse skal det redegjøres for her. Gjennom dette skal det også forsøkes å gi en nærmere begrepsavklaring når det gjelder hva ytringsfrihet faktisk innebærer, spesielt i forhold til samfunnsdeltakelse og demokrati.

Ytringsfrihetsbegrepet har utvidet seg over tid. Det dreier seg ikke lenger bare om at man ikke skal straffes for urimelige eller feilaktige ytringer, men innebærer i dag som nevnt også retten på informasjon. I denne oppgavens sammenheng, er det likevel den mer klassiske definisjonen som vil stå i hovedfokus, som sier at *alle skal ha rett til å ytre seg*. Dette er først og fremst fordi det er en slik klassisk definisjon som danner grunnlaget for det *kravet* som framlegges, om en sterkere oppfyllelse av den lovfestede retten til å kunne ytre sine meninger i offentligheten, gjennom en åpen TV-kanal.

Foruten å henge uløselig sammen med ideen om et demokratisk samfunn som vi alt har vært inne på, er ytringsfrihetens rolle vesentlig både i forhold til medienes samfunnsrolle, men også for den allerede omtalte vaktbikkjefunksjonen. Dermed har også mediepolitikken, ifølge professor Helge Østbye, et ansvar ved å sørge for å legge forholdene til rette og sikre denne høyst nødvendige demokratiske mekanismen:

Ytringsfriheten er en viktig forutsetning for at mediene skal kunne fylle sin rolle som en fjerde statsmakt, som på kritisk måte undersøker lovgivere, administratorer og domstolene i tillegg til

¹⁰ Artikkel nr.10, hentet fra den Europeiske menneskerettighetskonvensjonen: *Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven)*, antatt som norsk lov den 21.05.1999. Tilgjengelig på Lovdatas nettsider: <http://www.lovdata.no/all/tl-19990521-030-014.html>

institusjoner utenfor den statlige sfæren. Siden alt dette er mektige institusjoner som i konkrete saker kan ønske å begrense mediernes innsyn og rett til å rapportere, er et viktig aspekt ved mediepolitikken å trygge ytringsfriheten (Østbye 1999: 78).

Ytringsfrihet er altså et prinsipp som i tillegg til det å være et viktig middel for mediene, også skal være et redskap som er tilgjengelig for den enkelte samfunnsborger. Med andre ord innebærer det et demokratisk gode som ideelt sett ikke bare skal gagne eksempelvis politiske eller organisatoriske grupper, men hele offentligheten og samfunnet som helhet. Dette tilsier imidlertid også at ytringsfrihetens prinsipper trenger bidrag fra en rekke ulike faktorer for å kunne virkeliggjøres (NOU 1999:27 : 89).

Store deler av den debatten som former seg rundt mediernes rolle i et moderne demokrati tar dessuten også sitt utgangspunkt i ytringsfriheten og dens sentrale status som en nødvendig og fundamental sivil rettighet. Professor Eli Skogerbø presiserer blant annet at ytringsfriheten nettopp er "[...] en forutsetning for å kunne utøve andre sivile og politiske rettigheter, som organisasjonsfrihet og stemmerett" (Skogerbø 1999: 44). Dersom folk flest også får tilgang til å bruke denne ytringsretten som en formidler på fjernsyn, er det kanskje dermed grunnlag for å hevde at folket som gruppe, vil kunne få en større innvirkning også på andre faktorer i samfunnet, ved at deres meninger dermed vil kunne få en større tilstedeværelsesrett. Dette er i alle fall en del av det man ønsker å oppnå med opprettelsen av en åpen kanal.

Ytringsfrihetens prinsipper og viktigheten rundt dens posisjon stikker nokså dypt i et demokratisk samfunn. Det ligger dessuten mer til grunn for dette kravet enn det som kommer fram i et nokså vanlig definisjonseksempel av ytringsfrihetsbegrepet, som kan lyde: "fravær av sensur og straffeforfølgning som resultat av publisering av meninger og tanker" (Skogerbø 1999: 45). Den reelle retten til å ytre seg er på grunnlag av forskjellige definisjoner, og dessuten på bakgrunn av en tilsynelatende ustanselig utvikling av nye medier og endringer av den moderne mediehverdagen, som igjen krever debatt om ytringsfrihetens posisjon, dermed også stadig utfordret. Dette kommer eksempelvis fram ved at det diskuteres hvor grensene skal gå for hva man faktisk skal kunne ha rett, i betydningen; lov, til å ytre offentlig. Til forsvar for denne typen restriksjoner av etablerings- og ytringsretten står gjerne *liberalistiske* argumentasjoner om hensynet til ytringsfriheten og behovet for økt pluralisme som hovedargumenter (Skogerbø 1999: 46). Det må imidlertid kunne betraktes som et svært vanskelig oppdrag å skulle sette grensene for hva som er tilstrekkelig eller eventuelt "riktig" mengde ytringsfrihet, da dette strengt tatt ikke kan regnes for å utgjøre noen enkel og målbar

formel. I forlengelsen av dette er det også et relevant spørsmål i hvilken grad man både skal, og kan, akseptere sensur og eventuell kontroll av spesifikke ytringer og medieinnhold. Dermed blir det for eksempel ekstra viktig at det framgår en tydelig men også omfattende formulering av hva som er ytringsfrihetens stilling, at definisjonen av dette kommer klart fram gjennom lovverket, at det er oppdatert i forhold til en moderne medial utvikling og offentlighet, og dessuten at det ikke kommer i konflikt med andre lover og konvensjoner man er bundet av. Den norske Grunnlovens ytringsfrihetsparagraf ble for omtrent et tiår siden, blant annet på grunnlag av slike prinsipielle vurderinger, gjenstand for en revurdering og diskusjon om behovet for en ny formulering av nettopp ytringsfrihetens stilling.

3.2.2 Ytringsfrihetskommisjonen og endringen av Grunnlovens § 100

I 1996 ble det nedsatt en egen kommisjon som skulle ha et særlig sentralt formål for øye. Den skulle gjøre en grundig gjennomgang og presentere en ny utredning om ytringsfrihetens stilling i Norge, en nødvendig prosess i en tid der nye, moderne medier utfordret ytringsfrihetens posisjon. Norge hadde dessuten ved flere anledninger blitt stevnet og dømt for den europeiske menneskerettsdomstolen da den allerede omtalte artikkel nr.10 av EMK til stadighet kom i konflikt med det norske lovverket. Høsten 1999 var resultatet av kommisjonens arbeid en rapport (NOU 1999:27 *Ytringsfrihed bør finde Sted*) som spesielt fremmer et hovedsynspunkt om at Norge skal være et åpent samfunn, der den enkelte samfunnsborger skal ha frihet og mulighet både til å ytre seg og til å holde seg informert. I tillegg til dette vektlegger kommisjonen både en opplyst, aktiv og kritisk offentlighet som grunnleggende bestanddeler for et demokrati. Ytringsfrihetskommisjonen gjennomgikk blant annet endringer av selve ordlyden i Grunnlovens § 100 i en utredning som altså munnet ut i en fornyet paragraf og grunnlovsforslag.¹¹

Ytringsfrihetens betydning fastslås allerede i denne paragrafens første ledd, noe som også understreker hva slags verdi dette privilegiet faktisk forvalter i det norske samfunnet, og som nærmest kan oppsummeres med tittelen på kommisjonens dokument: ”Ytringsfrihed bør finde Sted.” Selve essensen av hvor vesentlig dette utsagnet er, blir dessuten understreket ved å forklare hvordan ordet ”bør” skal forstås og leses som ”skal” i nåtidens mer moderne norske språk. Den relanserte paragrafen lød i sin helhet som følger:

¹¹ Om bakgrunnen for ytringsfrihetskommisjonens arbeid, se også: www.infomedia.uib.no/?kategori=683&strid=4043

Ytringsfrihed bør finde sted.

Ingen kan holdes retsligt ansvarlig for at have meddelt eller modtaget Oplysninger, Ideer eller Budskab, medmindre det lader sig forsvare holdt op imod Ytringsfrihedens Begrundelse i Sandhedssøgen, Demokrati og Individets frie Meningsdannelse. Det retslige Ansvar bør være klart foreskrevet i Lov.

Ingen kan holdes retsligt ansvarlig for at en Paastand er usand, naar den er fremsat i agtsom god Tro. Frimodige Ytringer, om Statsstyrelsen og hvilkensomhelst anden Gjenstand, ere Enhver tilladte.

Forhaandscensur og andre forebyggende Forholdsregler kan benyttes kun i den Udstrækning det er nødvendigt for at beskytte Børn og Unge imod skadelig Paavirkning fra levende Billeder. Brevcensur kan ei sættes i Værk uden i Anstalter og efter Tilladelse af Domstol.

Enhver har Ret til Indsyn i Statens og Kommunernes Acter og til at følge Forhandlingerne i Retsmøder og folkevalgte Organer. Loven kan kun sætte slige klarlig definerede Grændser for denne Ret, hvor særligt tungtveiende Hensyn gjøre dette nødvendigt.

Det paaligger Statens Myndigheder at lægge Forholdene til Rette for en aaben og oplyst offentlig Samtale (NOU 1999:27 : 3 kap.1.1.1).

Så lenge et budskap legges fram i aktsomhet, kan ingen holdes rettslig ansvarlig dersom påstanden er usann, hevdet ytringsfrihetskommisjonen. Det må imidlertid anses som en relativt vanskelig regel å overholde, for det vil nødvendigvis alltid være en fare for at noen indirekte eller direkte misbruker slike rettigheter. Kommisjonen tar også høyde for dette, men poengterer imidlertid samtidig at ytringsfriheten som institusjon nærmest krever et rom for slike ”feilgrep” for å kunne opprettholde sin demokratiske funksjon:

Feilaktige utsagn er ikke til å unngå i en fri debatt og det må gis en viss åpning nettopp for slike utsagn om ytringsfriheten skal få pusterom nok til å overleve. Det vil gi for trange rammer om man ikke fritt kan si det man i aktsom god tro mener er riktig. Dagens – i utgangspunktet objektive – ansvar for sannhet gir for stor risiko for at sanne opplysninger ikke kommer fram fordi avgiver av ytringene frykter at han eller hun ikke kan oppfylle rettens strenge krav til bevis. Et system som ikke gir rom for feil selv ved aktsomhet er for strengt, særlig når kravet rettes mot et av demokratiets viktigste redskap – den kritiske ytring (NOU 1999:27 : 159 kap.6.2.3.2.5).

Paragrafforslagets tredje ledd, knyttet til hva man i ”agtsom god tro” må kunne framlegge, ble imidlertid utelatt da Stortinget omsider, den 30. september 2004 blant annet på bakgrunn av kommisjonens utredning, vedtok den nye og oppdaterte ytringsfrihetsparagrafen. Paragrafen formulerte også en del andre endringer i forhold til ytringsfrihetskommisjonens forslag, og den nye og gjeldende § 100 lyder som følger:

Ytringsfrihet bør finde Sted.

Ingen kan holdes retslig ansvarlig på andet grundlag end Kontrakt eller andet privat Retsgrundlag, for at have meddelt eller modtaget Oplysninger, Ideer eller Budskab, med mindre det lader sig forsvare holdt op imod Ytringsfrihedens Begrundelse i Sandhedssøgen, Demokrati og Individets frie Meningsdannelse. Det retslige Ansvar bør være foreskrevet i Lov.

Frimodige Ytringer om Statsstyrelsen og hvilken som helst anden Gjenstand ere Enhver tilladte. Det kan kun sættes slige klarlig definerede Grændser for denne Ret, hvor særlig tungtveiende Hensyn gjøre det forsvarligt holdt op imod Ytringsfrihedens Begrundelser.

Forhaandscensur og andre forebyggende Forholdsregler kunne ikke benyttes, med mindre det er nødvendig for at beskytte Børn og Unge imod skadelig Paavirkning fra levende Billeder. Brevcensur kan ei sættes i Værk uden i Anstalter.

Enhver har Ret til Indsyn i Statens og Kommunernes Akter og til at følge Forhandlingerne i Retsmøder og folkevalgte Organer. Det kan i Lov fastsættes Begrænsninger i denne Ret ut fra Hensyn til Personvern og af andre tungtveiende Grunde.

Det paaligger Statens Myndigheder at lægge Forholdene til Rette for en aaben og oplyst offentlig Samtale (§ 100 Lov 1814-05-17 nr 00: Norges Grunnlov, Lovdata).¹²

Mediereguleringens rolle vil imidlertid også finne sin plass i dette landskapet, blant annet med oppdraget om å forhindre at uønskede budskap slipper løs på publikum (Østbye 1999: 89). Det er ikke vanskelig å forestille seg at slik regulering er en komponent som kan komme i konflikt med det overordnede tradisjonelle ønske om lik ytringsfrihet og ytringsrett for alle.

¹² Dagens gjeldende paragraf ble endret ved grlbst. 29. okt. 2004 nr. 1402, og 3. mars 2006 nr. 271. Loven er hentet fra Lovdatas nettsider: <http://www.lovdata.no/all/tl-18140517-000-006.html>

Nettopp denne typen problematikk er høyaktuell, og er dessuten som vi skal se et kjernemoment i den offentlige debatten *om, for og imot* en åpen fjernsynskanal for folket.

3.2.3 Ytringsfrihetens begrunnelser

Ytringsfrihetskommisjonen trekker spesielt fram tre hovedmomenter med røtter helt tilbake til opplysningstidens samfunnsform, som bør legges til grunn for ytringsfrihetens begrunnelser. Disse representeres ved *sannhetsprinsippet*, *demokratiprinsippet* og *autonomiprinsippet*. Det vektlegges hvordan: ”Kjernen i de tre prinsippene gir et *universelt* forsvar for ytringsfriheten, mens andre argumenter for ytringsfrihet vil være mer situasjonsbetinget.”¹³ Med andre ord er det kriteriene om sannhet, demokrati og autonomi som regnes som de fundamentale begrunnelsene for ytringsfrihet. Andre argumentasjoner som forsvarer ytringsfriheten oppfattes her som mer kontekstuelle, individuelle og dessuten knyttet til bestemte situasjoner. Slik kan det kanskje også forklares hvorfor det likevel kan være uenighet når det kommer til å skulle gi alle ytringer fritt spillerom, og å vie dem den ”makten” som ytringers tilstedeværelse vil kunne oppnå gjennom allmenn publisering og kringkasting på riksdekkende fjernsyn. Bakgrunnen for dette er altså at argumenter utover de tre generelle prinsipielle kriteriene vil være forskjellige. Kanskje kan man kalle dette et slags ytringsfrihetens dilemma? Slike forskjellige oppfatninger av ytringsfrihetens betingelser kommer dessuten også til uttrykk gjennom det analytiske produktet av den offentlige åpen kanal-debatten.

Dersom vi går nærmere inn på disse tre begrepene innebærer sannhetsprinsippet at man ved å framlegge virkeligheten oppnår sannhet, gjennom det ytringsfrihetskommisjonen kaller en ”verdslig, kulturuavhengig og dialektisk” prosess. Dette innebærer med andre ord en tanke om at framsatte påstander vil korrigeres i konfrontasjon med andre, deriblant motstridende meninger, slik vi nettopp har vært inne på. For å oppnå en slik forbindelse må imidlertid en reell ytringsfrihet kunne forutsettes. Grunntanken må dermed kunne forstås som at ytringsfriheten bidrar til at man gjennom møtet med motargumenter også skal få bedre innsikt, for så å erverve *sannhet*. Dette harmonerer også med ytringsfrihetskommisjonens presenterte forestilling, om at ”feilaktige” ytringer faktisk kan være viktige bidragsytere i en slik sammenheng, der det overordnede ønske er å vinne ytterligere innsikt.

Det neste kriteriet, demokratiprinsippet, stiller på sin side krav om offentlighet rundt de viktigste samfunnsprosessene. Viktige valg og beslutninger må fattes på bakgrunn av en fri

¹³ Forklaringen av disse tre begrepene er vesentlig basert på NOU 1999:27, kap.1.1.2. s.5.

og offentlig meningsutveksling. Prinsippet framhever dessuten det deliberative aspektet ved demokratiet, og anser dette som vel så viktig som de demokratiske beslutningsprosedyrene i seg selv. Det siste av de tre kriteriene gjelder den frie meningsdannelse, eller det såkalte autonomiprinsippet, der det vektlegges en gradvis utvikling av det myndige menneskets refleksive identitet og selvbestemmelsesrett:

Forestillingen om «det myndige menneske» kan sies å representere et tredje standpunkt som overskrider de to andre, og bygger på at det kreves en viss kompetanse (sosialisering eller dannelse) for å kunne fungere som autonomt individ i det åpne samfunn. Denne kompetansen oppnår det enkelte mennesket gjennom å møte andre, høre deres argumenter og prøve deres alternative perspektiver (NOU 1999:27 : 5 kap.1.1.2).

Autonomiprinsippet anses altså for å være overlegent, i forhold til de to andre kriteriene, nærmest ved å begrense dem. Kunnskap og kompetanse vil dermed være utløsende faktorer også for sannhets- og demokratiprinsippet.

3.2.4 Ubetinget ytringsfrihet for alle?

Som samfunnsmedlemmer og mediekonsumenter står vi både i internasjonal og nasjonal sammenheng overfor medier med innhold som vi tradisjonelt sett har hatt liten eller begrenset innflytelse over. Denne faktoren er i følge med moderne medieutvikling og digitalisering imidlertid i kontinuerlig endring. Dersom man er interessert i å holde på et mest mulig demokratisk medietilbud, har det blitt hevdet at det spesielt er to naturlige strategier som kan, og bør føres for å opprettholde det demokratiske aspektet mellom mediene og forbrukerne:

Den ene går ut på å føre en kontinuerlig dialog med de medieprodusenter som befinner seg innen rekkevidde, og forsøksvis medvirke til å styrke deres bevissthet om den profesjonelle *ethos* som bør prege arbeidet de utfører [...] Den andre strategien går ut på å medvirke til at så mange som mulig forholder seg kritisk vurderende til det mediene serverer (Gripsrud 2002: 326-327).

I forlengelse av ytringsfrihetens posisjon og det kravet som stilles til allmenn deltakelse har den moderne mediehverdagen i stadig større grad blitt preget av publikums delaktighet. Ytringsfrihet er ikke bare en rettighet som er lovfestet, men dessuten et privilegium som

stadig flere også får anledning til å benytte seg av, nærmest til det fulle. Internett har i stor grad bidratt til dette, og blitt en lett tilgjengelig arena der brukerne selv disponerer rollen som makthavere, ved at de i vesentlig grad har mer eller mindre full kontroll over innholdssiden. Det har vært en konstant diskusjon om hvorvidt Frikanalen skal fungere med en tilsvarende praksis, ved at publikum på samme måte tar på seg rollen som innholdsprodusenter. Ved å gjøres ansvarlige for eget innhold i en åpen kanal, vil deltakerne i så fall kunne få en betraktelig større frihet til å ytre sine meninger til offentligheten, gjennom andre formidlingsformer enn de rent skriftlige.

Internett har dessuten åpnet for tilgang til all slags informasjon via World Wide Web. Dette er for øvrig en medieplattform, som i motsetning til andre medier, i vesentlig grad opererer uten ansvarlige redaktører. Dette betraktes verken som utelukkende, eller udelte positivt, for samtidig som dette gjør det lettere for folk flest å delta, blir det ofte nokså vanskelig å vite hvor den enkelte informasjonen som distribueres på nettet faktisk kommer fra (Schwebs & Østbye 2001: 99). Dermed bør man kanskje også være ekstra kildekritisk til mye av denne informasjonen, og kanskje heller ikke ta alt for god fisk, når det distribueres gjennom tilsvarende ikke-redaksjonelle kanaler. Dessuten er Internett et forum for publikumsdeltakelse som kun er et lite tastetrykk unna. Med så enkel tilgang er det rimelig å tro at dette også innebærer mange ytringer som for eksempel formidles i affekt, og kanskje uten særlig stor grad av overveielse eller til og med, seriøsitet.

Den medieutviklingen, som i stor grad altså har dukket opp i kjølvannet av Internettets framvekst, der blant annet oppblomstringen av nettavisenes debattfora kan stå som et godt eksempel på utvidet ytringsmulighet, har dessuten fått ytterligere fart på seg med den pågående digitaliseringen av mediene. Slike teknologiske og digitale arenaer, som i stor grad ikke er forhåndsredigerte, har for øvrig allerede forårsaket noen problemer for norske medier. Blant annet derfor har Vær varsom-plakaten, som vi skal komme tilbake til seinere, nokså nylig blitt supplert med et nytt punkt, som trådte i kraft 1.januar 2006:

Dersom redaksjonen velger ikke å forhåndsredigere digitale meningsutvekslinger, må dette bekjentgjøres på en tydelig måte for de som har adgang til disse. Redaksjonen har et selvstendig ansvar for så snart som mulig å fjerne innlegg som bryter med god presseskikk.¹⁴

¹⁴ Vær varsom-plakaten – Etiske normer for pressen (trykt presse, radio fjernsyn og nettpublikasjoner) punkt 4.7: http://presse.no/Spesial/Skjulte_artikler/?module=Articles;action=Article.publicShow;ID=243;

Vi står i dag altså overfor nye muligheter for *ytterligere* utvidelse av det deltakende prinsippet, ved at det til dels også har begynt å gjelde for andre mediekkanaler enn tidligere. Dette innebærer dessuten at problemet med å holde oversikten over det medierte materialet, har blitt desto større, og er en progresjon som viser seg som særlig aktuell i tilknytning til denne oppgaven. Spørsmålet er blant annet hvordan en åpen kanal vil plassere seg i forhold til denne typen problematikk.

Allmenn og folkelig deltakelse i audiovisuelle medier kan i dag eksempelvis gjøres ved å legge ut filmer på nettet, gjennom plattformer som *YouTube*. En lignende mulighet vil snart kunne komme til å bli en realitet på riksdekkende norsk fjernsyn gjennom Frikanalen. Hvor stor frihet folket faktisk vil få gjennom en slik kanal, kommer blant annet an på om det blir slik at redaktøransvaret skal hvile på de enkelte aktørene. Dersom individuelt ansvar blir en realitet, er det kanskje også grunn til å kunne hevde at det til en viss grad i alle fall klargjøres et rom, der så å si alle skal kunne ha muligheten til å ytre seg offentlig på fjernsyn. Det vil således også gjøre det mulig å ytre seg i dette, etter sigende, kraftfulle massemediet uten fare for å bli refusert eller forhåndsredigert.

En slik utvidelse av ytringsfriheten innebærer imidlertid ikke nødvendigvis en økning eller større bredde i deltakelsen. Doktorstipendiat Eiri Elvestad har gjennomført en studie av hvem den aktive leserbrevskribenten er i: *Leserbrevskribenter – en studie av dem som skriver leserbrev i lokalaviser*. I hennes studie om deltakelse i et relativt åpent tilgjengelig rom for allmennhetens ytringer i avisene, kommer det fram hvordan det er nokså tydelig at leserbrevspaltene faktisk ikke veier opp for den skeivfordelingen som ellers er representativ i den mediale offentligheten. Til tross for at både muligheten og tilgangen er tilstede, preges den som ho sier stadig av ”høyt utdannede menn over 50 med politisk eller organisasjonsmessig tilknytning” (Elvestad 2001: 62). Litt satt på spissen hevder ho dessuten at denne spalteplassen snarere hjelper flere elitegrupper å slippe til, ”mens de svakere gruppene fortsatt forblir passive”. Det ho derimot oppdager er at dette viser et potensial som et område for *opinionskorreksjon*, ved at de skribentene som deltar, føler at de representerer andre syn enn de som ellers er rådende i mediene (Elvestad 2001: 62). Elvestads leserbrevstudie peker på lav deltakelse fra folk flest. Samtidig er det heller ikke sikkert at alle nødvendigvis har noe ønske om å ta del i denne offentligheten, uten at det nødvendigvis bør kunne brukes som argument for begrensning av slik ytringsfrihet.

3.3 Demokratiteori

3.3.1 Idealer og prinsipielle redegjørelser

Ytringsfrihet og demokrati henger som vi har sett tett sammen, og er begge gjennomgående tema som utgjør en rød tråd i denne studien. Videre følger en presentasjon av ulike demokratiteorier som har stått som forbilder for det offentlige demokratiet. Idealene som uttrykkes gjennom disse teoriene, vil i likhet med ytringsfrihetens stilling og begrunnelser, dessuten komme til syne i argumentasjonen som føres i den offentlige debatten som legger grunnlaget for denne studiens analysekapittel.

Medievitenskapens teoretiske grunnvoll har et sterkt tilslag av såkalte *normative* perspektiver. Felles for slike tilnærminger er at de forsøker å beskrive mediernes normative grunnlag ved blant annet å si noe om hvilke oppgaver mediene skal ha og hvordan medieinstitusjonene bør organiseres (Schwebs & Østbye 2001: 295). Dette innebærer også at de støtter seg til, og forutsetter visse karakteristikker om den menneskelige natur og sosiale forhold (Møller Hansen 2004: 108). Forskjellige demokratitilnærminger utgjør et nyttig teoretisk bakteppe for studien, på grunnlag av at teoriene har som overordnet formål å etablere prinsipper for hvordan samfunnet bør styres, og på hvilken måte samfunnets goder bør fordeles. Til tross for samme målsetting, vektlegger de forskjellige teoriene ulike aspekter ved mediernes virksomheter, de presenterer varierte synspunkter og nyanseforskjeller, og kan dessuten stå i motsetningsforhold til hverandre når det angår fremgangsmåter og begrunnelser for hvordan samfunnets prinsipper faktisk skal etableres (Skogerbø 1999: 44).

Det er en vesensforskjell mellom en republikansk demokratimodells direkte demokrati, ved at folk nettopp får *direkte* mulighet til å gi uttrykk for sin mening, og representativt demokrati, der folket velger ut representanter som skal tale deres sak, og dermed *indirekte* formidler sine meninger. Den nevnte *deliberative modellen* kan således kanskje forstås som en brobygger mellom disse tradisjonene, der utfordringen også ligger i ”å utvide den sosiale energien i det sivile samfunnet og i offentligheten” (Rasmussen 1999: 210).

Professor Terje Rasmussen opererer dessuten med et skille mellom en *representativ* og en *deliberativ* demokratimodell. Hovedforskjellen kan synes å ligge i ulikt syn på frihet. Den representative fører et *negativt* frihetssyn, ved å definere frihet som ”*frihet fra* statlig tvang og andre barrierer mot å kunne ytre seg” (Rasmussen 1999: 210). Mens deliberativ modell derimot anser dette for å være en holdning som blir for snever, og presenterer en mer *positiv* definisjon av frihetsbegrepet gjennom forståelsen av at det innebærer en frihet *til noe* og ikke *fra noe* (Rasmussen 1999: 210-211). Dermed må man kunne forstå det sånn at konseptet om

en åpen fjernsynskanal blant annet hviler på et slikt deliberativt frihetssyn. Vi skal altså ta en litt nærmere titt på, og gi en kort presentasjon av hele dette demokratiteoretiske bakteppet.

3.3.2 Liberal demokratiteori og deliberativt demokrati

Historisk sett er selve utgangspunktet for ytringsfrihet som et av de mest grunnleggende prinsippene og forutsetning for alle andre sivile rettigheter, blant annet forankret i *liberalistisk demokratiteori*. Liberal demokratiteori hviler på den nokså tradisjonelle definisjonen av hva et demokrati er: en styreform som gjennom stemmeretten gir myndige mennesker en avgjørende mulighet til politisk innflytelse. Den bygger på tankesettet der frihet nokså enkelt blir definert som fravær av overgrep og direkte inngrep i det enkelte menneskets handlingsrom, altså et individrettet vern mot overmakten, som i Rasmussens *representative* fortolkning. Dette innebærer at den nevnte definisjonen av ytringsfrihet, fravær av sensur og straffeforfølgelse på grunnlag av ytringer, også blir en gjeldende definisjon for liberalistiske teoretikere. Teorien bygger på en ide om fri *meningskonkurranse* og oppfattes gjerne som et nokså *utopisk* perspektiv. Liberalistisk teori kritiseres dessuten for å være nokså endimensjonal i sin oppfatning både av demokrati, makt og ytringsfrihet. Og teorien problematiseres gjerne med det samlende spørsmålet: hva er nok ytringsfrihet? (Skogerbø 1999: 44-46). Samfunnsforsker og filosof John Elster opererer med et skille mellom denne klassiske liberale forståelsen og en modell som først og fremst ser verdien av kollektive overveielser og normer, som eksempelvis offentlig debatt som en avgjørende del av demokratiet (Barnett 2003: 8).

Den velkjente tyske filosofen og sosiologen Jürgen Habermas har blitt stående som en sentral talsmann for det som kalles en *deliberalistisk demokratimodell*, som praktiserer et mer utvidet demokratisyn ved at den også vektlegger de prosessene som ligger forut for de enkelte beslutningene. Altså at det demokratiske prinsippet ikke beror på individets rett til en beslutningsmulighet alene, men også på kontekstuelle faktorer som påvirker de aktuelle avgjørelsene. Dette kan blant annet være offentlige debatter og diskusjoner, for eksempel kringkastet via fjernsynet. Man må dermed kanskje kunne forstå det slik at han ser den moderne offentligheten som en essensiell bidragsyter i individets meningsdannelse, i en teori som nærmest er en slags kombinasjon av den todelingen som Elster i sin tid lanserte.

Den deliberative medieteorien tar for seg grunnlovsbestemte, liberale og deltakende demokratiske synspunkter. Teorien forutsetter at mennesker er sosiale vesener som er villige til å beskjeftige seg med deliberasjon, i betydning meningsutveksling eller diskusjon.

Deliberativ demokratiteori har blitt kjent for å tillegge mediene en svært viktig rolle, og har fått en rekke definisjoner, der noen vektlegger resultatet av et deliberativt demokrati, noen fokuserer på selve den delibererende prosessen, mens andre igjen gir det en breiere definisjon. Eksempel på det sistnevnte finner man blant annet hos den amerikanske professoren Joseph M. Bessette som mener deliberasjon i denne sammenhengen kan defineres som: "reasoning on the merits of public policy" (Møller Hansen 2004: 96-97 og 108). Medieviteren Karl Knapskog har større fokus på selve meningsutvekslingen, og har definert det deliberative aspektet med ordene: "offentleg drøfting og rettferdiggjering av politisk maktutøving gjennom grunnar som kan anerkjennast av alle" (Knapskog 2001: 114).

Uansett definisjon kan teorien i hovedsak deles inn i to klassiske dimensjoner, som også trekker opp linjene for den debatten som pågår omkring deliberativt demokrati. Denne distinksjonen stammer fra den amerikanske filosofen John Rawls, der den første dimensjonen tar opp spørsmålet om hvem som burde delta i diskusjonene, eller rådslagningen, der sammenhengen beveger seg fra det å kun inkludere utvalgte representanter til å innbefatte eksperter, til mer selektivt ufaglærte/legmenn, til alle borgerne. Den andre dimensjonen tar for seg hvilke spørsmål som skal angå selve deliberasjonen (Møller Hansen 2004: 97-98).

Bessette, har hevdet at deliberasjon alltid vil involvere tre essensielle elementer: *informasjon, argumentasjon og overtalelse* (Møller Hansen 2004: 98-99). Eller som det har blitt formulert av den australske sosiologen John S. Dryzek:

Deliberation as a social process is distinguished from other kinds of communication in that deliberators are amenable to changing their judgements, preferences, and views during the course of their interactions, which involve persuasion rather than coercion, manipulation, or deception (Dryzek 2000: 1).

Dryzek fokuserer på deliberalistenes velvilje til å endre synspunkt, gjennom interaksjon og diskusjon med andre individer. Dette kan man også kjenne igjen hos filosofen Samuel Freeman, som argumenterer med fire generelle grunner for hvorfor man bør støtte deliberativt demokrati. For det første, hevder han at deliberativt demokrati fører til klokere og mer rasjonelle beslutninger. For det andre, kombinerer deliberativt demokrati som oftest en åpen og fri debatt, med tilsvarende uttrykk for meninger som sørger for at alles interesser blir vurdert. For det tredje, fremmer deliberativt demokrati beslutninger som er basert på generelle interesser og legger dermed også en demper på egeninteresse og navlebeskuelse. Til slutt

oppsummeres det med, og poengteres at deliberativt demokrati dermed oppmuntrer til velreflekterte meninger basert på informerte valg (Møller Hansen 2004: 99-100).

Gutmann og Thompson mener at selve kjernen i en ønsket deliberasjon burde være de spørsmålene som er fylt med moralske konflikter og uenighet. Blant slike spørsmål kan man for eksempel nevne engasjerende stridstema som abortspørsmål og aktiv dødshjelp eller barmhjertighetsdrap. Et argument for å gjøre slike spørsmål til noe av kjernen i et deliberativt demokrati er delvis at slike beslutninger involverer et valg mellom verdier og overbevisninger som i utgangspunktet nødvendigvis er uforenlige, altså i svært høy grad motstridende (Møller Hansen 2004: 106). Et deliberativt perspektiv ser dessuten kvaliteten på kommunikasjonen som demokratiets største utfordring, og krever anordninger som prinsipielt sett kan gjøre alle mennesker til medieprodusenter (Rasmussen 1999: 210-211).

Ifølge deliberalistene skal altså alle borgere kunne gjøre seg hørt i den offentlige diskusjonen gjennom å delta i den – *deliberere*. Denne framhevingen av deliberasjonen som det mest grunnleggende kjennetegnet i et demokrati blir ofte sett på som en kontrast til den liberale tradisjonens vektlegging av demokrati som en beslutningsmetode. Det blir dessuten gjerne sagt at den liberale demokratimodellen har et mer realistisk politikksyn ved at den anser det å sikre individets frihet som sitt viktigste oppdrag, gjennom en utforming av styringssystemer som setter grensene for statsmakten. Mens den deliberative demokratiteoriens prosesser først og fremst har normative begrunnelser, legges det i den liberale modellen derimot trykk på ”ei vektlegging av strategisk interaksjon, forhandling og aggregering av interesser innan konstitusjonelt sikra rammer” (Knapskog 2001: 114).

3.3.3 Habermas om deliberasjon og offentlighet

Enkelte deliberative demokrater, deriblant Jürgen Habermas, argumenterer for mer teoretisk uavhengige offisielle sfærer som arenaer for deliberasjon (Møller Hansen 2004: 107). Han har på den annen side dessuten påpekt at et problem ved den republikanske demokratimodellen, som deliberativ demokratiteori baserer seg på, er at den ser politikk som en form for drøftende veiningsprosess innenfor spesielt integrerte grupper. Demokratisk legitimitet er knyttet til folkeviljen som oppstår når borgerne selv er samlet og får deliberere fritt. Dette gjør at Habermas har erklært at den republikanske tradisjonen mangler blikk for mange av de differensieringene som er til stede i, og som i normativ forstand styrer de moderne politiske beslutningsprosessene (Knapskog 2001: 121).

Teorien om deliberasjon uttrykker dermed tre sentrale, normative poenger. Det første er at deliberasjon er en fri og utvungen meningsutveksling. For det andre forutsetter teorien at meninger må basere seg på fornuftige begrunnelser. Det tredje poenget er at enkelte av disse begrunnelsene, for eksempel med referanser til et allment felles gode, kan være mer fordelaktige enn andre. Så er da det store spørsmålet hvordan man kan ha en slik teori som på den ene siden søker etter politisk likhet, men som på den annen side samtidig hevder at noen argumenter og synspunkter er bedre enn andre? Kritikere har dermed hevdet at teorien om et deliberativt demokrati ikke fungerer likestillende, slik den kan synes å ha som intensjon, siden deltakerne som er i stand til å argumentere (under de strenge kravene som stilles) på rasjonell, målbar og objektiv måte, nødvendigvis stadig vil favoriseres gjennom denne deliberative prosessen. Den danske statsviteren Kasper Møller Hansen argumenterer dessuten for at et *a priori* eller allmenngyldig mål om konsensus i den deliberative prosessen nærmest ironisk nok, vil ha en tendens til å utelukke argumenter som går mot en tilvoksende konsensus (Møller Hansen 2004: 114 og 119-120).

Offentligheten har i tillegg til grunnleggende politiske og kulturelle funksjoner, som vi har sett, en sentral betydning for demokratiet, og representerer dessuten en videreføring av opplysningsprosjektet. I offentligheten skapes ”en offentlig opinion om moralske og politiske spørsmål, gjennom drøftinger hvor de beste argumentene skulle være avgjørende, ikke private økonomiske ressurser, status, familieforbindelser eller lignende” (Gripsrud 2006). *Offentlighetsteori* er en videreutvikling, og så og si et resultat av kritikken mot liberalistisk teori. Teorien vokste fram som et ledd i forståelsen av de moderne massemedienes utvikling i en større kontekst, knyttet til prosessen fram mot moderne massedemokratier. Jürgen Habermas’ velkjente verk *Borgerlig offentlighet* (1962, norsk utgave 1971), som beskriver framveksten av den moderne offentligheten som et rom for offentlig debatt og ordskifte, er da også uløselig knyttet til offentlighetsteorien. Hans beskrivelse av hvordan kravene til ytringsfrihet, medbestemmelse og troen på den rasjonelle diskursen danner grunnlaget for politisk beslutningsdeltakelse, kan leses på flere måter. I tillegg til å være en historisk framstilling av den kulturelle og politiske opposisjonens framvekst, kan den som nevnt forstås som en kritikk av liberalismen. Den har også en tredje lesemåte, som oppfatter dialog og debatt som fundamentale og essensielle premisser for at et demokrati skal kunne fungere (Skogerbø 1999: 47-48). I denne boka la Habermas dessuten fram sitt syn om at offentligheten hadde gjennomgått en *reføydalisering* og var tilbake på det som klassifiseres som *representativt* demokrati. Han begrunnet dette i at makten riktignok ble framvist;

representert, men at beslutningsprosessene ikke var åpne. På samme måte gikk publikum ”fra å være resonnerende til å bli konsumerende” (Gripsrud 2002: 233, Gripsrud 2006).

Offentlighetsteoretisk perspektiv oppfatter det i et demokrati, som medienes viktigste oppgave å skulle være formidler mellom deltakende borgere og myndigheter, og anser ytringsfrihet som ”en helt nødvendig, men ikke tilstrekkelig, forutsetning for at den offentlige samtalen fungerer” (Skogerbø 1999: 49). Teorien har for øvrig i likhet med liberalistisk teori fått kritikk for å være utopisk, men dessuten idealistisk i forhold til de forventninger man har om at *rasjonell* dialog mellom opplyste deltakere skal lede fram til gode løsninger og beslutninger. Det har dermed blitt stilt spørsmål ved om ikke et slikt *diskursdemokrati* stiller for høye krav både til mediene og borgerne. Eli Skogerbø hevder teorien dessuten står overfor et sentralt dilemma i sitt forhold mellom det kvalitetsmessige og mangfoldet. Fordi det offentlighetsteoretiske perspektivet nettopp først og fremst oppfatter *kvaliteten* på den offentlige samtalen som avgjørende for om mediene fungerer godt eller dårlig. Det vektlegges således at offentlig dialog og debatt skal være fri, men samtidig også at den kvalitetsmessig skal være god. De to kravene er imidlertid idealer som det altså kan være vanskelig å oppfylle på samme tid, og kvalitet er i likhet med ytringsfrihet, dessuten et vanskelig kriterium å skulle måle (Skogerbø 1999: 49-50).

[...] kvalitet er et vanskelig kriterium; det er lett å henfalle til *paternalisme*, det vil si en holdning der mediepublikumet blir betraktet som ute av stand til selv å avgjøre hva som er godt eller dårlig (Skogerbø 1999: 50).

Habermas har valgt å akseptere kritikernes argumenter, og har endret sitt syn. Ved hjelp av en teori om kommunikativ handling har han utarbeidet en alternativ demokratimodell som han har kalt *diskursetisk deliberativt demokrati*. Modellen innebærer at den deliberative politikkmodellen får et mer handlingsteoretisk fundament i en teori som tar for seg spørsmål om hva det er ved kommunikasjon som kan endre meninger, preferanser og interesser. Samtidig har den liberale tradisjonens store tema om statsrettslig sikring av individuell frihet en sentral plassering i Habermas’ diskursteori (Gripsrud 2006, Knapskog 2001: 114).

3.3.4 Democratic-participant media theory - Deltakelsesideologi

Den britiske medieforskeren Denis McQuail presenterte på 1980-tallet en medieteorie som han ga overskriften *Democratic-participant*, på norsk omtalt som *deltakelsesideologien*.¹⁵ Teorien representerer en av hovedretningene innen normativ medieteorie og inkluderer spesielt ideer om alternative, grasrotfestede medier som uttrykker og stadig etterstreber borgernes ønsker og behov. Teoritradisjonen er sterkt knyttet til framveksten av ny kommunikasjonsteknologi, ved at den tar tak i konkrete kommunikasjonsteknologiske nyvinninger og diskuterer nye mediers potensial til å reformere latente, hierarkiske mediestrukturer. Deltakelsesteoretikere mener at ytringsfrihet ikke bare skal innebære fravær av restriksjoner, men også en positiv og reell rett til å komme til orde. Dermed er det publikum som oppfattes som de rette forvalterne av ytringsfriheten i denne teorien (Skogerbø 1999: 50-51).

Deltakelsesideologien fant blant annet sitt uttrykk i 60- og 70-tallets press på et samlende lokalt radio- og fjernsynstilbud, som blant annet sørget for en utfordring til den allerede etablerte dominansen av sentraliserte, kommersialiserte, statligstyrte og profesjonelle medier. Teorien inkluderte dermed isteden medier i liten målestokk, som var ikke-kommersielle og ofte knyttet til en sak. Deltakelse og interaksjon var dessuten blant teoriens nøkkelbegreper (McQuail 2000: 160). Ideologiens viktigste element er kanskje likevel understrekningen av den menneskelige retten til å kommunisere. Det innebærer at enkeltmennesker og minoritetsgrupper også har krav på å få bruke mediene aktivt, og rett på tilgang til tjenester som gjør at deres behov blir tilfredsstilte (Schwebs & Østbye 2001: 256-258). Det sentrale premisset er at publikum utover det å være passive mottakere av medieinnhold, også skal ha anledning til å påvirke og dessuten produsere eget innhold. Det har dermed blitt hevdet at dersom publikum ikke kan delta aktivt i utformingen av mediebudskap, kan mediene heller ikke betraktes som demokratiske (Skogerbø 1999: 50-51).

Deltakelsesideologien har dessuten som målsetting å bryte ned massekommunikasjon i sin tradisjonelle form som en ensrettet enveisprosess. Ideologien bygger på prinsippet om at mediene skal være så nær folket at de selv kan ta del i selve programproduksjonen. Slik deltakelse kan foregå gjennom egne innslag eller mer indirekte som en medarbeider som aktiviserer andre. Det viktigste er nettopp å gjøre folket til delaktige medieprodusenter. I en moderne mediehverdag blir dette dessuten stadig enklere, spesielt ved hjelp av den teknologiske utviklingen, men også ”billige og enkle offsetpresser, rimelege FM-sendarar”

¹⁵McQuails deltakelsesideologi ble lagt fram som et supplement til det som i moderne mediesammenheng var blitt en litt utdatert modellinndeling for medieorganisering gjennom boka *Four Theories of the Press*: Siebert, Fred S., Theodore Peterson og Wilbur Schramm: *Four Theories of the Press*, Urbana, Ill.: University of Illinois Press 1956 (norsk utg. *De fire pressesystemer*, Oslo: Institutt for Journalistikk 1977).

samt andre elementer har både gjort det mulig, og dessuten enklere for såkalte ”grasrotmedium” å tre fram (Schwebs & Østbye 2001: 258). Nå vil også det digitale bakkenettet kunne tilføyes i rekken av teknologisk utvikling som stadig gjør slik folkelig publikumsdeltakelse lettere, og samtidig forsterker tilgangen til mediene. Og når Frikanalen nå er stiftet, ser det ut til at en egen arena for folket, eller grasrota er etablert, helt i tråd med deltakelsesideologiske ambisjoner. I denne sammenhengen vil altså både nettstedet og programvarer som gir brukerne sterkere deltakerroller, samt tanken som ligger til grunn for en åpen fjernsynskanal, være eksempler på hvordan slik folkelig deltakelse stadig utvikler seg og gjøres mer forståelig og tilgjengelig for forbrukerne. Dermed kan dette nærmest også oppfattes som avkom eller realiseringer av de idealene som ligger til grunn for flere av disse demokratiteoriene, men kanskje spesielt for *democratic participant media theory*.

Dette deltakelsesperspektivet står heller ikke uten kritiske blikk og har dessuten blitt revidert over tid, blant annet fordi det gjentatte ganger har vist seg at de forventningene som har ligget til publikums faktiske deltakelse, for eksempel i form av produksjon av eget innhold, har vært nokså overdrevet. Det viser seg til stadighet at det er de mest ressurssterke menneskene og organisasjonene som utnytter de nye medienes deltakende funksjoner, og disse personene er altså i stor grad allerede representert i mediene og offentligheten fra før (Skogerbø 1999: 51-52). Eiri Elvestads omtalte avisstudium, bekrefter til dels det samme misbillige aspektet ved denne kritikken, om at forventningene til publikum kanskje er i overkant store. For det er kanskje ikke slik at økt tilgang til å kunne utrykke seg gjennom mediene, nødvendigvis medfører verken økning eller større bredde i denne deltakelsen?

3.4 Den redigerende makt

3.4.1 Praktiske begrensninger for ytringsfrihet og demokrati

Til tross for at vi opererer med en såkalt fri presse her i landet, er det altså likevel ikke slik at alt eller alle nødvendigvis slipper til i de store og riksdekkende mediene. Dette beror blant annet på at det som regel er noen få som er ansvarlige og kan begrense hva slags innhold som kommer på trykk eller kringkastes på radio og fjernsyn. Dette er redaktørens funksjon, som har en fartstid på lengde med journalistikkens historie, og som tradisjonelt sett dessuten har hatt en vesentlig rolle i denne sammenhengen. Redaktørfunksjonen innebærer et ledende ansvar for det redaksjonelle innholdet innenfor de forskjellige mediene.

Redaktørfunksjonens avgjørende betydning for hva som bringes fram for offentligheten har i tillegg direkte eller indirekte blitt ivarettatt av ”medieeiere, journalister, forlagskonsulenter, sakkyndigkomiteer, smaksdømmende juryer, offentlige tjenestemenn, PR-konsulenter, reklamemakere eller andre i formelle eller uformelle posisjoner [...]” (NOU 1999:27 : 68). På denne måten har også de hatt medvirkende roller som kanalvoktere eller såkalte *portvoktere* ut til offentligheten. Den amerikanske medieforskeren David Manning White var den første til å anvende dette begrepet i mediasammenheng da han i 1950 introduserte det i en studie om en amerikansk lokalavis’ stoffprioritering. Begrepet *portvakt* eller *gatekeeper* ble brukt for å beskrive redaktørens oppgave i å foreta valg blant den store strømmen av mulig nyhetsmateriale (Gripsrud 2002: 323, Schwebs & Østbye 2001: 229). Kanalvokterfunksjonen som beskrives i portvaktteorien, understreker den makten som enkeltindivider sitter med, gjennom å sile ut informasjon på andres vegne og på den måten foreta en vurdering av hva folk bør vite. Dette er et sentralt element i journalistikkens etos, og det har blitt hevdet at denne ingrediensen trues av nye medier som Internett (Rasmussen 2001: 358). Kanskje vil dette også gjelde nye aktører som Frikanalen.

Professor Martin Eide legger i artikkelen: *Den redigerende makt. Redaktørrollen i historisk perspektiv* (Eide 2002), fram ti teser knyttet til redaktørrollen, som alle forteller noe om hva slags ”presseideologisk kraft og historisk legitimitet en redaktørrolle kan oppebære”. Han utdyper også at: ”[...] denne rollen er faktisk viktig, også i forhold til så store idealer som ytringsfrihet og demokrati” (Eide ibid: 15). I artikkelen viser han hvordan redaktørenes rolle har vært sentral, ikke bare i forhold til det å være selektive eller å redigere avisene, men også som et viktig ledd for å sikre den offentlige debatten i Norge.

Redaktørrollen er en demokratisk nøkkelrolle. Redaktøren er en ytringsfrihetens forvalter i den offentlige meningsdannelse. Redaktøren står i et spenningsfelt mellom demokrati og marked. Redaktørrollen gir makt og rollen er under press (Eide 2002: 15).

Sitatet ovenfor viser en opprømsing, der Eide presiserer redaktørenes sentrale oppgave med å sikre debatten i norske medier. Problemet er imidlertid således at folk som har noe å si, ikke alltid vil få slippe til i disse redaktørdrevne mediene. Samtidig kan man på motsatt hold se tendenser til at medier som ikke opererer med redigering eller innholdskontroll derimot kan bli misbrukt gjennom mer amatørmessige og uprofesjonelle former. Siden det tross alt er begrenset kapasitet i de enkelte mediene, må det dessuten kunne anses både som en redaktørs rett og plikt å være selektiv i stoffvalget. Om dette også er en nødvendighet i nyere

medieutvikling, vil dessuten bli problematisert i studiens analysedel. At den redigerende makt står overfor utfordringer i tilknytning til framveksten av nye medier og utvidede ytringsmuligheter i mediene, hersker det imidlertid liten tvil om, men som Eide understreker: ”den redigerende makt kan ha forandret karakter, men den er knapt forvitret” (Eide 2002: 18).

3.4.2 Den redigerende makt under press

Redaktørfunksjonen rommer relativt stor frihet her til lands, men redaktørene har samtidig et forholdsvis stort ansvar for at mediene blant annet forholder seg til de bestemmelsene som er nedfelt i straffeloven. Straffelovens kapittel 43 tar nettopp for seg: ”Forseelser, forøvede ved trykt Skrift”, og pålegger dessuten det trykte ord å ha en ansvarlig redaktør.¹⁶ Tilsvarende krav har det også blitt stilt til de store etermediene for øvrig. Lovens § 431 tar for seg redaktøransvaret mer spesifikt, og regulerer straffeansvaret for redaktører og personer i beslektede stillinger, i tilfeller der en kringkaster eller et trykt medium formidler straffbart innhold. I § 436 er redaktørens definisjon: ”Ved redaktør av et blad eller et tidsskrift forstås i dette kapitel den som treffer avgjørelse om skriftets innhold eller om den del av dette, enten han betegnes som redaktør eller som utgiver eller på annen måte” (NOU 1999:26 : 137).

Utover Straffelovens paragrafer er det dessuten to andre essensielle dokumenter som formulerer hovedprinsippene for hva som forventes av en samlet journalistisk virksomhet; *Redaktørplakaten* og *Vær varsom-plakaten*. Disse dokumentene formulerer hovedprinsippene for hva som er god presseskikk i Norge, og er samtidig selve forutsetningen for det man omtaler som en *selvregulering* av de norske mediene. Alle journalister skal både være kjent med, og er samtidig forpliktet til å følge de prinsippene som inkluderes der. De to plakatene utgjør dermed et slags lovverk og danner selve grunnvollen for denne selvreguleringen av hele den journalistiske praksisen (Gripsrud 2002: 259).

Det hersker imidlertid noe uenighet, og kanskje også usikkerhet om hvordan redaktørsansvaret skal komme til anvendelse i forbindelse med stadig nye Internett-baserte tjenester, men også i forhold til andre nye medieplattformer (NOU 1999:26 : 137). Martin Eide påpeker dessuten at det vil kunne bli vanskeligere både å begrunne og å opprettholde redaktørrollen i en verden som preges av at forskjellige medier konvergerer. En ekspansjon av nye kommunikasjonsmedier og medieaktører, som ikke fortoner seg som massemedier i mer

¹⁶ Straffelovens kap.43. er her gjengitt fra Norsk Redaktørforenings nettsider: <http://www.nored.no/mainDesign.asp?aid=14498&gid=6726>

tradisjonell forstand kan gjøre redaktørrollens posisjon som en redaksjonell mellommann overflødig. Denne usikkerheten rundt redaktørrollens framtid som maktfunksjon, inkluderes også nå av de prinsippene som danner fundamentet for opprettelsen av Frikanalen. Eide er altså likevel ikke mannen som annonserer den redigerende makts eventuelle død, men varsler om at moderne medieutvikling setter den tradisjonelle redaktørfunksjonen under sterkt press: ”Enhver kan så å si bli sin egen redaktør” (Eide 2002: 21).

Redaktørplakaten, som i 1953 ble formulert av Norske Avisers Landsforbund (nå Mediebedriftenes Landsforening) i fellesskap med Norsk Redaktørforening, gjør redaktørene ansvarlige for det enkelte mediets innhold. Denne plakaten handler først og fremst om interne forhold i mediebedriftene, og forsøker å trekke opp grenser for ”børs” og ”katedral” i den enkelte virksomheten. Dette gjøres ved å fastslå redaktørens ledende ansvar, og at eierne av de forskjellige mediene ikke skal kunne avgjøre hva som skal få slippe til, og hva som ikke skal det. Medieeierne har heller ikke myndighet til å redigere manuskripter eller foreta noen annen form for redaksjonell innblanding. Redaktørplakaten slår med andre ord fast redaktørens posisjon, som den som er hovedansvarlig for det journalistiske produktet. På denne måten kan man kanskje si at den *redaksjonelle friheten* er noe bedre sikret i Norge enn i mange andre land. Det er dessuten ett av prinsippene for ytringsfriheten at verken stat, eiere eller annonsører skal kunne legge seg opp i de redaksjonelle vurderingene. Slik redaksjonell frihet regnes for øvrig som en forutsetning for den kritiske offentlighetsfunksjonen som journalistikken og mediene streber etter å utføre (Schwebs & Østbye 2001: 47, Gripsrud 2002: 259 og 295).

Vær varsom-plakaten er en annen rettesnor for den journalistiske virksomheten. Den inneholder derimot viktige medieetiske prinsipper, og skal være gjeldende for de fleste medier. Mediene har en viktig samfunnskritisk rolle, og punktene i denne plakaten skal sørge for å sikre denne rollens viktige posisjon i samfunnet (Schwebs & Østbye 2001: 47-48). Denne plakaten innebærer i tillegg til redaktørplakaten og redaktørfunksjonen, noen praktiske begrensninger, blant annet hva angår ytringsfrihet og demokrati. Utover dette er det også nedfelt en egen lov om kringkasting, som gir mediene rettigheter, og som gjelder for alle kringkastere i den norske eteren. Denne *Kringkastingsloven* opererer med følgende definisjon av hva en kringkaster er:

Med kringkaster menes fysisk eller juridisk person som har det redaksjonelle ansvaret for sammensetningen av programtilbudet i kringkastingssendinger, og som sender dem eller lar noen annen sende dem (§ 2-1, Lov 1992-12-04 nr 127: Kringkastingsloven, Lovdata).

Det er altså ikke bare Grunnlovens § 100 som markerer grenser for ytringsfriheten, men en egen lovgivning som omfatter både radio og fjernsyn, på nasjonal og lokal basis, og for så vel lisensfinansiert som kommersiell kringkasting (Schwebs & Østbye 2001: 57). Samtidig som loven sørger for en viss form for innholdsregulering av kringkasting innebærer den først og fremst retningslinjer tilknyttet forvaltning, konsesjon og reklame. Dette samlede lovverket, krever imidlertid at noen står til ansvar dersom ytringsfrihetens grenser brytes. Tradisjonelt sett har dette vært den ansvarlige redaktøren. På Internett vil dette variere etter hva slags nettsted det dreier seg om, samtidig som det er internasjonal arena som gjør det lett å omgå slike bestemmelser. For Frikanalen må det gjøres fritak fra et slikt redaktørkrav, eller det må aksepteres at den enkelte ytrer gjøres ansvarlig for eget innhold. Her er det flere muligheter, men en eller annen må velges, før den nye kanalen kan gå på lufta. Norske myndigheter har dessuten også i ferd med å gjøre nye grep, når det gjelder redaksjonelt ansvar i nye mediers mer uavhengige og digitale plattformer. I disse dager et nytt lovforslag oppe til høring i Stortinget: "lov om redaksjonell uavhengighet for medieforetak". Loven vil blant annet inneholde avgrensninger for hva slags aktører som kan fritas fra tradisjonelt redaktøransvar. Formulering her, vil blant annet være avgjørende for Frikanalens posisjon.¹⁷

Det er få eller ingen moderne institusjoner eller aktører som ikke berøres av medienes dominerende konvensjoner og virkemåter. Dermed har også den redigerende makten blitt oppfattet som en spesielt viktig maktform i et moderne samfunn. I tradisjonell forståelse er det nettopp redaktørene som er ansvarlige for medienes regisserende rolle, og som gjennom dette velger tema og setter dagsorden for den hverdagslige samfunnsdebatten. Redaktørens stilling har på dette grunnlaget dessuten blitt sammenlignet med en teatersjefs repertoaransvar, der han eller ho sitter med det overlegne ansvaret for det som utspiller seg på den mediescenen som den enkelte redaktøren leder. Det er dessuten en uløselig tilknytning mellom redaktørrollens norske historie og framveksten av den norske offentligheten slik vi kjenner den i dag (Eide 2002: 18).

Dette teorikapittelet danner fundamentet for interessen for, og diskusjonen av realiseringen av en utvidet offentlig arena. Nye aktører, som man må kunne regne med både er uerfarne og ufaglærte når det kommer til deltakelse i mediene, vil nødvendigvis dukke opp som framtidige bidragsytere i eteren, blant annet gjennom denne åpne og potensielt mer folkelige fjernsynskanalen som Frikanalen skal være. Kanalen som opprettes som et

¹⁷ Høringsbrev, og omtale om den nye loven finnes på KKD's nettsider: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/kkd/dok/hoeringer/hoeringsdok/2007/Horing---utkast-til-lov-om-redaksjonell/-4.html?id=454639> og <http://www.regjeringen.no/nb/dep/kkd/dok/hoeringer/hoeringsdok/2007/Ny-horing---forslag-til-avgrensning-av-v/-4.html?id=485192>

motstykke til dominerende kommersiell kringkasting må på mange måter kunne oppfattes som et nokså ambisiøst prosjekt, for kringkasting er langt fra gratis. I den sammenhengen har det blant annet blitt gjort et poeng av den åpne kanalens fare for å bli en kanal av varianten: *kristen-tv*. Og hvordan vil nye aktører stille seg til de krav og regler som redaktørfunksjonen tradisjonelt sett har ansvar for? Medienes viktige oppgave som arena for offentlig deltakelse og debatt, får kanskje sin renessanse her på hjemmebane, når fjernsynet åpnes for en betraktelig større anledning til allmenn deltakelse. Der det dessuten er mulighet for at selvregulering denne gangen går enda et skritt videre, og gjør folk flest til sine egne redaktører. Men dersom Frikanalen, i motsetning til den tradisjonelle kringkastingens redaktørdrevne virksomhet skal være redaktørfri, i den forstand at de selv blir ansvarlige for eget innhold, vil deltakerne da for eksempel klare å forholde seg til lovverket representert ved straffeloven, redaktør- og vær varsom-plakaten? Eller sett fra et annet ståsted; dersom man skal opprettholde redaktørfunksjonen som en styrende faktor også i en fjernsynskanal som prinsipielt sett skal være åpen for ytringer fra alle, kan man da kalle det en åpen kanal? Eller må dette kanskje anses som to elementer som i utgangspunktet er uforenelige med hverandre? Dette er blant de medieteoretiske og demokratiteoretiske aspektene som vil være styrende for drøftingen i analysen, som det nå skal gripes fatt i.

Kapittel 4 : Dimensjoner i den norske debatten om en åpen kanal

4.1 Analysens tematisering og organisering

Innledningsvis i denne studien ble det presentert hva slags hensikter som ligger til grunn for åpen kanal-prinsippet, både fra myndighetenes side og for andre aktører som har vært med på å rydde vei for en ”sivil” fjernsynskanal. Vi er nå kommet til selve arbeidets kjerne: gjennomgangen og den innholdsmessige analysen av debatten om det nye fjernsynstilbudet, slik den har plassert seg i den norske offentligheten. Det er foretatt en organisering av analysematerialet, med tematisk inndeling av underliggende problemstillinger knyttet til åpen kanal. Gjennom disse sekundære tematiske spesifikasjonene, er det hovedproblemstillingen om hva slags holdninger den offentlige debatten avler, som stadig står i høysetet.

I det foregående kapittelet var det en teoretisk begrepsavklaring som stod i fokus. De forskjellige teoretiske aspektene som ble tatt opp der, danner fundamentet for denne diskusjonens perspektiver på demokrati, ytringsfrihet, deltakelse, den tradisjonelle

redaktørfunksjonen og annet regelverk for norsk kringkasting. Mange av de prinsipielle tankene og verdiene som disse teoretiske momentene presenterer, kan man også trekke ut av behandlingen av den åpne kanalen som er gjennomført i avisartikler og andre dokumenter, og som dermed altså danner grunnlaget for denne analytiske delen. Vi skal se eksempler på at mange av de teoretiske poengene henger tett sammen med argumentasjonen for, mot, eller andre nyanser av holdninger knyttet til prinsippet om en åpen fjernsynskanal.

Det tilrettelegges for nokså rimelig distribusjon av Frikanalen gjennom det nye digitale bakkenettet. Tjenestetilbyderen RiksTV (tidligere NTV Pluss), som er distributør av det digitale bakkenettet, har lagt opp til at Frikanalen skal distribueres som en enkeltkanal som eksisterer utenfor dette selskapets betal-TV-pakker. Det skal være et gratistilbud som skal dele sendeflate med lokal-TV. I første omgang er lagt opp til at den åpne kanalen og dens ikke-kommersielle aktører skal ha en sendetid i et tidsrom som strekker seg fra kl. 12 til kl. 17.30 (Bergens Tidende 15.06.2007). Distribusjonskostnadene for disse sendingene skal altså dekkes av RiksTV og gjelder sammen med andre avtaler med RiksTV foreløpig fram til midten av 2010 (St.meld. nr. 39 2006-2007 : 214). Til tross for dette, er det på den annen side per i dag lite som tyder på at Frikanalen kommer til å bli noe gratistilbud for de som ønsker å anvende seg av denne formidlingsmuligheten. Den foreslåtte prislappen, som ble nevnt innledningsvis (se avsnitt 1.3), er blant annet med på å vise dette. Dermed er det kanskje også tenkelig at dette automatisk vil kunne ekskludere en god del brukergrupper, og på den måten vil det kanskje også filtrere ut noe av det som måtte være av useriøse og eventuelt ”uønskede” aktører. Dessuten vil sendefrekvensens plassbegrensning og adgang til nødvendig og relevant produksjonsutstyr trolig virke avgrensende for den allmenne deltakelsen på en slik åpen kanal. Foreningen Åpen kanal, argumenterer i slik sammenheng med ytringsfrihetens grunnleggende forutsetninger og sier at folk ikke bare skal kunne ytre seg som de vil, men også med en konkret mulighet til å kunne gjøre dette usensurert på fjernsyn (Morgenbladet 31.03.2006).

Åpen kanal kan bli en ny arena når det gjelder å skape debatt, gjennom utvidede muligheter for allmenn deltakelse i en medial, offentlig samtale. I en tidlig planleggingsfase av en åpen kanal oppsummerte *Økonomisk Rapport* det nye ikke-kommersielle fjernsynstilskuddet på følgende måte:

Den nye kanalen skal bli en slags ”speakers corner” i vår egen stue. Med annerledes underholdning og annerledes opplysning. Et fjernsyn som verken er kommersielt eller statlig styrt, men gir direkte adgang for individer og organisasjoner som har noe på hjertet. [...] Det lyder unektelig litt baktungt hele greia. Vel er både Arne Næss og Nils Christie ihuga

tilhengere både av fri hasj og sivil ulydighet, men her kan det bli fritt frem for mange mørkemenn (Økonomisk Rapport 28.02.2002).

Det blir altså samtidig stilt spørsmål ved om dette utelukkende er positivt for demokratiet. Medfører for eksempel slik utvidelse av ytringsfriheten økt demokratisering, i form av større bredde i deltakelsen? Eller innebærer det kanskje en fare for økt banalisering av offentligheten og samfunnsdebatten? Vil et slikt nytt tilskudd i fjernsynshverdagen kunne bli som Økonomisk Rapport videre så for seg allmennhetens TV-bidrag: "Om ikke lenge kan PR-kåte ungdommer igjen ha bunkers-sex med halve Norge som tilskuere" (ibid). Slike spørsmål, og mange flere, er underliggende hovedtema for den offentlige debatten og dens holdninger som tas for seg her.

4.2 Fra passive mottakere til aktive medieprodusenter

Vi har sett hvordan både menneskerettsloven av EMK og Grunnlovens § 100 vektlegger at enhver skal ha rett til ytringsfrihet, og hvordan det gjelder mottak, så vel som sending av ytringer. Tilsvarende hevder deltakelsesteoretikere at ytringsfriheten skal innebære en reell rett til å komme til orde gjennom mediene. Medienes viktige tilskuddsrolle til demokratiet innebærer at de sørger for diversitet og mangfold. Åpen kanal-konseptet er et eksempel på realisering av slike prinsipper, blant annet ved at folkelig deltakelse gjøres lettere tilgjengelig for forbrukerne. Den nye kanalen henter utover dette også inspirasjon fra deliberativ demokratiteori og frihetsdefinisjon, som altså forutsetter at folket er villige til å engasjere seg og ta del i offentligheten. Teorien krever anordninger som kan gjøre alle til aktive medieprodusenter. Ny teknologisk og digital medieutvikling følger opp slike krav. Vi ser stadig eksempler på hvordan den moderne mediehverdagen preges av økende anledning for slik deltakelse, og med åpen kanal jobbes det ut fra den samme målsettingen.

Nyhetssjefen i *Klassekampen*, Tone Foss Aspevoll, er blant dem som har antydnet at det er en meget konkret og spesifikk mediedeltaker som dominerer i det norske mediebildet, og dermed også i offentligheten generelt:

Studier av norske medier viser at den gjennomsnittlige kilden som slipper til på skjermen er mann, 50 år, etnisk norsk, hetero, iført dress, høy utdanning og høy posisjon i samfunnet. Kvinner, arbeidere, aktivister eller folk fra sør er blant dem som ikke er særlig godt representert (Klassekampen 03.07.2002).

Aspevoll's gjennomsnittlige deltaker kan kanskje ligne på tverrsnittet av det som i et tiår var Fredrik Skavlands gjennomsnittsgjester på fredagskvelden å gjøre. Ser man i tillegg på de som i denne sammenhengen trekkes fram som statistisk sett dårligst representert, kan det virke som den mediale offentligheten faktisk ikke er rom verken for sosialt, kulturelt eller kjønnsmessig mangfold. Dette til tross for ytringsfrihetens sterke posisjon i et moderne norsk samfunn. Men selv om den gjennomsnittlige mediedeltakeren kanskje ikke er den "gjennomsnittlige" nordmannen, trenger ikke det bety at han eller ho ikke er tilstede. Det trenger kanskje heller ikke automatisk vitne om at det er en mangelfull eller ufullstendig berikelse av den offentlige debatten fra grasrotas side. Fra et deltakelsesideologisk perspektiv, kan det likevel synes som at teoriens deltakende premisser ikke utfylles i tilstrekkelig grad, og kanskje spesielt i fjernsynsmediets "taletid". Med opprettelsen av en åpen kanal, imøtegås deltakelsesideologiens prinsipper. Det argumenteres for en overordnet målsetting om at alle skal ha samme mulighet til å ta del i offentligheten, slik daglig leder i Foreningen Åpen kanals spede begynnelse, Erik Vold, uttalte: "TV er det sterkeste mediet, og vi ønsker at alle skal få adgang til TV i lik grad som man får adgang til andre medier i dag"(VG 11.07.2002).

Å slippe til andre mennesker enn den ovenfor nevnte stereotypen, er imidlertid ikke noen ny tanke. Innenfor den trykte mediebransjen har det vært vanlig nokså lenge at grasrota har fått bidra med sidetall i det store opplaget. Selv om det kanskje ikke er slik at det først og fremst er mannen i gata som står for debattinnlegg og kronikker i de store avisene, da de ofte baserer seg på spesialkunnskaper fra innsenderens side. "Andersen", "Olsen", "Hansen" og andre "jevne" nordmenns signaturer finner man kanskje hyppigere i andre, mer interaktive og impulsive kommentarformer. I teorikapittelet så vi dessuten hvordan Eiri Elvestads studium om leserbrevskribenter i lokalaviser, konkluderte med at leserbrevspaltene, til tross for slik tilgang, ikke var åsted for utjevning av den skeivheten som ellers er representativ i den mediale offentligheten (Elvestad 2001: 62). Selv om hennes studie ikke er tilknyttet åpen kanal eller Frikanalens potensielle deltakelse, kan hennes teoretiske arbeid likevel støtte opp under Aspevoll's homogene mediedeltaker. Dette kan dermed kanskje representere et generelt demokratisk problem i mediene, som er et grunnleggende premiss en åpen kanal vil gjøre noe med. I slik sammenheng har Erik Vold også uttalt: "Jeg har lyst til å trekke inn folk man vanligvis ikke ser i mediebildet [...]" (Adresseavisen 13.07.2002). Kanskje kan en slik generell og karikert mediedeltaker kunne endre seg. Vold er en av opphavsmennene bak kanalen som skal være "for folket og av folket" og han "tror at om man lar folk få muligheten til å nå en større gruppe, vil de automatisk engasjere seg" (ibid). Slik skal nye aktører kunne komme fram, og potensielt medføre økt deltakelse og dessuten en større bredde i deltakelsen.

Deltakerorienterte sjangere har lenge vært vanlige innslag i avisene. Leserbreve og andre skriftlige, deltagende sjangere i avisenes papirutgaver, gjennomgår imidlertid en form for sensur på forhånd, der upassende og uønskede bidrag (av og til kanskje med fordel) kan lukes ut. Ytringsmuligheten ligger dermed stadig under redaktørens oppsyn, som dessuten ofte går aktivt inn, for eksempel for å få inn meninger i en pågående debatt, der viktige synspunkter mangler. Debatt- og kommentarseksjonene preges fortsatt av at redaktøren til syvende og sist bestemmer hva som skal med i trykken. Sånn sett er det strengt tatt ikke "fritt fram" for folk flest der heller.

Fjernsynet har også hatt en økning av muligheter for publikumsdeltakelse de siste årene, eksempelvis gjennom debattprogrammer. Der foregår det i form av mer impulsive kommentarer, blant annet *SMS*, som publiseres og løper over skjermen under debatten. Eller via muntlige kommentarer, som blir avspilt under rulleteksten ved programmets slutt. Men også i disse tilfellene har redaksjonene anledning til å forhåndskontrollere, sensurere og gjennomføre et selektivt utvalg. Sånn sett publiseres bare de bidragene som de selv finner interessante, passende eller det som kanskje på annet vis har en underholdende verdi. Med det som snart kan dukke opp som en mer eller mindre redaktørfri åpen fjernsynskanal, stiller dette dermed både fjernsynets deltakelsessituasjon og ytringsfrihetsperspektivet i et litt nytt lys.

Dagbladjournalisten Jan Egil Nordvik er opptatt av at det denne gangen, gjennom riksdekkende distribusjon av en enkeltstående åpen kanal, er helt nye muligheter for publikum til å få gjennomslag. Han dveler dessuten vel så mye ved poenget om at dette, sammen med endring av mediebruken slik vi har vært vant til, vil kunne medføre verdifulle endringer av mediebrukerne: "produktet [er] et sivil bidrag til det allmenne medietilbudet og - ikke minst - i prosessen transformeres personer fra passive mottakere til aktive medieprodusenter" (Dagbladet 26.07.2004). Han argumenterer for at dette er en viktig utvikling, som bør ønskes velkommen i en mediehverdag der ikke bare tilgangen til offentligheten, men også selve offentlighetsbegrepet har gjennomgått endringer:

Offentlighetsbegrepet er blitt sterkt overlappende med medial offentlighet; den offentligheten aviser, radio og fjernsyn utgjør. I dag er det like nødvendig å være mediekyndig for å kunne bli en engasjert samfunnsborger som det i forrige århundre var å være lese- og skrivekyndig (Dagbladet 26.07.2004).

Dermed kan man kanskje forstå han slik at for å bli en del av den moderne offentlige samtalen, må man også ha en direkte mulighet til å ta del i den mediale offentligheten. Selv

om slik deltakelse i offentligheten ikke er noe banebrytende nytt, poengteres det dessuten at det derimot ikke nødvendigvis er noen selvfølge. I tillegg har slik mulighet til å delta i de store massemediene fortrinnsvis vært for et privilegert mindretall. I dag er mediekyndigheten, som Nordvik påpeker, en kunnskap av en mer allmenn karakter, samtidig som teknologiske nyvinninger gjør det enklere for den enkelte publikummer å ta del i denne medieverdenen. Til tross for at kravene til de forskjellige aktørene er høyere enn noen gang, er også deltakelsesmulighetene for en engasjert samfunnsborger utvidet ved å gjøre dette mulig og dessuten lettere tilgjengelig gjennom massemedier som Internett, og nå med digitaliseringen av fjernsynet. Utviklingen gjør det dessuten enklere å forstå hvor denne ideen har fått sitt utspring fra, og hvorfor enkelte synes at åpen kanal har blitt et såpass viktig demokratisk prosjekt, slik også Nordvik antyder:

Åpen kanal-konseptet handler i hovedsak om to forhold: Det skal gi sivile aktører en egen plass i mediemangfoldet, og slik understøtte reell ytringsfrihet. Og det skal utfordre skillet mellom seeren og produsenten. [...] Selv om vi som mediekonsumenter er blitt drevne fortolkere av avanserte visuelle uttrykk, er kjennskap til og erfaring med hvordan medieproduksjon utføres ikke en forståelse som følger naturlig av seerrollen. Dette må læres andre steder (Dagbladet 26.07.2004).

Slik mener han altså at offentlighetsbegrepet og den mediale offentligheten henger tett sammen. Og reell ytringsfrihet vil man eksempelvis da kunne oppnå gjennom deltakelsesperspektivet og en åpent tilgjengelig fjernsynskanal. Medieviteren Geir Magnus Nyborg, som også er generalsekretær i den kristne organisasjonen Familie og Medier, håper også ”at mange vil ta et løft slik at vi skal få en kanal som ikke bare er åpen, men også verdt å se på. Det er opp til folket å avgjøre” (Nationen 26.06.2006).

4.3 Kanalvoktere og/eller frihet under ansvar?

Redaktørfunksjonen, som det allerede er foretatt en presentasjon av, har fram til nylig i vesentlig grad vært bestemmende for hva som i siste instans faktisk bringes fram for offentligheten, og hva som ikke får dette privilegiet. Vi går nå inn i en digital fjernsynsutvikling som tenderer mot at denne rollen *også* her vil bli en oppgave som er lettere tilgjengelig for mannen i gata. Samtidig som det er mye som tyder på at det ikke bare vil være

enkelt å få slippe til, er det i alle fall mye som tilsier at vi kan gå en mer allmenn, deltakende fjernsynsutvikling i møte, enn det som har vært praksisen så langt her til lands.

Med den påtroppende Frikanalen, der det fortsatt jobbes med en klargjøring av hvordan den skal organiseres, har det som nevnt blitt antydnet at den mer tradisjonelt dominerende, selektive, ansvarlige redaktøren denne gangen i stor grad kan bli stående utenfor. Det vil med andre ord si at det vurderes å gi den enkelte deltakende aktør det juridiske ansvaret for det innholdet de selv produserer og publiserer. Det har likevel blitt sagt at når Medietilsynet eventuelt utlyser konsesjonen for den åpne kanalen (noe som per dags dato ikke er gjort), skal det vektlegges at "kanalen må vise redaksjonelt mangfold, kvalitet og ha et tydelig redaktøransvar" (Aftenposten 15.06.2007). Ytringsfrihetskommisjonen påpekte dessuten på et tidlig tidspunkt i planleggingsfasen av fjernsynstilbudet, hvordan opprettelsen av en åpen kanal var vanskelig å realisere blant annet på grunn av de investeringene som ville kreves for å kunne bli det tilbudet man ønsket. Dermed hevdet de at man blir "avhengig av de allerede etablerte kanaler dersom man ønsker å henvende seg til offentligheten" der det imidlertid er "kanalvoktere eller redaktører" som nettopp "sorterer ut" (NOU 1999:27 : 68).

Sammen med en slags regisserende rolle, ved å lage sendeskjema og fordele sendetid og -tidspunkter, er slik utsortering en av redaktørfunksjonens hovedroller. Sorteringen kan forekomme i forskjellige ledd og flere varianter. Enhver form for slik forhåndskontroll av ytringer har imidlertid som fellestrekk at noen intervensjoner før disse ytringene formidles gjennom det aktuelle mediet, og dermed også før det når fram til mottakeren. Dette kan av flere grunner anses som noe problematisk i en norsk histories sammenheng. For det første fordi erfaring tilsier at forhåndskontroll brukes av repressive eller intolerante regimer. For det andre fordi et slikt system strider mot det liberale grunnprinsippet om "frihet under ansvar". For det tredje er debatten om hvor grensene skal gå noe som tilhører demokratiet, og det forventes derfor også at dette skal foregå i full offentlighet. Dermed er det noe grunnleggende *udemokratisk* i et system der debatten om hva som skal tillates av ytringer foregår i et lukket rom mellom den aktuelle yrter og kontrollørene (NOU 1999:27 : 222-223).

Den ytringen som blir erklært ulovlig bør paradoksalt nok bli gjort kjent slik at borgerne selv kan gjøre seg opp en mening om hvorvidt man er enig eller uenig i forbudet. Det er nødvendig for en løpende debatt om hvor grensene bør trekkes (NOU 1999:27 : 223 kap.7.1).

Det er en fundamental forskjell på forhåndskontroll av ytringer og den alternative innholdsmessige innblanding som ligger i etterfølgende ansvar, der sensuren altså foregår i

etterkant av ytringen, eller når en eventuell "skade" på en måte har skjedd. Like fullt ble forhåndskontroll oppfattet som en "særlig uheldig form for sanksjon mot ytringer" av ytringsfrihetskommisjonen, selv om de likevel åpner for at det finnes situasjoner der slik kontroll ikke nødvendigvis virker hemmende, men snarere ansvarsbefriende. Med forhåndskontroll vil den meningsbærende aktøren blant annet kunne unngå den risikoen som er forbundet med slik liberalistisk tankegang om frihet under ansvar, der man må stole på sin personlige vurdering av hvor ytringsfrihetens grenser går (NOU 1999:27 : 223).

Styremedlem i Foreningen Åpen kanal, Ola Tellesbø, stiller spørsmålet om ikke kulturminister Trond Giske og myndighetene har glemt hva rettssystem og demokrati innebærer, når det snakkes om at "deltakernes interesseforening skal være kringkaster på vegne av sivilsamfunnet, og ha konsesjon med hjemmel i kringkastingsloven" (VG 05.11.2007). I så måte hevder han at interesseforeningen Frikanalen, vil måtte gjennomføre en nitidig forhåndskontroll av mange forskjellige, og uavhengige aktører. Han spør videre om det kan forsvares at Giske på den måten pålegger noen "å være kringkaster på vegne av deltakeren, og frata deltakeren det selvstendige redaktøransvaret, og dermed deres ytringsfrihet." Hans eget syn på den saken viser seg fort, når han minner om hva som skulle være formålet med en åpen kanal: Å underbygge dannelsesidealet under eget redaktøransvar, og ved at han hevder at bare "slik vil kanalen styrke dannelsen og videreutvikle oss som demokratiske borgere"(ibid). Tellesbø fastholder imidlertid at han, og den kommende kanalen har retten på sin side, ved at sensurforbudet i slik sammenheng kommer til "unnsetting og setter grenser for hva myndighetene kan gjøre. Og takk for det!" (ibid).

Den internasjonale nettbasen *Wikipedia - den frie encyklopedi*, der alle fritt kan redigere innholdet, kan på den annen side trekkes fram som et eksempel på hvordan et redaktørfritt nettverk uten sensur lett kan "misbrukes". Denne sommeren ble det blant annet gjort kjent at mellom andre CIA, har gått inn i denne interaktive leksikonartede nettportalen og utført endringer i en artikkel skrevet om den iranske presidenten og hans partiprogram. En del av denne typen "rettelser" innebærer relativt "uskyldig" korrigerende av skrivefeil og faktafeil, men det er også oppdaget tilfeller der potensielt politisk skadelig materiale skal ha blitt fjernet (Bergens Tidende 15.08.2007). Det viser seg altså å være nokså enkelt å vinkle stoff i den retning man ønsker på denne redaktørløse og -uavhengige arenaen. Wikipedia må absolutt kunne omtales som et sterkt demokratisk bidrag, men er det bygd på en oppfatning om objektiv informasjon, eller på at ulike syn skal komme fram? Og er det slik at åpen kanal-tilbudet skal utgjøre en slags parallell med samme form for "fri tale" for alle? Det er blant annet i forlengelsen av slike spørsmål at også redaktørens rolle og virksomhet, trekkes fram

som viktige teoretiske holdepunkter i forbindelse med den offentlige debatten om temaet; åpen kanal.

Svein Ove Søreide er kommunikasjonsdirektør i betal-TV selskapet *RiksTV*, *NTVs* datterselskap, som etter krav fra Stortinget har måttet gjøre plass for den kommende åpne kanalen i sitt nye digitale sendenett. Søreide uttaler på vegne av selskapet at de ønsker å kunne forholde seg til Frikanalen som et vanlig TV-selskap, der en person sitter med det redaksjonelle ansvaret. Som vi så ovenfor frykter Tellesbø at myndighetene forsøker å frata deltakeren det selvstendige redaktøransvaret, ved at kanalen skal etableres som en vanlig norsk kringkaster. Søreide uttaler derimot at :”Åpen kanal kan ikke bety anarki i eteren. Det kan ikke være fritt frem for alle ytringer uten kontroll på det. Derfor synes vi det bør bygges opp som en tv-kanal, på linje med andre.” (Bergens Tidende 12.03.2007). Og dermed med én ansvarlig redaktør. Tellesbø, med Foreningen Åpen kanals holdninger i ryggen, motsetter seg imidlertid slike synspunkt, når han hevder at ”en overordnet ansvarlig redaktør kan komme til å stoppe enkelte ytringer av frykt for konsekvenser.” Med eget redaktøransvar for de enkelte aktørene vil dessuten ”den sentrale administrasjonen slippe å bruke store ressurser på å sjekke rettigheter for andre forhold” (ibid), tilføyer han. Dette mener han er viktig for at konseptet skal bli billigst mulig, og dessuten gjennomførbart. Tellesbø hevder at det man derimot trenger i denne sammenhengen er en ny lovgivning som kan regulere den åpne kanalen, for på den måten å hindre eventuelt misbruk av ytringsfriheten. Argumentasjonen hans bunner ut i at ”Det blir ikke reell ytringsfrihet før den som sender har selvstendig redaktøransvar”. Foreningen mener derfor at redaktøransvaret ikke kan knyttes til kanalen som helhet, men at dette ansvaret må tilkomme det enkelte programmets opphavsmann eller -kvinne (ibid).

Med den nylige opprettelsen av Frikanalen og denne kanalens motiver for en ny type norsk kringkasting, kan det se ut til at Søreide og hans likemenns ønske må vike, og at det dermed åpner seg en større ytringsmulighet på fjernsyn, der helt nye aktører kan bli sine egne redaktører. Slik utvikling er svært interessant i tilknytning til ytringsfrihetsperspektivet. Når man ser på kringkastingslovens kriterier og definisjon av en kringkaster, er det dertil lite som tyder på at Søreides krav faktisk bunner i noe lovstridig grunnlag. Foreningen Åpen kanal vil heller ikke finne seg i et slikt krav: ”Den norske grunnloven forhindrer ingen fra å være redaktør” og ”Åpen kanal-konseptet legger til rette for at alle kan være redaktør [...]” (Morgenbladet 31.03.2006).

Tor Martin Møller, som også har vært sterkt involvert i Foreningen Åpen kanal, påpekte dessuten i et debattinnlegg at: ”Kringkastingsloven ble ikke utarbeidet med tanke på Norges Åpen kanal, og departementet kan derfor ikke være bundet av denne i

tilretteleggingen av åpen kanal-konseptet, så lenge det var dette Stortinget selv gikk inn for å realisere også i Norge” (Morgenbladet 21.04.2006). Det oppfattes til gjengjeld *også* fra denne foreningens side, at en slik gylden anledning til å nytte seg av ytringsfriheten gjennom riksdekkende fjernsynskringkasting må innebære forpliktelser for aktørene. Det påpekes dermed at: ”Redaktøransvaret skal være individuelt. Det betyr at hvert enkelt program skal ha en ansvarlig redaktør, som blant annet skal sørge for ivaretagelse av strafferett, opphavsrett og tilsvarsrett” (Morgenbladet 31.03.2006). Det har dessuten vært hevdet i sammenheng med en utvidet publikumstilgang gjennom eksempelvis en åpen kanal, at: ”Den grad av ”anarki” det vil medføre, bør først og fremst ses på som positivt ut fra et ytringsfrihetsperspektiv” (NOU 1999:27 : 90).

Et helt annet spørsmål vil imidlertid være hvorvidt man gjennom en slik kanal vil få publikummere, og blir hørt. På stiftelsesmøtet til Frikanalen i juni, ble dette aspektet påpekt: ”Tenk ikke på Frikanalen som en kanal for spesielt interesserte. Det kan bli en farlig sovepute. Dere skal fange interessen til folk som ikke søker frivillighet, og husk at seerne er illojale” (Kampanje 18.06.2007). Allerede etablerte kanaler har fordelen med at de i relativt stor grad er garantert at deres ytringer blir mottatt, blant annet fordi seerne alt har kjennskap til dem og at mennesker i stor grad er vanedannede vesener. Derfor ble de nye fjernsynsaktørene dessuten oppfordret til å huske på ”å skape vaner i form av faste sendeflater, for seerne velger program og ikke kanal” (Kampanje *ibid*).

4.4 Sivilt fjernsyn – ”Hvermannsenskanalen”

I en kronikk i *Dagbladet* sommeren 2004, skriver Jan Egil Nordvik om sivilt fjernsyn, og fenomenet åpen kanal som en nyhet som er mer eller mindre uten tradisjoner i Norge. Det er imidlertid en sannhet med modifikasjoner. Selv om det i dag først og fremst er kommersielle aktører som dominerer i mediebildet generelt, også innenfor kringkasting på fjernsyn, er det tross alt ikke en helt ny tanke at mannen i gata, eller som Nordvik omtaler det; hvermannsen, skal få slippe til på TV (Dagbladet 26.07.2004). Vi finner spor av den samme tankegangen langt tidligere, spesielt gjennom lokale tiltak av formen lokal-tv, der grasrota fikk en større rolle, om enn ikke nødvendigvis en deltakende rolle. Helt siden tidlig på 80-tallet har lokalfjernsyn fått vise seg som mindre aktører i et ellers stort og nokså elitepreget fjernsynsbilde. Det nye er derimot at det denne gangen, som vi har sett, ikke skal være lokalt forankret og distribuert til et avgrenset lokalmiljø, slik lokal-tv tradisjonelt har gjort. Gjennom

det digitale bakkenettet får folk tilgang til en ny form for kringkaster i Frikanalen. Den skal ikke bare skal være allment tilgjengelig for deltakere, men riksdekkende og skal dermed nå ut til hele befolkningen. Dette harmonerer blant annet med synspunktene til aktører som Tor Martin Møller, som lenge har deltatt i arbeidet for å få en slik "folkekanal" på beina. Han har uttrykt misnøye med den situasjonen og det tilbudet som folket har per i dag, og argumenterer for at den teknologiske utviklingen nå ligger til rette for slike endringer:

Slik det er i dag ekskluderer det nærmest folkelig deltakelse. Mulighetene ligger imidlertid nå åpne for en ganske annen type allmennkringkasting. På grunn av teknologiens fremgang kan privatpersoner selv produsere tv-programmer (Klassekampen 31.01.2002).

Som argument i diskusjonen om publikums deltakelse i åpen kanal, trekker Møller dessuten fram hvordan slik tilgang nødvendigvis må utvides, blant annet for å kunne utfordre den nokså elitepregede mediehverdagen han mener vi faktisk lever i: "Med en løsere organisasjon kan Åpen kanal gi en friere flyt av ytringer og man begrenser elitekulturen i dagens media" (Klassekampen 31.01.2002). Vi har sett på hvordan ytringsfriheten må kunne regnes som et demokratisk instrument som altså først og fremst er tilstede for å gane det demokratiske aspektet ved samfunnet. Det diskuteres imidlertid stadig hvordan denne friheten skal anvendes, og om den i det hele tatt fungerer tilfredsstillende nok. Møller støtter et syn om at ytringsfrihetens prinsipper i dag eksisterer under visse begrensende forhold, for eksempel når det gjelder å kunne realisere denne rettigheten fullt ut. Åpen kanal er nødvendig for at folk som vanligvis ikke slipper til i mediene, skal få en reell mulighet til å ytre seg offentlig, gjennom en mediekanal som i tradisjonell forstand fortrinnsvis både har vært redaksjonelt regulert, redigert og dessuten i vesentlig grad forbeholdt personer med viktige titler.

Åpen kanal vil ha bidragsytere snarere enn ansatte, og være et sted hvor opplysning og meningsytringer rangerer over offisielle uttalelser. Slik kan åpen kanal bli folkets eget demokratiske verktøy. Demokrati? Folket som deltaker snarere enn tilskuer! (Klassekampen 31.01.2002)

Andre og tidligere former for sivil fjernsyn har riktignok, i likhet med at det gjerne har hatt lokal tematisk forankring, også hatt en distribusjonsmessig lokal plattform, og på den måten har det heller ikke nådd ut til alle. Dersom man ser dagens diskusjon i lys av den lokale varianten for folke-TV, så er dermed heller ikke debatten rundt åpen kanal-problematikken helt ny. Derimot har den helt klart fått en oppblomstring i kjølvannet av den pågående

digitaliseringen av bakkenettet og fjernsyns distribusjonen, samtidig som den nå har flyttet fokus fra et lokalt til et nasjonalt nivå.

4.5 Kristen-TV

Det tales om reell ytringsfrihet, som ideelt sett må innebære alle former for ytringer. Sannhetsprinsippet ble tidligere nevnt blant hovedprinsippene for ytringsfrihetens begrunnelser, der viktigheten av at motstridende og kanskje også kontroversielle meninger og holdninger møtes, vektlegges. Dette skal medføre større forståelse og breiere innsikt. Det ble fokusert på hvordan ”uønskede” ytringer på den måten er viktige bidragsytere til demokratiet. Slik baserer også ytringsfrihetens begrunnelser seg på det autonome individets styrking ved å høre andre ”argumenter og prøve deres alternative perspektiver” (se avsnitt 3.2.3).

At hvermannsen nærmest ukritisk skal få lov til å sette dagsorden, har framprovosert holdninger om fare for at overtrappe eller at uønskede budskap kan dukke opp i uheldige former. Et innlegg i *Vårt Land* statuerer et eksempel ved å problematisere hvordan en åpen kanal, for eksempel gjennom kristne fanatikere vil kunne brukes til ”å formidle konservative kristne verdier som abortmotstand, avstand fra homofili og støtte til Israel” (*Vårt Land* 08.01.2007). Hvordan skal man forholde seg til denne typen problematikk? Skal det legges fram et gjeldende regelverk for hva slags innhold som skal tolereres og hva som ikke skal det? I hvilken grad kan man i så fall gjøre slike inngrep, uten at man da samtidig tramper på de idealene som ligger til grunn for en mer demokratisk fjernsynskanal, og for ikke å glemme ytringsfriheten i seg selv? På den annen side er det til en viss grad allerede nedsatt noen generelle rammebetingelser som gjelder for enkelte mer ytterliggående verbale ytringer. Disse betingelsene beskyttes, som vi har sett, blant annet gjennom Grunnlovens §100. Ytringsfrihetskommisjonen omtalte innholdet i denne delen av paragrafen på følgende måte:

Med hatefulle ytringer menes sterkt negative ytringer om enkeltpersoner eller grupper av personer på grunn av visse typer kriterier. Straffeloven § 135 a (populært: «rasismeparagrafen») setter straff for offentlig å fremsette slike ytringer og nevner kriteriene – trosbekjennelse, rase, hudfarge eller nasjonal eller etnisk opprinnelse, foruten homofil legning, leveform eller orientering. Det gjelder altså forskjellige typer kriterier, noen er medfødte, noen nedarvet og noen avhengig av eget valg eller egen vilje. Kriterier som *ikke* nevnes er f. eks. kjønn, alder, geografisk tilknytning eller sosial status (klasse) (NOU 1999:27 : 202-203 kap.6.3.3.4).

Spørsmål knyttet til trosrettet fjernsynsformidling, eller såkalt kristen-TV har dessuten også vært et tilbakevendende tema i medienes framstilling av den åpne kanalens foreliggende problemstillinger. Også Foreningen Åpen kanal har til tider gitt uttrykk for engstelse for at departementets behandling og tilrettelegging av den åpne kanalen nærmest skal gjøre det mulig for kristne aktører å få et overtak på dette tilbudet, og dermed bane vei for en egen "Hallelujakanal". De mente blant annet på et tidspunkt at "Valgerd Svarstad Haugland skreddersyr en egen fjernsynskanal for kristen tigge-tv" (Dagbladet 18.08.2004). Utsagnet var først og fremst koblet til kostnadene for de enkelte deltakende aktørene, som de mente både ville ekskludere og skremme bort folk flest fra å delta. På denne måten kan også konseptets formål, ifølge Tellesbø undergraves: "Vi har fått forespeilet fra departementet at det vil koste 20-25 millioner å få være med på en slik kanal. Slike summer vil favorisere kristen tigge-tv" (ibid). Daværende kulturminister Svarstad Haugland var imidlertid kjapp med å avvise denne kritikken om favorisering av kristne aktører: "Slik sprøyt om særbehandling tar jeg ikke på alvor" (ibid).

Foreningen Åpen kanal har seinere selv slått tilbake Kristen-TV-anklagene, på grunnlag av at: "mange [av de] religiøse fjernsynsaktørene har et erklært ønske om å samle inn penger gjennom sine sendinger, og vil dermed ikke passe inn i en slik ikke-kommersiell modell[...]" (Morgenbladet 31.03.2006). Den åpne Frikanalen, er dessuten pålagt å være en utelukkende profittfri fjernsynskanal. Å bruke sendetiden som en arena for en slags innsamling av kollekt, vil på ingen måte passe inn i det framlagte konseptet. Tellesbø framhever imidlertid at det ikke er slik at kristne aktører ikke skal få slippe til, som han sier: "Det er helt legitimt at kristne organisasjoner har interesser i denne kanalen, men det må ikke bli slik at de blir privilegert i et tilbud som skal gjelde for alle." (Dagbladet 23.08.2004).

Kristen-TV-debatten har nylig nok en gang fått nytt liv med Vårt Land-journalisten Øyvind Woies medieblogg¹⁸, der han har gått sterkt ut mot kristen fjernsynsringkasting. Han har blant annet uttalt at spesielt kanalen *TV Visjon Norge* er "proppet med usunn forkynnelse og et forvrent verdensbilde" (Vårt Land 01.10.2007). Denne type formidling og "forsøpling" ønsker ikke Woie for den nye åpne kringkastingskanalen. Som generalsekretær i den kristne organisasjonen Familie og Medier har medieviseren Geir Magnus Nyborg, vært en ivrig pådriver av den åpne kanalen og dens framtidige aktører. Han støtter seg likevel noe til denne kritikken, og innrømmer at "Noe av det som går på kristen-TV er lidelsesfullt å se på." Men Nyborg påpeker samtidig at Frikanalen skal være "en radikal ytringskanal hvor alle

¹⁸ Vårt Land journalist, Øyvind Woies blogg er tilgjengelig på: http://www.vl.no/blog/page/oyvind_woie

organisasjoner skal få komme fram, og hvor kristne også selvfølgelig har sin plass”. Han fokuserer derimot på at det er viktig å droppe pengebønnen; ”De gode historiene bærer programmer. Det er ikke god historie å sitte kveld etter kveld og forkynne en teologi om at jo mer du gir, jo mer får du, supplert med eget kontonummer” (ibid). Han kan likevel ikke avskrive Woies engstelse, som ligger i faren for at den kristne deltakelsen vil gå i *TV Visjon Norges* fotspor, og frykten for at ”Frikanalen vil bety mer TV-søl fra Kristen-Norge” (ibid). Ved å fokusere på at det skal være rom for radikale ytringer har Nyborg dessuten hevdet at ”En kanal som er åpen blir en kanal der det gode og det dårlige møtes” (Vårt Land 08.10.2007). Men har også uttrykt at diskusjonen som har utartet seg om såkalt Kristen-TV i de norske mediene, preges av å være for snever: ”Dessverre har debatten blitt mye for og imot TV Visjon Norge. Dette blir altfor smalt” (ibid).

4.6 ”En såpekasse til allmenn benyttelse et sted hvor ingen går”?

I en artikkel, som riktignok ikke er tilknyttet debatten om åpen kanal, gjennomfører Lars Nyre, Dr. i medievitenskap, en evaluering av fjorårets programrepertoar for julen. Innlegget er gjennomsyret av en nokså kritisk tone rettet til allmennkringkastingens programtilbud, der han påpeker at kringkastingen har fått konkurranse fra andre arenaer og avslutter interessant nok med en etterlysning av en mer rettferdig eksponering av borgerne.

Det har vært ei gørrkjedelig jul, med filmrepriser for store og små, endelause kavalkader med sport, nyheter og kultur frå året som gjekk, og kjendisparade med komistjerner kvar kveld. Er dette det ypperste norsk kringkasting kan skapa? Ja, sannsynlegvis. For ved inngangen til 2007 er kringkastinga (NRK og TV2, TVNorge, P4 og Kanal 24) prega av kommersiell monopolisme og rå resirkulering av format, personlegheiter og tema. Kulturell kreativitet må du på Internett eller mobiltelefonen for å finna (NA24 Propaganda 05.01.2007).

Nyre trekker fram hvordan majoriteten i presse og samfunnsliv i stor grad motsetter seg deltakerbasert kringkasting. Det motarbeides spesielt, som han sier, med et lite knippe kategoriske tanker: kulturbeskyttelse, markedsbeskyttelse og demokratibeskyttelse. Og til tross for at dette også utgjør gode begrunnelser for å holde på dagens system, mener han det kritiske spørsmålet som han fremmer i dette debattinnlegget står ved lag: ”Er den smarte resirkuleringa av format, personlegheiter og tema høgdepunktet i hundre års medieutvikling?” Og svaret hans er nei; ”dette er ei blindgate for kringkastinga, og dersom stasjonane satsa på

meir rettferdig eksponering av borgarane ville dei ha ein sjanse til å komma ut av den” (ibid). Norges nye åpne kanal har en lignende målsetting for øye, blant annet når det gjelder medial deltakelse og eksponering, uten at det dermed er sagt at Frikanalen nødvendigvis har som mål å legge noe press på den etablerte allmennkringkastingen.

Vi nærmer oss tidspunktet for at denne åpne kanalen omsider skal settes ut i livet. Frikanalen vitner både om en vilje og et håp om at grasrotas deltakelse på TV nå skal utvides, og dessuten at den skal framkalle en større bredde i den mediale offentligheten. Grunnen ligger i at folket nå får anledning til å delta i offentligheten på den største mediale arenaen av alle, på nasjonal, riksdekkende basis. Denne utviklingen bringer imidlertid debatten om publikumsdeltakelse i mediene, enda et skritt videre her til lands. Innebærer dette derimot at tankene blir ”større”, bedre og mer meningsfylte av den grunn, eller vil dette tilbudet kanskje snarere som Anders Giæver på et tidlig stadium av planleggingen uttalte, være å tilrettelegge for ”en såpekasse til allmenn benyttelse et sted hvor ingen går” (VG 23.02.2002). Han sikter blant annet til erfaringer fra virkelighetsdrama eller såkalte *reality*-serier, og hva borgernes deltakelse egentlig innebærer i praksis, med en bestemt episode ferskt i minne: ”Forrige lørdag kunne VG fortelle historien om Øystein Berglund som nesten ble kvalt etter å ha satt et stort kuøye (!) i halsen under innspillingen av TV3s nye ekstremprogram, ”Fear Factor”” (ibid). Giæver henviser dessuten til at det på daværende tidspunkt totalt var 30 000 nordmenn som søkte om å få være med på reality-TV i en eller annen form. Han slår dermed fast at: ”Våre borgeres ønske om deltagelse på fjernsyn er altså uomtvistelig” (ibid).

Giævers synspunkt i denne artikkelen er med på å prege diskusjonen om nytten av en åpen kanal. Den kan også være med på å understreke en slags ”oppgitthet”, ”frykt”, skepsis eller mistillit til hva et slikt tilbud kan gjøre både med den mediale offentligheten og samfunnet generelt. I lys av den reality-, SMS- og chatte-TV hverdagen vi en stund har vært oppe i, er det kanskje heller ikke så rart at det er også er noen kritiske røster i forbindelse med en åpen kanal. De nye deltakelsesmulighetene sørger for at nye ansikter og aktører slipper til, uten at de kanskje nødvendigvis kan betraktes som viktige bidragsytere til demokratiet. Giæver oppfatter folk som ivrige fjernsynsdeltakere, og uttrykker samtidig hvor gjennomslagskraftig et medium som fjernsynet faktisk er: ”Mediet har en kraft som kan få tredve tusen sindige nordmenn til å melde seg frivillig for å spise kuøyne, onanere eller begå utroskap for et størst mulig publikum”(VG 23.02.2002). Erik Vold, som i lang tid var tilknyttet Foreningen Åpen kanal, har nærmest i kontrast uttalt hvordan han er ”lei av intetsigende kjedelig og upersonlig tv” (Adresseavisen 13.07.2002) og har dermed, som vi har

sett, uttrykt at det er nødvendig at den åpne kanalen utfyller andre norske kanaler ved å trekke inn folk man vanligvis ikke ser i mediebildet (se avsnitt 4.2).

I arbeidet med å få en åpen kanal på lufta, har det blitt understreket en nødvendighet i å henge med på en generelt mer deltakende medieutvikling, og at det må legges til rette for at ytringsfrihetens stilling i Norge må følge etter for TV-mediet.

Fremtidens medievirkelighet gir uansett ingen grunn til å undervurdere fjernsynets betydning: Et fjernsyn som ikke fanger opp og utvikler samfunnsdebatten, er ikke bare formålsløst. Det bidrar til å ramme den åpne, offentlige samtalen, sannhetssøken, demokratiet og den individuelle meningsdannelsen. Ytringsfriheten til det skrevne ord har en sterk stilling i Norge. Fjernsynet står for tur (Aftenposten 01.11.2006).

Denne muligheten for en potensiell styrking av samfunnsdebatten er et annet hovedfokus i åpen kanal-debatten. Overskriften: "TV kan styrke demokratiet" finner man under en debattseksjon i *Aftenposten* den 8.11.2006, der det også påpekes at *NRK* og *TV2* gjennom Vær-varsom plakaten, sammen med den trykte pressen, har ansvar for at ulike syn og meninger skal få komme til uttrykk. Det er på denne måten de skal være med på å sikre deltakende og deliberative aspekter ved samfunnets demokrati og frihet. I denne artikkelen vektlegges det at redaktørene i disse kanalene riktignok ikke sitter på makten over innhold, for eksempel i kritiske dokumentarer produsert av uavhengige produksjonsmiljøer, men derimot på makten over "viljen" til å gi dem eventuell støtte og deretter TV-tid (Aftenposten 08.11.2006). Dette er et argument som kan være med på å synliggjøre essensen i det å opprette en åpen kanal. Terskelen skal her som nevnt være lavere for publikumsdeltakelse, samtidig som man da skal sikre at flere kritiske ytringer, som dessuten kanskje har ord på seg for ikke å passe inn i andre kringkasteres konsepter, også får slippe til.

Når kampen om den reelle ytringsfriheten beveger seg fra det trykte ord til fjernsynet, er det fordi det er i dette sterke mediet, fjernsynet, at dagens propagandakriger føres og grunnlaget for fremtidens politikk legges (Aftenposten 08.11.2006).

Det moderne mediebildet tilegner mediene som bransje en vesentlig oppgave for utviklingen av demokratiet og samfunnet som helhet. Derfor er det i økende grad også en viktig statlig oppgave å drive en mediepolitikk som her sikrer ytringsfrihet, mangfold og kvalitet (St.meld. nr.57: 22). Det er dessuten slike ordlyder som åpen kanal forkjemperne klamrer seg fast til. På

den annen side tviholder kritikerne på at det nettopp derfor fortsatt *også* må være et hovedfokus på kvalitet.

4.7 Hensiktsmessig verdi for ytringsfrihet og demokrati?

Den åpne kanalens visjoner, er som vi har sett tett knyttet til filosofien i det deliberative aspektet, der det kreves anordninger som gjør at alle mennesker kan være medieprodusenter. Idealet er at et tett forhold mellom folket og mediene, vil åpne for en større bredde i den offentlige debatten, der motstridende meninger får anledning til å komme fram. På den måten har deliberativ demokratiteori tro på at fruktbare resultater vil oppnås, ved at ”frukten” kan høstes inn i form av velreflekterte, klokere og mer rasjonelle beslutninger. Slik autonom gevinst, oppfattes også som en hensiktsmessig verdi for ytringsfriheten og demokratiet.

I en deliberativ prosess, konfronteres forskjellige meninger med hverandre, og teorien vektlegger de enkelte deltakernes potensielle mulighet til å få en oppklaring rundt sine egne meninger. En slik prosess vil imidlertid dessuten kreve at synspunktene i utgangspunktet er motstridende, siden det uten avvikende meninger verken ville være noe behov eller noen arena for diskusjon og deliberasjon. På den måten må man kunne forstå det slik at det er pluralisme og diversitet i meninger og ytringer som er dynamikken og selve drivkraften bak den deliberative prosessen, og at pluralisme dermed vil være en essensiell forutsetning for et fungerende deliberativt demokrati. Med andre ord kan det kanskje dermed sies at en av målsettingene med et deliberativt demokrati er at samfunnets borgere som et minimum må enes om å være uenige, basert på en godkjennelse av, men altså ikke dermed sagt enighet om andre menneskers synspunkter. Kravene om mangfold og diversitet i ytringer legges samtidig til grunn for opprettelsen av Frikanalen, og sånn sett deler denne teorien og Frikanalen noen grunnleggende visjoner. Det at det stilles krav om (den høyest mulig tilsluttende) konsensus gjennom deliberering sikrer imidlertid ikke at alle argumenter kommer fram, tvert imot kan noen argumenter utebli fra diskusjonen ved at enkelte deltakere kan være motvillig til å slippe til meninger som vil være i konflikt med den rådende konsensus (Møller Hansen 2004: 101-103). Den åpne kanalens ambisjoner strekker seg nærmest enda litt lenger, ved å skulle tilby en ”redaktørfri” arena, som dermed skal gi enda friere spillerom for diversiteten av ytringer.

Det kan imidlertid synes som det i forbindelse med økt mediedeltakelse, ofte fokuseres på verst tenkelige utfall av opprettelsen av en åpen kanal, og at dette brukes som argument mot denne retten til ytringsfrihet i eteren. Ytringsfrihetskommisjonen stilte i sin tid spørsmålet

om det egentlig er så farlig om ikke alt man ser på TV-skjermen nødvendigvis er like nyttig og fruktbart. Og om det er slik at:

vår største bekymring [bør] være rettet mot de «uønskede» ytringer som kommer frem i det offentlige rom, eller [om den bør] rette seg mot de informasjonen og ytringer som *ikke* kommer frem i offentligheten, *men som burde ha kommet frem?* Det er gode grunner for å hevde at det er det siste som bør bekymre mest (NOU 1999:27 : 38 kap.2.3.8).

Dette tankevekkende spørsmålet har imidlertid fått lite fokus i den debatten som har vist seg i avismediene. De aller fleste vil nok imidlertid, i overensstemmelse med Nyres oppfatning, kunne enes om at det faktisk er mengder på fjernsynsskjermen fra før av, som heller ikke kan betraktes som særlig produktivt og givende. Samtidig som vurderingen av hva som er produktivt og fruktbart, ikke nødvendigvis vil stemme overens med verken Nyres eller andres oppfatninger. I tilknytning til skepsisen til nyttigheten av Frikanalen, er det likevel relevant å ha fokus på det innholdsmessige resultatet av kanalen, men dersom det er et krav om at det skal være fruktbart, må man altså samtidig kunne stille spørsmålet; fruktbart for hvem? I teorikapittelet så vi hvordan Skogerbø oppfattet kravet om kvalitet som et problemområde (se avsnitt 3.3.3). Oppfatningen av et slikt kriterium må i stor grad kunne anses som subjektiv og individuell, og dermed lite målbar. På den annen side kan man spørre seg; når teknologisk utvikling nå legger til rette for, og kan tillate publikums delaktighet mer eller mindre til det fulle, er riktig at det fortsatt skal være en relativt begrenset og liten gruppe mennesker som skal ha rett til å velge ut det de mener er god TV, og sette dagsorden alene?

Hos idealister i Foreningen Åpen kanal ser man avleiringer av det samme synspunktet som Skogerbø har uttalt på et mer generelt plan, som utgangspunktet for det potensialet de mener ligger i fjernsynsproduksjon og distribusjon som en åpen kanal kan tilby. Det anses dessuten som langt mer demokratiserende enn slik dette mest kraftfulle mediet per i dag kan skilte med: "Det vil således være opp til andre enn partipolitikere og sensasjonslystne journalister å sette agendaen for debatten" (Klassekampen 31.01.2002). Fjernsynet som åsted for offentlig, folkelig deliberasjon oppfattes dessuten omtrent som ikke-tilstedeværende: "Mens ytringsfriheten og ytringsretten i pressen er vunnet, må ytringsfriheten utvides til også å omfatte fjernsynet" (Aftenposten 01.11.2006). Disse utsagnene kan nærmest gi uttrykk for en oppfatning om at dagens TV-mediesituasjon til en viss grad lider under en mangelfull demokratisk rolle, og dermed kanskje at arenafunksjonen, som tidligere ble omtalt, ikke i tilstrekkelig grad fyller sitt oppdrag.

Vi har sett hvordan enkelte deltakere i denne debatten er opptatt av om den nye kanalen vil oversvømmes av ignorante, udugelige eller PR-kåte menneskers grensesprengende og uinteressante stunts. Men andre ser alternative farer i det tilbudet som legges fram. Med tanke på den antydende inngangsbilletten for dette åpne vidunderet av en TV-kanal, kan det eksempelvis synes å være en overhengende fare for at det er de større og allerede velhavende organisasjonene som kan komme til å ta opp den største delen av sendetiden. Dette vil i så fall nok en gang tvinge fram spørsmålet om hvor demokratiserende åpen kanal-tiltaket faktisk er i praksis. Er dette å slippe folket til, når poenget hele tiden har vært at de små og mindre tilstedeværende stemmene også skulle få adgang til det mektigste mediet vi har, gjennom en ”frigjøring” av dette innflytelsesrike talerøret utstyrt med både lyd og levende bilder? Organisasjonen *Nei til Atomvåpen* representerer en av de mange mindre bevegelsene som ønsker å ta del i Frikanalen. Lederen for organisasjonen, miljøaktivisten Ole Kopreitan, har uttrykt bekymring og frykt for hvordan slike små organisasjoner vil kunne bli skvist ut i mylderet av deltakere som er ivrige etter å få denne verdifulle TV-tiden: ”Dette vil bli en kamp mellom mange sultne måker om de få fiskene som er [...] Jeg er redd for at det er de store og sterke organisasjonene som vinner, da vil det se stygt ut for de mindre” (Aftenposten 15.06.2007).

Det er heller ikke bare organisasjoner som skal få delta på Frikanalen: ”Alle ideelle organisasjoner kan bli medlem og medeier i kanalen, alle foreninger, lag og enkeltpersoner som driver ikke-kommersiell virksomhet kan lage programmer på vår tv-kanal.”¹⁹ Til tross for at åpen kanal-prinsippet helt fra sin spede begynnelse har blitt framlagt som en enestående mulighet for kreti og pleti til å lage fjernsyn, og faktisk også ha en reell mulighet til å få dette kringkastet over hele landet, har det i mediene vært lite fokus på andre deltakere enn foreninger av typen frivillige organisasjoner. KKD la ansvaret for oppstarten av den åpne kanalen i hendene på Frivillighet Norge, en samlende forening for nettopp frivilligheten og deres organisasjoner, som dermed stiftet Frikanalen. Medlemskap i kanalen deres ”er åpent for alle som driver frivillig virke på ikke fortjenestebasert/ikke-offentlig basis i Norge” (www.frikanalen.no). Birgitte Brekke, som er daglig leder i samarbeidsorganisasjonen Frivillighet Norge, har dessuten uttalt hvordan kanalen først og fremst vil styrke norske organisasjoners betydning i samfunnsdebatten: ”Dette er en seier for ikke-kommersiell Tv, kanalen vil styrke organisasjonenes bidrag til demokratiet og ytringsfriheten” (Aftenposten 15.06.2007). Samtidig har Frikanalen inngått som et viktig prosjekt for å styrke den norske

¹⁹ Frikanalens hjemmeside: http://www.frikanalen.no/index.php?name=Om_oss%2FSporsmaal_og_svar.html

frivilligheten i den såkalte *Frivillighetsmeldingen* (St.meld. nr.39 (2006-2007)) som ble lagt fram i august i år. Statssekretær i KKD, Halvard Ingebrigtsen, har uttrykt samme fokus:

”Vi tror dette er en kanal som vil styrke mediemangfoldet, den vil ivareta ytringsfriheten og styrke demokratiet, og den gir frivillige organisasjoner en unik mulighet til å presentere sitt arbeid” (Aftenposten 15.06.2007).

Det har med andre ord blitt et tilsynelatende sterkt fokus på at den åpne kanalen er til for organisasjonslivet, og strengt tatt ikke for mannen i gata, selv om enkeltpersoner også har blitt nevnt som mulige brukere. Man kan kanskje stille spørsmål ved om dette vil innebære begrensninger for ikke-organisert deltakelse.

4.8 Finansieringsproblemet

Internett og YouTube setter så godt som ingen begrensninger for allmenn deltakelse. Der er det framfor alt kunnskapen om teknologien som avgjør om man kan delta eller ikke. Av teknisk utstyr kan man komme langt med en litt velutstyrt mobiltelefon, samtidig som man selvsagt på et eller annet vis må ha tilgang til Internett for å få distribuert sine bidrag. En åpen kanal som Frikanalen har i kontrast, utover spekulasjoner om kanalen favoriserer enkelte deltakere, spesielt en faktor som vil kunne virke begrensende i så måte. Det dreier seg om finansiering av kanalen. Mye tyder på at kostnadene ved å tilby en fristilt kanal av denne typen vil komme til å bli nokså store, og at det dermed automatisk vil kunne legge begrensninger på hvem som faktisk har midlene og utstyret som skal til for å delta.

Kultur- og kirkedepartementet valgte å ikke tilrettelegge for vederlagsfri distribusjon av det som ventelig skal bli en ytterligere demokratisering, i en åpen fjernsynskanal. De gjorde derimot plattformoperatøren, Norges Televisjon (NTV) ansvarlig for å stille kanalen til rådighet for interesserte aktører på såkalt ”rimelige vilkår” (se avsnitt 1.3). Dette har vært lite populært, og har blant andre blitt påpekt av tidligere stortingsrepresentant, Gunnar Garbo:

Mens åpne kanaler alle andre steder i verden nyter godt av vederlagsfri distribusjon, ble netteierne i Norge pålagt å stille en del av kapasiteten til rådighet for kanalen ”på rimelige vilkår”. Men når ”rimelig” tolkes på markedets premisser, blir Stortingets vedtak ugjennomførlig (Dagsavisen 04.09.2004).

Tor Martin Møller og Tone Foss Aspevoll føyde seg også inn i rekken blant dem som mente at det må være myndighetenes ansvar å stille penger til rådighet for å få til en reell gjennomføring av det tilbudet som en alternativ fjernsynskanal som åpen kanal skal være en arena for. ”Det er en sjanse myndighetene bør gripe! Det dreier seg om et felles gode, en gevinst for hele samfunnet som denne gangen bør stille de beskjedne kostnadene i skyggen” (Klassekampen 31.01.2002). Fjernsynets betydning har i historisk kontekst endret karakter i forrykende tempo, og blir gjerne ansett som det mektigste mediet vi har tilgang til. Derfor har det blitt stilt forventninger til departementet, i tilknytning til de mulighetene som ligger i en åpen kanal: ”For at åpen kanal skal bli et virkelig demokratisk virkemiddel i den norske medieoffentligheten bør politikerne legge til rette for en finansiering av kanalen, utover det å gi dem tilgang til en distribusjonskanal” (Klassekampen 03.07.2002).

Å muliggjøre distribusjon for hvermannsen er heller ikke ifølge Ola Tellesbø ansett som godt nok i seg selv. Han mener myndighetene må ta større ansvar: ”Vil de virkelig fremme ytringsfrihet, bør de enten betale det det koster eller komme med et lignende og rimeligere tilbud gjennom satellitt og kabel” (Dagbladet 23.08.2004). Slik mener han at finansieringsproblemet henger tett sammen med den påståtte faren for kristen-TV, ved at det som nevnt er disse aktørene som vil nyte godt av et slikt tilbud, dersom prisen blir for høy:

I forhandlingene med Norges televisjon (NTV) [...] sikter derimot departementet seg inn på en løsning der brukstilgang for den ”ekstra” kanalen samlet vil koste flere millioner. Slikt blir det ingen åpen kanal ut av; for de kristne TV-produsentene kan derimot en slik inngangsbillett ikke sies å være et hinder siden de allerede i dag betaler for sin sendetid (Dagbladet 26.07.2004).

Distribusjonskanalen Riks-TV, datterselskapet til NTV, har imidlertid gått inn for å tilby gratis distribusjon til det nye kanalinnslaget: ”Dette blir en TV-kanal fra et bredt utvalg av frivillige organisasjoner, som nå for første gang får mulighet til å lage TV på egne premisser. Vi ønsker å gi kanalen starthjelp gjennom gratis distribusjon” (VG 11.07.2007). Samtidig antydes det at kostnadene på langt nær er i boks med dette. Styreleder i Frikanalen Ernst Larsen, hevder at: ”Dersom vi skal gjøre det frivillige Norge i stand til å lage interessant fjernsyn, vil vi trenge mellom ti og femten millioner kroner årlig i statlig støtte” (Bergens Tidende 01.08.2007).

I forlengelse av denne diskusjonen har det også blitt henvist til at store kostnader i forbindelse med slike åpne kanaler i USA, har laget litt for høy terskel for den jevne mann og

kvinne til å delta, og at det dermed i motsetning til det som også er visjonene her på hjemmebane, har blitt ”færre lange filosofiske diskusjoner om hvordan samfunnet skal se ut og flere sære ekshibisjonister som kan betale for seg. Som for eksempel alle de som ikke nådde frem i Big Brother - eller Oprah-programmene” (Økonomisk Rapport 28.02.2002).

Problemene i tilknytning til finansielle spørsmål og drift av Frikanalen er blant de temaene det gjenstår å få en klarhet i før kanalen går på lufta. Det blir dessuten også ”en dragkamp om hvem som skal få slippe til når og hvor lenge” (Aftenposten 15.06.2007). Den daglige lederen av Frivillighet Norge, Birgitte Brekke, ”understreker at det ikke er de med størst lommebok som skal ha førsteretten.” Brekke framhever også at: ”Det skal legges til rette for et eget ”kringkastingsråd”, som skal fordele sendetiden” i en kanal som vil måtte basere seg på at ”behovene er ulike” (ibid).

4.9 Åpen kanal: Litt rarere, særere og ”redaktørfri”?

Sitatet nedenfor er nok en uttalelse fra Lars Nyre, om rettferdig mediedeltakelse i den mediale offentligheten generelt, men den griper dermed også tak i selve essensen som legges til grunn for ønsket om, og det enkelte mener er en nødvendighet for en åpen fjernsynskanal:

Kva med å reorganisera både radio og fjernsyn som deltakardrivne medier? Tanken føreset at eksponering i kringkastinga blir oppfatta som ein samfunnsressurs som bør vera mest mogeleg rettferdig fordelt, omtrent på samme måte som straum og andre samfunnsgode (NA24 Propaganda 05.01.2007).

I Internettets tidsalder er dessuten folk flest blitt godt vant, i forhold til det å kunne ta del i mediene i større grad enn tidligere. Dette er en tendens som har utviklet seg over tid, men har de siste årene nærmest eksplodert. I mindre og enklere former har tilsvarende praksis blitt mulig gjennom mobiltelefon og det man gjerne har kalt SMS- eller chatte-TV, i litt mer avanserte former gjennom videosnutter og annen form for kringkasting på nettet gjennom plattformer som for eksempel *YouTube*, *MySpace* eller *Facebook*. Både teknologisk utvikling og allmenn tilgjengelighet har bidratt til dette. Teknologivante ungdommer er heller ikke skyggetredde for å benytte seg av denne muligheten til å ytre seg i det offentlige rom. På Internett er det som nevnt dessuten lite, eller ingen sensur av slikt materiale. Dermed står ytringsfriheten og muligheten som sådan, her stort sett hevet over hva den har gjort i enhver forhenværende historie. Hvis man derimot som tilskuer er på utkikk etter stoff som skal være

av en generell allmenn interesse, er det ikke sikkert at nettstedet av eksempelvis YouTubes kaliber er det rette stedet å leite. Her er det i stor grad, og først og fremst trivialiteter, stunts av *Jackass*-typen, skjult kamera, diverse ”humorinnslag” og unektelig ganske mye ”søppel” som dominerer. Underholdende for noen, men på den annen side ubegripelig og meningsløst fjas for andre. Poenget er imidlertid at det er en arena som har et stort spekter å by på.

En uttalelse som stammer fra den tidligere styrelederen for Foreningen Åpen kanal, Ola Tellesbø sier også at: ”Åpen kanal er blitt kalt det viktigste demokratiske tiltaket innen norsk media siden opprettelsen av NRK. Men mens NRK lager noe for alle, lager alle program for noen i Åpen kanal” (Adresseavisen 11.03.2003). Han vektlegger altså at dette skal bidra til en bredde i innslagene gjennom smale og mer originale innslag, som ikke allerede er ferdigtygd av de dominerende kringkasterne. Ifølge han dreier åpen kanal-konseptet seg om å imøtegå en etterspørsel av et mangfold av ytringer og personlige uttrykk:

Åpen kanal er ikke public service, men public access. Folket skal selv skape innholdet, den engasjerte skal nå den engasjerte, og man kan være litt rarere og særere enn i for eksempel NRK, hvor alt skal vekke interesse hos alle (Adresseavisen 13.07.2002).

Selv om det kanskje ikke kommer til å bli én ansvarlig redaktør for Frikanalen, er det samtidig, som vi alt har vært inne på, usikkert om det kommer til å bli helt redaktørfritt. Å få tilgang til kanalen vil dessuten medføre et visst ansvar for den enkelte deltaker, som må stå til rette for egne bidrag, og dermed være sin egen redaktør. Foreningen Åpen kanal la fram forslag om følgende krav til den enkelte deltakeren i tilknytning til deres redaksjonelle ansvar under punkt 6.4 og 6.5 i vedtekter for Åpen kanal, offentliggjort på foreningens nettsider. Der fremmes det blant annet et krav om at deltakerne: ”tar selvstendig redaktøransvar for egne sendinger” og at de dessuten forplikter seg til ”å sette seg grundig inn i redaktøransvaret i henhold til norsk lov, samt vedtektene.”²⁰ Forslaget vil med andre ord gjøre den enkelte deltakeren rettslig ansvarlig for det innholdet de produserer og formidler, i den åpne kanalen.

Frivillighet Norge har samme utgangspunkt i sitt vedtatte forslag om deltakernes ansvar og plikter i Frikanalen: ”Deltakerne plikter å sette seg grundig inn i redaktøransvaret i henhold til norsk lov, ta selvstendig redaktøransvar for sine programmer, og gjøre det tydelig hvem som sender og er redaktør.”²¹ I begge disse tilfellene skulle vel dette blant annet i tillegg til straffelovens paragrafer innebære Vær varsom-plakaten og Redaktørplakatens

²⁰ Utdrag fra vedtektene som er oppramset på nettstedet: www.openchannel.no

²¹ Arbeidsgruppen Frivillighet Norges forslag til vedtekter finnes på:
http://www.frikanalen.no/index.php?name=Styrende_dokumenter%2FVedtekter.html

rammebetingelser for god presseskikk. Med et slikt redaktøransvar liggende hos den enkelte deltaker er det stor sannsynlighet for at dette vil være med på å stramme inn grepet både for hvem som ønsker å delta, og for hvor aktørene velger å sette grenser for hva de føler de kan, og *ikke* kan offentliggjøre og kringkaste.

Til tross for dette er det likevel mange som altså mener at dette kanskje er å gi publikum et vel stort ansvar, og dessuten en litt for stor porsjon tillit. Problemet oppfattes som å ligge nettopp i at denne ytringsmuligheten så altfor lett kan misbrukes, både for de som måtte *ønske* det, men også kanskje helt ubevisst. Som eksempelvis i ytringsfrihetskommisjonens omtalte ordlyd; ”aktsom god tro”, som dermed heller ikke kom med i den nye formuleringen av Grunnlovens § 100 (se avsnitt 3.2.2).

4.10 Problembarnet YouTube

Som en avrunding på dette kapittelet som omhandler holdninger tilknyttet åpen kanal, vil jeg supplere med noen aktuelle problemstillinger fra en litt annen diskusjon. Det gjelder en lignende debatt som i lengre tid har vært tilstede i norsk offentlighet angående nye digitale medier, og kanskje *YouTube*. Grunnen til at dette tas med her, er at det kan synes som det er mange paralleller mellom disse to diskusjonene, til tross for at ikke de parallellene i særlig grad er tatt opp som en del av åpen kanal-debatten som har formet seg i mediene. På samme tid representerer dette en viktig kontekstuell ramme, som også vil være aktuell for problemstillinger man står overfor med digitaliseringen av fjernsynet, og Frikanalens virke.

Det er ikke mange år tilbake at den utvidede deltakende funksjonen, som etter hvert har dukket opp på nær samtlige norske nettaviser, så dagens lys. Muligheten for direkte kommentarer og diskusjon av avisenes egne publiseringer ble fort et problem og var blant annet oppe til behandling i debattprogrammer på fjernsynet. Den diskusjonen er dessuten stadig levende, og plasserte seg også den gangen som et eksempel nettopp på hvordan slik ”fryktet” form for usensurert materiale får spalteplass i det som skal, og bør være seriøs journalistikk og medieformidling.

Den samme problematikken ser vi stadig nye eksempler på i dag, når *YouTube*-bølgen for alvor er over oss, som for enkelte også har vist seg å være en arena som eksempelvis kan tilby et spillerom for mobbing og voldelig uthenging. I *Dagsrevyen 21*, den 14.februar i år, hører vi om og ser bilder fra en urovekkende film som nylig har blitt oppdaget på *YouTube*,

der to 15 år gamle gutter banker opp en jevnaldrende gutt i Drammen.²² Dette er verken første eller siste gang at et slikt eksempel på klare etiske og moralske overtramp, og dessuten brudd på lovverket, har dukket opp i nyhetsbildet som følge av å bli oppdaget gjennom denne distribueringsplattformen på *World Wide Web*. Den voldelige handlingen blir dessuten et desto større overtramp når det formidles på den måten som det her har blitt gjort, som rein personlig uthenging i en nærmest underholdningsartet form. En *YouTube*-film som inneholdt trusler mot en ungdomsskole utenfor Askøy i Bergen, var dessuten denne høsten grunnlaget for en storstilt politiaksjon og nye runder med diskusjoner om denne distribusjonsplattformen i nyhetsbildet.²³ Slike overtramp er unntakene, men kanskje kan man spørre seg om eksemplene likevel kan vitne om at det strengt tatt er behov for den tradisjonsrike redaktøren, også på slike arenaer.

Problemet i forhold til *YouTube* er imidlertid at sensurering av innhold som dukker opp på verdensveven, uansett formidlingsform eller tema, er tvunget til å foregå i etterhånd. For det fins ikke noen effektiv eller aktuell måte å holde kontroll med, eller oversikt over alt materialet som lastes opp eller på annen måte distribueres der. Det er millioner av brukere som benytter seg av Internett som formidlingsbase, og dermed vanskelig å få bukt med eventuelle uetiske eller umoralske bidrag. Med fjernsynets formidling i tradisjonell forstand, har man derimot hatt denne muligheten. Er visjonen om en demokratisk, fritt-tilgjengelig TV-kanal grunn god nok, til ikke å forsikre seg om at det som blir distribuert også gjennom en åpen kanal er kontrollert for krenkende, belastende og uønsket budskap, eller andre former for (mis)bruk av dette mediet? Man kan for eksempel spørre seg hva slags utfall det ville fått dersom en "Muhammed-karikaturstrid" hadde fått utspille seg mer eller mindre fritt i et slikt åpent medium.

Samtidig må det på den annen side markeres som et vesentlig poeng, at det voldelige ungdomseksempelen som *Dagsrevyen* tok opp, tross alt er et eksempel på unntakstilfellene. Det florerer av amatørfilmer og andre typer ytringer der ute. De aller fleste holder seg godt innenfor lovens lange arm, selv om det kanskje også kan hevdes at det i seg selv ikke nødvendigvis gjør dem spesielt egnet for internasjonal eller nasjonal distribusjon av den grunn. Daglig lastes denne typen filmer opp til nettsteder av *YouTubes* kaliber, som populært omtales som en *Web 2.0-applikasjon*. Dette er i likhet med disse plattformene et relativt nytt begrep og er kanskje noe upresis, men har likevel blitt en populær betegnelse som omfatter nye og mer kollektivt bruksrettede nettsteder og programvarer som gir brukerne en styrkende

²² Nyhetssak fra *Dagsrevyen* 21, NRK 14.02.2007, tilgjengelig på nett-TV, www.nrk.no.

²³ <http://www.nrk.no/nyheter/distrikt/hordaland/1.4077894>

deltakerrolle. På slike nettsteder er en konvergens av ulike typer innhold vektlagt, og man står fritt til å dele både tekster, bilder, video og musikk med andre brukere (Schwebs & Østbye: 2007: 70). Stort sett må også slike bidrag kunne anses som helt ”ufarlige”.

Et sitat, som vi alt har vært innom, fra Ola Tellesbø viser imidlertid en holdning om at man ikke kan komme utenom unntakstilfeller i en ”fristilt” TV-kanal: ”Det kommer til å bli femti prosent søppel og tjue prosent ålreit. Det som vil komme frem her, er det vanlige folk tenker. Men når man lar folk snakke fritt, vil de også få trening, og programmene vil etter hvert bli bedre” (Morgenbladet 31.03.2006, se også avsnitt 1.3). Denne positive holdningen har blant annet paralleller til liberalistisk teoris utopiske perspektiv, som vektlegger:

[...] troen på at når meninger brytes i fri konkurranse med hverandre, vil sannhet og rasjonelle beslutninger vinne fram på bekostningen av usannhet og mindre gode løsninger. Fremdeles er ideen om at demokratiet sikres best gjennom fri meningskonkurranse en helt sentral idé i liberal teori, men troen på at konkurransen vil være selvregulerende, er i dag sterkt kritisert og mindre framtreddende (Skogerbø 1999: 45-46).

Ved å stille en egen kanal mer eller mindre til fri disposisjon for det sivile samfunnet, medfølger det altså noen potensielle muligheter for utnyttelse og misbruk av denne ytringsmuligheten. Når man derimot tar med i betraktningen hvor mye stoff som faktisk ligger ute på verdensveven og nettsteder som *YouTube*, så må man vel faktisk både forvente og tåle at det dukker opp *noen* råtne egg. Det er helt sikkert også nok av dem som på død og liv vil komme på TV, uten egentlig å ha noe klart budskap, eller at de har noe å bidra med til fellesskapet. Det kan kanskje likevel være et poeng at de som er ute etter å bryte grenser, kanskje vil anse Internett som en bedre arena for et slikt ”formål”, da det er en internasjonal mediekanal der det er svært mange om beinet og dermed enda lettere å forsvinne i mengden. Dersom man trer inn i fjernsynsboksen, vil man nok bli betraktelig mer synlig. Et slikt resonnement kan dermed kanskje bety at det er en større fare for misbruk av ytringsfrihetens makt på nettet, enn på TV-skjermen. Både på nettaviser og på Internett generelt er det dessuten lettere å publisere ting anonymt, noe man ikke vil kunne gjøre på en kanal som Frikanalen.

Selv om det altså alltid vil være en viss fare for misbruk og tilkomst av ytringer som enkelte helst ikke ønsker kom offentligheten for øre, så vi hvordan ytringsfrihetskommisjonen samtidig uttrykte mer bekymring for de ytringene som ikke kommer fram (se avsnitt 4.7). Kommisjonen oppfatter det slett ikke utelukkende negativt at slike såkalte *uønskede* ytringer kan forekomme, men snarere som det videre kan leses at ”De kan være nødvendige i

prosessen frem mot sannhet og bedre innsikt” (NOU 1999:27 : 38). Dette utgjør igjen en slags parallell til en av de grunnleggende tankene som den deliberative demokratitolkningen la fram. Slik argumenteres det dermed i mer positiv retning for en lavere terskel og breiere deltakelse og deliberasjon, til tross for eventuelle negative utslag det faktisk vil kunne medføre. Det blir nærmest som med pakkelsningene med Hollywoods *Blockbuster*-filmer, der man for å få tilgang til å vise de riktig gode filmopplevelsene, også måtte ta med noen dårlige og mindre attraktive på kjøpet. Den underliggende tanken her må dermed kunne forstås som at de gode bidragene likevel til sjuende og sist vil kunne gjøre det hele verdt det, og at disse dessuten kanskje heller ikke vil finne sin vei ut til offentligheten uten at de har en engasjerende motpol, eksempelvis da gjennom mindre gode bidrag eller kanskje med ytringer av mer provoserende art. I et debattinnlegg i Aftenposten ble det dessuten argumentert med at: ”Demokratiet er avhengig av at sterke, divergerende meninger fremkommer i full offentlighet slik at samfunnet til enhver tid kan få drøftet seg selv i alles påhør og påsyn” (Aftenposten 01.11.2006).

Kapittel 5 : Avslutning

5.1 Resymé

Det digitale bakkenettet for fjernsyn har sørget for muligheten til å etablere den lenge diskuterte norske *public access*-kanalen. Digitaliseringen medfører økt kapasitet i sendenet, og dermed har det med krav fra myndighetenes side blitt klargjort en tumleplass for en egen ikke-kommersiell og potensielt mer ”folkelig” TV-kanal, Frikanalen. Det har likevel blitt stilt spørsmål både til hvem denne kanalen opprettes for, og dessuten hvor åpen den nye fjernsynskanalen kommer til å bli. Problemstillingene som har blitt presentert i denne framstillingen har i stor grad kretset rundt holdninger og spørsmål tilknyttet framveksten av en åpen fjernsynskanal, et alternativ til tradisjonell kringkasting, som både ønsker å gjøre mediet mer demokratisk, og demokratiet i samfunnet styrket.

I åpen kanal-tematikkens sammenheng har vi sett at det i vesentlig grad fortsatt dreier seg om tanker vedrørende framtidige, og siden ikke alle forhold ved den nye kanalen er avklart, først og fremst *mulig* framtidige, konsekvenser og ringvirkninger av den digitale teknologiens nye avkom. Det er derfor på nåværende tidspunkt ingen mulighet for å kunne dra entydige konklusjoner i den ene eller andre retningen. Det må likevel kunne konkluderes med

at en diskusjon rundt temaet er svært fruktbart som et ledd i den pågående digitaliseringen av fjernsynet, og dens muligheter for en utvidet ytringsfrihet i den mediale offentligheten. Dette kan for det første forsvares fordi synspunkter som er presentert i studiens analyse poengterer en del vesentlige poenger i tilknytning til kringkasting som tradisjonelt fenomen. For det andre fordi det også synliggjør disse spørsmålene som en del av en generell digital medieutviklingsprosess vi i dag står overfor.

Det er forsøkt å gi et innblikk i en offentlig debatt, som altså fra alle hold har hatt spesielt sterkt fokus på det institusjonelle begrepet; ytringsfrihet. Ytringsfriheten og den folkelige deltakelsen tenkes å bli utvidet gjennom den nye åpne kanalen, men blant aktørene som har bidratt i avismedienes dekning av temaet, sås det likevel både tvil om en slik utvidelse er reell, og om dette i så fall vil utgjøre en samfunnsmessig gevinst. For det viser seg på den annen side, både gjennom demokratiteoretisk kritikk og forskningsarbeid av andre former for mediedeltakelse, at deltakelsesaspektet nærmest er noe oppskrytt, i den forstand at publikum kanskje ikke nødvendigvis er fullt så ivrige etter å delta, som det kanskje forventes. Dersom utvidelsen av ytringsfriheten på TV faktisk viser seg å bidra til at atskillig flere mennesker velger å anvende seg av denne deltakelsesmuligheten, er også en merkbar holdning i denne debatten, at det kan være en mer eller mindre uheldig utvikling. Samtidig står man overfor spørsmålet om det er slik at offentlig deltakelse vil vise seg å øke gjennom den nye kanalen, og om det i så fall vil være synonymt med at slik demokratisk deltakelse styrkes, får en større bredde, eller på annen måte blir bedre. I dette avsluttende kapittelet skal det nå forsøkes å sammenfatte åpen kanal-debattens problemstillinger og holdninger, samtidig som det skal gjennomføres en drøfting av dem.

5.2 Mediedeltakelse: tilspissing, utjevning eller ny skeivfordeling?

Med penger som en avgjørende faktor for medvirkning, har vi sett hvordan enkelte deltakere i åpen kanal-debatten opplever at dette dermed vil kunne utgjøre en begrensende faktor for deltakelsen både for små organisasjoner og for det man omtaler som folk flest. Det trekkes fram hvordan dette økonomiske aspektet vil være bestemmende for hvor langt man kan strekke seg som deltaker, når man tross alt må betale fra egen, eller organisasjonens lomme. For andre aktører, har det blitt framstilt, vil nok ikke slike ressurser være en hemmende eller ekskluderende faktor. Debatten representerer dermed også holdninger om at de som fra før er godt synlige i den mediale offentligheten, nå vil bli enda synligere. Og dessuten at det vil

kunne favorisere enkelte brukergrupper. I den forlengelsen har kristen-TV-debatten unektelig vist seg å være et spesielt betent og tilbakevendende tema i avismediene. For det første fordi kristne organisasjoner til en viss grad har blitt oppfattet som ”kommersielle” aktører, ved at pengeinnsamling er en velkjent anvendt mekanisme for dem. For det andre fordi de derfor også er pengesterke og dermed kanskje snarere, i motsetning til mindre ressurssterke aktører og enkeltindivider, nærmest vil ha fordeler ved at deltakelse faktisk innebærer kostnader (se spesielt avsnitt 4.7). Problemstillingen som baserer seg på økonomiske ressurser for å delta vil kanskje kunne være et element som kan underbygge en stadig skeivfordeling for den jevne mann og kvinnes mediedeltakelse, også på en åpen kanal. Selv om det kan være rimelig å tro at skeivheten i denne sammenhengen muligens vil kunne komme til å forskyve seg.

Til tross for at folk flest lenge har hatt betydelige muligheter til å bidra med egne syn og ytringer i papirmediene, som også er rådende og *mektige* massemedier i nasjonal sammenheng, har likevel Eiri Elvestads studium vist at den folkelige deltakelsen fortsatt ikke er den helt store (se avsnitt 3.2.4). Hennes forskning støtter altså opp om at det fortsatt er en nokså markant stereotypi som anvender seg av ytringsmuligheten i aviser. Man må dermed i alle fall kunne forstå det slik, at det kanskje ikke er noen automatikk i at en noe utvidet medial ytringsfrihet har som konsekvens at mediedeltakelsen dermed også øker. Når det er sagt, er det likevel blant annet denne sammenhengen som etterstrebes med en åpen kanal. På den annen side påpekte Anders Giæver i sin artikkel, at folk flest kanskje er litt *for* ivrige etter å delta, der blant annet reality-programmer har vist seg som svært populære arenaer (se avsnitt 4.9). Det er nødvendigvis heller ikke noen automatisk sammenheng i at forskningsresultater som stammer fra deltakelse i andre mediekanaler, vil bli gjeldende for deltakelse i en åpen fjernsynskanal. Det er eksempelvis ikke usannsynlig at dette er et format som både vil være attraktivt og veltilpasset for den yngre, medievanne generasjonen, som allerede er flittige brukere av nokså tilsvarende ytringsmuligheter på Internett og YouTube. Dessuten kan et besøk på en av de mange nettavisene, vise eksempel på at den digitale avisutgavens kommentarfunksjon, er på god vei til å gjøre deltakelsessituasjonen til en helt annen.

Et annet bemerkelsesverdig punkt i denne sammenhengen, er at en debatt som omhandler demokratiske prinsipper som publikumsdeltakelse og en utvidet mulighet for hvermannsen til å ytre seg på TV, nærmest ikke har vært inkludert av nettopp hvermannsen i det empiriske materialet som er tatt for seg her. Det er så godt som totalt fravær av folk flest og deres meninger og synspunkter når det gjelder dette nye kanaltilbudet, som altså er et relativt enestående grasrotprosjekt for større deltakelsesmulighet i den norske fjernsynsoffentligheten. Sann sett kan man kanskje likevel spørre seg hvor stor interessen for

dette tilbudet er blant mulig framtidige aktører. På den annen side har informasjonen rundt utviklingen av åpen kanal vært svært lite framtreddende i medieoffentligheten og samfunnsdebatten generelt, og har kanskje ikke nådd fram til folket. Kanskje kan dette til en viss grad forklare deler av et slikt fravær. Meningsutvekslingen som har danner fundamentet for denne studien, har dessuten gitt uttrykk for at det er mye usikkerhet i forhold til hvordan kanalen skal organiseres og fungere. Da er det gjerne heller ikke så enkelt for hvermannsen å henge med i svingene, uten at han eller ho har en helt spesiell iver og engasjement for saken, slik debattantene gjennom sine holdninger har vist.

Det kan derimot se ut til at diskusjonen som her har blitt analysert, til dels har vært dominert at det man kanskje kan tillate seg å kalle en intellektuell, diskuterende elite, og dermed ironisk nok altså av de samme personene som allerede i stor grad slipper til i den mediale offentligheten. Bente Eriksen, som er direktør ved Nobels Fredssenter, uttalte imidlertid nylig i et intervju om Fredssenterets utstilling: *Ytringsfrihet – Hvor går grensen*, som i år nettopp har ytringsfrihet på agendaen, at: ”Det er viktig at vi som har stor grad av ytringsfrihet, prøver å bidra til at de som ikke har det, også får det”.²⁴ Et poeng som kanskje også kan være gjeldende for denne debatten, der eksempelvis Foreningen Åpen kanal har vist seg å være ivrige etter å tale det de mener er folkets sak.

Frikanalen vil gjennom en økt ytringsmulighet kunne medføre at flere mennesker kan etablere sine egne kanaler ut til offentligheten. Det digitale bakkenettet vil i tillegg forårsake en generell økning av fjernsynsaktører, og for de som ikke allerede har parabol og kabel, også et betraktelig større utvalg kanaler. Kanskje er det dermed realistisk å forvente at dette også vil kunne innebære endringer eksempelvis i form av en større fleksibilitet i publikums (delvis etablerte) kanalmønster. Det er også mulig at kanalen ikke bare vil være attraktiv for de som ønsker å lage fjernsyn, men også for seerne. Det legges dessuten opp til relativt rimelig distribusjon av kanalen, men som vi har sett vil det trolig likevel kreve en del midler og andre ressurser, for at den som ønsker å sende egenprodusert materiale kan få dette kringkastet. Kanalen er altså på ingen måte en gratiskanale (med unntak av for mottakeren).

Mange vil nok kunne enes i de prinsippene som den åpne kanalens etablering baserer seg på, om at det eksisterer en skeivhet i hvem som kan delta (og deltar) i den offentlige debatten. Dette er i seg selv et demokratisk problem. Det vil særlig være to potensielle alternativer når det gjelder Frikanalens mulighet for endringer av dette deltakelsesmønsteret. For det første kan det innebære at en åpen kanal vil føre til breiere deltakelse, der nye

²⁴Intervju i KK nr. 39 24.09.2007 og Omtale av Nobels Fredssenters utstilling:
<http://www.nobelpeacecenter.org/?did=9077182>

personer og synspunkter får slippe til. Slik kan skeivheten endre seg. For det andre kan en slik kanal utnyttes av de som allerede har mye medietrening, og som har sterke organisasjonsapparat bak seg. På den måten kan skeivheten snarere bli enda større. Begge disse synspunktene har kommet fram i denne debatten. Frikanalen baserer seg kanskje også på å et tredje utfall; å oppnå en slags utjevning av den offentlige deltakelsen. Visjonen bak åpen kanal-prosjektet, som etterspør en større bredde og mangfold i ytringer vil i så måte være avgjørende. Dette vil blant annet bero på i hvilken grad publikum velger å gripe denne ytringsmuligheten.

5.3 Verdikonflikt

Det nye kanaltilbudet har blant annet blitt omtalt med ordene ”såpekasse” som fremmer en anledning til ”forsøpling” av den offentlige samtalen. Slike holdninger må det også være rom for i en offentlig diskusjon som denne. Norsk mediepolitisk målsetting støtter også opp om at det skal være fokus på diversitet og mangfold i det som formidles i mediene. Dessuten skal det være rom for motstridende ytringer, også ytterliggående eller ekstreme som sådan. Men det er imidlertid en verdikonflikt som ligger til grunn for et slikt mediepolitisk program, der man for det første ønsker å forhindre uønskede ytringer, og for det andre ønsker at ytringsfriheten skal gjelde for alt og alle. Gjennom de holdningene som har blitt presentert i denne studien kan debatten om åpen kanal synes å imøtegå denne mediepolitiske verdikonflikten. Holdningene veksler mellom et ønske om å utvide ytringsfriheten, slik at den blir mer ”reell”, men har samtidig ønske om å beskytte samfunnet fra det som oppfattes som misbruk dersom ytringsfrihetens begrensninger ikke blir ivaretatt.

Frikanalens holdning at slik folkelig deltakelse må anses som et langsiktig prosjekt med et tilsvarende tidsperspektiv på gevinsten. Ola Tellesbø hevder at folket må få tid til å bli kjent med denne formidlingsmåten før man kan forvente gode resultater (se avsnitt 1.3). Og selv om det til å begynne med kanskje vil produseres mye ”søppel” på Frikanalen, hersker det altså blant enkelte en underliggende tro på at den åpne kanalen etter hvert vil kunne medføre gode og nyttige bidrag, nettopp basert på denne muligheten til trening, prøving og feiling.

Vanligvis er mediene kontrollert av de prinsippene som dannes av redaktørfunksjonen. Men dersom ingen skal sile bidragene til den åpne kanalen, skulle det nærmest tilsi fritt spillerom for alle, nærmest bokstavelig talt for hva som helst. Selv en slik situasjon vil imidlertid også medføre noen innskrenkende barrierer for deltakeren, som vi blant annet har

sett, ved at deltakeren må forholde seg til gjeldende lovverk. Men det er også rimelig å tro at det er mange kontekstuelle forhold som vil virke avgjørende for deltakelse i en slik kanal. Et avgjørende punkt vil trolig være forståelsen for dette nye mediet, som vil spille en vesentlig rolle som en grunnleggende og styrende faktor for den folkelige deltakelsen.

5.4 Redaksjonelt dilemma

Det kan virke som om noen av de idealene og visjonene som ligger til grunn for opprettelsen av en åpen kanal, til dels vanskelig lar seg kombinere med lovverket knyttet til ytringsfrihetens stilling, og dens begrensninger. Tidligere ble det dessuten stilt spørsmål ved om de ideelle verdiene som ligger bak opprettelsen av den åpne fjernsynskanalen i seg selv utgjør gode nok argumenter for at man ikke samtidig sikrer at denne nye ytringsarenaen følger en viss kvalitetsmessig standard. En slik standard vil først og fremst omfatte en kontroll for å hindre krenkende, belastende og andre former av misbruk eller uønsket medieformidling, slik også den omtalte rasismeparagrafen setter begrensninger for (se avsnitt 4.5). Diskusjonen om Frikanalen og åpen kanal-prinsippet, er dessuten en nødvendig debatt i dagens samfunn, spesielt i tilknytning til hvordan slike krav står overfor nye utfordringer fra digitale mediers økende deltakende muligheter. Det påpekes stadig hvordan ytringsfriheten står sterkt, men at den samtidig krever visse grenser. Dette er som vi har sett allerede nedfelt i det norske lovverket, men er i medial sammenheng også delvis grensesatt gjennom Vær varsom- og Redaktørplakaten. En åpen kanal vil kunne forårsake at flere ufaglærte slipper til i mediene, og da er det kanskje rimelig at det også trengs nye vedtak, for fortsatt å kunne ha en legitim kontroll med den utvidede ytringsfriheten.

Den nye kanalen står altså overfor et slags redaksjonelt dilemma. På den ene siden framlegger åpen kanal-tilhengere et poeng ved at et overordnet redaktøransvar i kanalen vil kunne stoppe enkelte ytringer blant annet av frykt for konsekvenser som denne redaktøren dermed vil måtte stå til ansvar for (se avsnitt 4.3). Blant annet derfor har det også blitt hevdet at man ikke kan operere med en tradisjonell redaktør. På den annen side er holdningene også her delt, når det argumenteres for at man ikke kan akseptere anarki eller at det skal være fritt fram for ytringer uten kontroll, slik at kanalen dermed nødvendigvis må ha én ansvarlig redaktør. Det empiriske materialet har dermed også vist holdninger som uttrykker at kanalen må utføre sitt virke som en vanlig kringkaster, under én samlende redaktør. Slik ekstern regulering og mulighet for forhåndssensurering har som vi har sett derimot ikke blitt særlig

godt mottatt fra andre hold, spesielt blant kanalens framdrivere. Det hevdes at dette ikke vil utgjøre en reell ytringsfrihet, slik den nye fjernsynskanalen har som formål å skulle bidra til.

Slik ytringsfriheten omtales både i Grunnloven og i EMKs omtalte menneskerettslov, innebærer imidlertid dette prinsippet allerede begrensninger, som også Frikanalen uansett vil måtte forholde seg til. Dermed er det likevel skjellig grunn til å tro at redaktørfunksjonens prinsipper stadig vil være av sentral betydning også i slike nye deltakelsesarenaer, slik Martin Eide også påpeker (se avsnitt 3.4.1). Samtidig er det i disse dager, som nevnt, en ny lov oppe til høring i Kultur- og kirkedepartementet, som har lagt fram et lovforslag om redaksjonell uavhengighet i mediene, der avgrensning av virkeområde blant annet er et tema til diskusjon. Dette initiativet presiserer at dette er tema og områder, som også i politisk sammenheng er høyaktuelle for behandling og meningsutveksling. Medienes virkninger gjør dem til et territorium som hele tiden er i endring, der blant annet teknologisk og digital utvikling dessuten krever stadige vurderinger av eventuelle nye anordninger. Debatten om åpen kanal og redaksjonell frihet i Frikanalen, kan dermed på mange måter synes å være den samme som pågår i andre nye, digitale medier.

De grunnsetningene som danner fundamentet for opprettelsen av en åpen fjernsynskanal, kan i stor grad synes å stå i ledtog med demokratiteoretiske prinsipper. Opprettelsen av en åpen kanal har riktignok nokså brei ideologisk støtte fra de medie- og demokratiteoretiske perspektivene. Men av enkelte debatt deltakere, kommer det eksempelvis fram at teori og praksis ikke forutsettes som to sider av samme sak. Både liberalistisk og deliberativ demokratiteori mottok kritikk for å være utopiske, og denne kritikken kan det også være fristende å tilegne de ambisjonene den åpne kanalen i denne sammenhengen forfølger. Deler av samme typen kritikk har også i denne studiens analyse blitt gjenfunnet i form av skepsis til hvordan en fjernsynskanal, som skal være åpen for alle, vil kunne bli organisert. Dette kritiske punktet kan man også kjenne igjen ved at kanalen på den ene siden av enkelte oppleves som *for* åpen, mens den på den annen side samtidig stiller for store krav til deltakeren. Dette er et nokså vanskelig gjennomførbart ideal som utgjør et utgangspunkt for mye av diskusjonen som er knyttet til åpen kanal-fenomenet og Frikanalen.

Dessuten må det kanskje kunne konkluderes med at det er vanskelig å måle en del av de prinsippene som den nye kanalen og denne debatten omfatter. Et godt eksempel vil være hvor mye ytringsfrihet man skal regne som nok ytringsfrihet. Når det dessuten stilles kvalitetskrav til det innholdet som skal distribueres på en åpen, sivil fjernsynsarena, kan man også spørre: kvalitet for hvem? Å skulle avgi svar på slike spørsmål må kanskje først og fremst implisere subjektive vurderinger, som ikke er så lett å skulle bruke som veiledende

eller allment styrende på noe vis. Fremfor alt dersom arenaen altså skal være redaktørfri, og slik vurdering dermed vil bli opp til hver enkelt deltaker. Slike poenger er kanskje også bakenforliggende for det redaksjonelle dilemmaet mellom de som her fordrer et tradisjonelt redaktøransvar, versus de som krever at arenaen skal være redaktørfri. Geir Magnus Nyborgs kommentar om at Frikanalen dermed vil bli en arena der det gode og det dårlige møtes (se avsnitt 4.5), er kanskje i beste fall en realistisk forventning til en kanal som er åpen for alle.

5.5 Åpen kanal-debatten og medial polemikk

Argumentasjonen som har kommet fram gjennom denne studiens fokus på avismedienes behandling av åpen kanal-spørsmålene, har etter min oppfatning tilsynelatende sterkt fokus på individenes rettigheter. Diskusjonen demonstrerer en slags dragkamp mellom positive og negative synspunkt og holdninger når det gjelder utvidelse av ytringsfrihet til nå også å omfatte fjernsynsmediet, og hvordan man skal organisere, håndheve og eventuelt regulere slik deltakelse. Sann sett virker nytteverdien for demokrati og samfunn, i denne premature åpen kanal-fasen, til en viss grad noe underlegent. Kanskje vil man i større grad se den siden av debatten først etter at kanalen er på lufta.

Til tross for at det ikke er lenge igjen til sendestart, er det fortsatt langt flere spørsmål enn svar når det gjelder realiseringen av åpen kanal: Kan slik allmenn deltakelse som en åpen kanal skal være en arena for, snarere være en slags trussel mot dette fellesskapet og ytringsfrihetens prinsipper, enn en videreutvikling og beskyttelse av slike demokratiske velsignelser? Vil det være fare for at dette degenererer og avmoraliserer den demokratiske retten som ytringsfriheten er? Eller kan den tilliten og troen som Foreningen Åpen kanal og Frikanalens forkjempere nokså utelukkende vier folket i denne debatten, være basert på en virkelighet når det kommer til folk flests evne til å være fruktbare bidragsytere i den større offentlighetens sammenheng.

Man kan derimot kanskje si at framdriverne, eller åpen kanals ”korsfarere”, har trekt det lengste strået etter denne første delen av debatten, da de tross alt i stor grad har fått oppfylt sitt ønske. Den åpne kanalen; Frikanalen er omsider etablert, og om ikke lenge skal den ha riksdekning, med drøyt 4,6 millioner potensielle norske fjernsynspublikummere. Men dette er trolig på langt nær enden på visa. Nå blir det dessuten opp til folk flest, mannen i gata, ”hvermannsen”, den jevne mann og kvinne, å bevise, eventuelt motbevise om de er ”verdige”

denne omdiskuterte oppgaven. Samtidig som også mottakerne må overbevises om å ta turen innom Frikanalen.

Litteraturliste

Barnett, Clive (2003): *Culture and Democracy. Media, Space and Representation*, Edinburgh University Press.

Dryzek, John S (2000): *Deliberative Democracy and Beyond. Liberals, Critics, Contestations*, New York: Oxford University Press.

Eide, Martin (2000): *Den redigerende makt. Redaktørrollens norske historie*, Kristiansand: Høyskoleforlaget IJ-forlaget.

Eide, Martin (red.) (2001): *Til dagsorden! Journalistikk, makt og demokrati*. Makt- og demokratiutredningen 1998-2003. Gjøvik: Gyldendal Norsk Forlag.

Eide, Martin (2002): *Den redigerende makt. Redaktørrollen i historisk perspektiv*, i Ulla Carlsson (red.) Nordicom-Information 1/2002:

http://www.nordicom.gu.se/?portal=mr&main=info_publ2.php&ex=19&me=1

Elvestad, Eiri (2001): *Leserbrevskribenter – en studie av dem som skriver leserbrev i lokalaviser*, ISS-Rapport nr.58, Institutt for sosiologi og statsvitenskap, Trondheim: Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU).

Gentikow, Barbara (2004): *Fjernsyn som kulturteknikk. Kasusstudie av en endringsprosess betinget av digitalisering og konvergens*, delprosjekt tilgjengelig på:

<http://www.kulturteknikker.hivolda.no/default.asp?kat=660&sp=1>

Gripsrud, Jostein (2002): *Mediekultur, Mediesamfunn*, (2.utg.) Oslo: Universitetsforlaget.

Gripsrud, Jostein (2006): "Offentlighet", publisert 22.11.2006:

<http://voxpública.no/2006/11/offentlighet/>

Habermas, Jürgen [1971] (1991): *Borgerlig offentlighet - dens fremvekst og forfall*, Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.

Knapskog, Karl (2001): "Journalistikk og deliberativt demokrati", i Martin Eide (red.) *Til Dagsorden! Journalistikk, makt og demokrati*. Gjøvik: Gyldendal Norsk Forlag.

McQuail, Denis (2000): *Mass Communication Theory* (4.utg.), London: SAGE Publications.

Moe, Hallvard (2003): *Digitaliseringen av fjernsyn og allmennkringkastingens skjebne*, hovedoppgave utgitt på Institutt for medievitenskap, Universitetet i Bergen.

Møller Hansen, Kasper (2004): *Deliberative Democracy and Opinion Formation*, University Press of Southern Denmark.

Olsen, Odd Rikard (1996): *En vaktbikkje til glede og besvær. Avisens rolle i lokalsamfunnet*. På trykk i NR-informasjon nr 6.1996, tilgjengelig på Norsk Redaktørforenings (NR) nettsider: <http://www.nored.no/mainDesign.asp?aid=14720&gid=6770>

Puddephatt, Andrew (2004): "In the Aftermath of Conflict. Turning Public Broadcasters into a Genuine Public Service" i Barry James (red.), *Media, conflict, prevention and reconstruction*, UNESCO:
http://portal.unesco.org/ci/en/files/19699/11232341201media_conflict_prevention_en.pdf/media_conflict_prevention_en.pdf

Rasmussen, Terje (1999): "Nye medier og politisk demokrati" i Larsen, Peter og Hausken Liv (red.), *Medievitenskap. Bind 1: Medier- institusjoner og historie*, Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.

Rasmussen, Terje (2001): "Press og nettpresse. Et blikk på nettjournalistikkens mangfoldighet", i Eide, Martin (red.), *Til Dagsorden! Journalistikk, makt og demokrati*. Gjøvik: Gyldendal Norsk Forlag.

Schwebs, Ture og Østbye, Helge [1999] (2001): *Media i Samfunnet* (4.utg.), Oslo: Det Norske Samlaget.

Schwebs, Ture og Østbye, Helge (2007): *Media i Samfunnet* (5.utg.), Oslo: Det Norske Samlaget.

Skogerbø, Eli (1999): "Normativ teori, medier og demokrati" i Larsen, Peter og Hausken Liv (red.), *Medievitenskap. Bind 1: Medier- institusjoner og historie*, Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.

Srebrowska, Ursula, (2005): *ATEKST kan lede på villspor*, Norsk medietidsskrift nr 01 2005.

Syvertsen, Trine (2004): *Mediemangfold. Styring av mediene i et globalisert marked*, Kristiansand: IJ-forlaget AS.

Østbye, Helge (1999): "Mediepolitikk", i Larsen, Peter og Hausken Liv (red.), *Medievitenskap. Bind 1: Medier- institusjoner og historie*, Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.

Østbye, Helge; Helland, Knut; Knapskog, Karl og Larsen, Leif Ove (2002): *Metodebok for mediefag* (2.utg.), Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.

Den Europeiske menneskerettighetskonvensjonens (EMK) artikkel nr.10,: *Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven)*.

NOU 1999:26 : *Konvergens. Sammensmelting av tele- data- og mediesektorene*, avgitt av Samferdselsdepartementet og Kultur- og kirke departementet (KKD).

NOU 1999:27 : *Ytringsfrihed bør finde Sted. Forslag til ny Grunnlov § 100*, Justis- og politidepartementet.

St.meld. nr.30 (2006-2007): *Kringkasting i en digital fremtid*, KKD.

St.meld. nr.39 (2006-2007): *Frivillighet for alle*, KKD.

St.meld. nr.57 (2000-2001): *I ytringsfrihetens tjeneste. Mål og virkemidler i mediepolitikken*, KKD.

Artikler

- *Dagens Næringsliv* 29.03.2001, "Vil starte sin egen tv-kanal"
- *Klassekampen* 31.01.2002, "Ja, til åpen kanal!"
- *VG* 23.02.2002, "Se på meg nå!"
- *Økonomisk Rapport Magasin* 28.02.2002, "Mediepuls: Annerledesfjernsynet"
- *Klassekampen* 03.07.2002, "Slipp folket til!"
- *VG* 11.07.2002 "Åpner for åpen TV-kanal"
- *Adresseavisen* 13.07.2002, "Fjernsyn til folket"
- *Adresseavisen* 11.03.2003, "NTNU går inn i "åpen kanal""
- *Dagbladet* 26.07.2004, "Åpne kanaler for ytringsfriheten".
- *Dagbladet* 18.08.2004, "Skreddersyr for kristen-tv"
- *Dagbladet* 23.08.2004, "Tror på kristen-tv"
- *Dagsavisen* 04.09.2004, "Mediepolitisk selvmotsigelse"
- *Morgenbladet* 31.03.2006, "Hvermannsenskanalen. Hvor åpen blir Norges åpne tv-kanal?"
- *Morgenbladet* 21.04.2006, "Hva er åpen kanal?"
- *Nationen* 26.06.2006, "En kanal for oss, en kanal for deg"
- *Aftenposten* 01.11.2006, "Ytringsfrihet også for TV"
- *Aftenposten* 08.11.2006, "TV kan styrke demokratiet"
- *NA24 Propaganda.no* 05.01.2007, "Rettferdig eksponering"
- *Vårt Land* 08.01.2007, "Kristen-TV styrt av Giske"
- *Bergens Tidende* 12.03.2007, "Én kanal, mange redaktører"
- *Aftenposten* 15.06.2007, "Frivilliges TV-kanal"
- *Bergens Tidende* 15.06.2007, "Stor rift om Åpen kanal"
- *Kampanje* 18.06.2007, "Rift om Åpen kanal"
- *VG* 11.07.2007 "Medienes myter om RiksTV"
- *Bergens Tidende* 01.08.2007, "Frivillig fjernsyn vil koste millioner"
- *Bergens Tidende* 15.08.2007, "CIA og Vatikanet endre Wikipedia-artikler"
- *Vårt Land* 01.10.2007, "- Kan være lidelsesfull TV"
- *Vårt Land* 08.10.2007, "Kristen-tv og kristne på TV"
- *KK*, nr. 39, 24.09.2007, "Viktigst av alt"
- *VG* 05.11.2007, "Forhåndssensur"